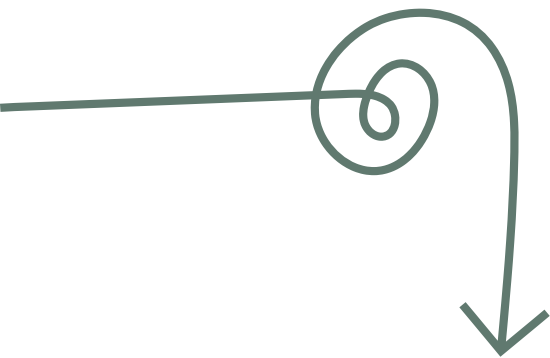

En rapport från Almega Utbildning

Fakta om friskolor

2026

/ En rapport från Almega Utbildning
Redaktör och projektansvarig: Lucas Ledin
Layout: Hellsten Kommunikation

Innehåll

Hur ser friskolesektorn ut egentligen?	6
Snart en halv miljon barn och elever i friskolor	7
Fakta om barn, elever, skolor, fristående huvudmän samt elevernas bakgrund	
Friskolor når högre kunskapsresultat	22
Fakta om betyg i grundskolan, socioekonomiska förutsättningar, nationella prov, PISA och TIMMS samt betyg i gymnasiet	
Föräldrar, elever och lärare nöjdare i friskolor	44
Jämförelse med hjälp av Skolinspektionens Skolenkäten	
Snart 50 000 lärare och pedagoger i friskolorna	53
Fakta om antal lärare och pedagoger, behörighet, obehöriga lärare, personalomsättning, löner, ålder, lärartäthet och lärarbristen	
Bidrag på lika villkor	63
Fakta om skolpengen, hur den beräknas och vad som inte ingår, socioekonomisk omfördelning, en studie av hur reglerna tillämpas i 32 kommuner och vinst	
Vad är en friskola	79
Fakta om friskolereformen, varför friskolehuvudmän är olika varandra, syftet med friskolor och fördelarna med konkurrens	
<i>Tillstånd att driva en friskola</i>	83
Tillstånd att starta en friskola, färre vill starta, antal godkända och behov av skolplatser	
<i>Antagning av elever</i>	91
Antagning till fristående och kommunala skolor	
<i>Tillsyn</i>	92
Skolinspektionens tillsyn, återkallande av tillstånd, styrkedjan samt styrning och ledning	
<i>Ett stort antal utredningar</i>	97
De största friskoleägarna	101
Forsknings- och rapporttips	105

Hur ser friskolesektorn ut egentligen?

Almega Utbildning bildades den 1 juli 2024 och är Sveriges bransch- och arbetsgivarorganisation för fristående förskolor, grund- och gymnasieskolor.

Förbundet har drygt 800 medlemmar och samlar nära 47 000 medarbetare på omkring 2 000 arbetsplatser. Många av våra medlemmar är aktiebolag, men vi har också ett betydande antal stiftelser och ideella föreningar.

Vi får ofta frågor om hur branschen ser ut: Hur många elever går i fristående skolor? Hur ser kunskapsresultaten ut? Hur ser ekonomin ut? Och skiljer sig elevsammansättningen mellan kommunala och fristående skolor, exempelvis avseende utländsk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå?

Skoldebatten präglas stundtals av missuppfattningar och förenklingar, särskilt i frågor som rör fristående skolor. Därför har vi tagit initiativ till Skolbloggen, där vi bemöter och kommenterar påståenden i debatten med fakta och källor.

Fakta om friskolor är ett led i samma arbete. Här samlar vi svaren på de vanligaste frågorna. Statistiken bygger på offentliga källor såsom Skolverket, SCB och Skolinspektionen. Vi har också inkluderat en kort översikt av aktuella utredningar på skolområdet samt tips på rapporter med relevans för debatten om friskolor och skolvalet.

Med förhoppning om en intressant och upplysande läsning.

Andreas Mörck

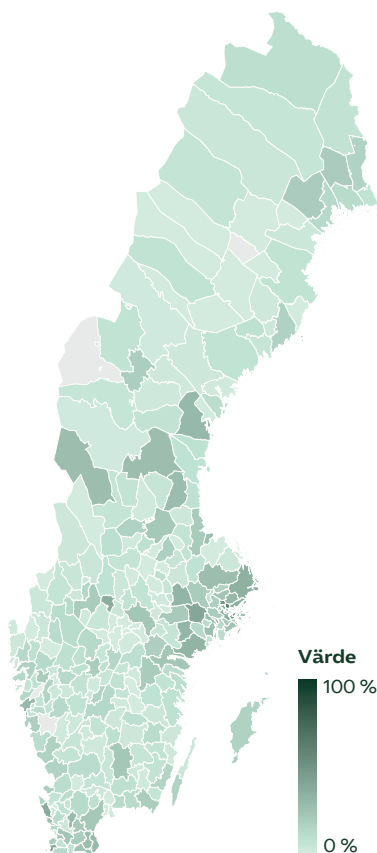
Förbundsdirektör, Almega Utbildning

Stockholm våren 2026

Snart en halv miljon barn och elever i friskolor

8 av 10 kommuner har elever som går i friskolor

Det finns fristående förskolor i 244 av landets 290 kommuner. Fristående grundskolor finns i 186 kommuner och fristående gymnasieskolor i 99 kommuner. Kommunala för- och grundskolor finns i samtliga 290 kommuner. 252 kommuner har kommun- eller regiondriven gymnasieskola. Även kommuner som inte har en friskola kan ha elever i friskolor i en annan kommun.¹

III. 1. Andel barn och elever i fristående för-, grund- och gymnasieskola per kommun.

¹ Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elevlar läsåret 2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

	Fristående	Kommun/Region
Förskolor	244	290
Grundskolor	186	290
Gymnasieskolor	99	252

III. 2. Antal kommuner med fristående och kommunala skolor.

1 av 4 skolor är fristående

Det finns 3 940 fristående för-, grund- och gymnasieskolor i Sverige. Det är 27 procent av de totalt 14 738 för-, grund- och gymnasieskolorna. 2 668 (30 procent) av 8 840 förskolor är en fristående verksamhet. 813 av 4 644 (18 procent) grundskolor² och 459 av 1 254 (37 procent) gymnasieskolor är fristående.³

Fristående skolor är ofta mindre än kommunala skolor. Knappt var tredje fristående grundskola (30 procent) har färre än 100 elever. Av de fristående gymnasieskolorna har var femte (19 procent) färre än 100 elever. Fristående grundskolor har i genomsnitt 241 elever per skolenhet, kommunala skolor har 265. Fristående gymnasieskolor har 257 elever per skolenhet i genomsnitt, kommunala 320.⁴

/ Det finns 3 940 fristående för-, grund- och gymnasieskolor i Sverige. Det är 27 procent av för-, grund- och gymnasieskolorna.

1 av 5 barn/elever går i fristående verksamhet

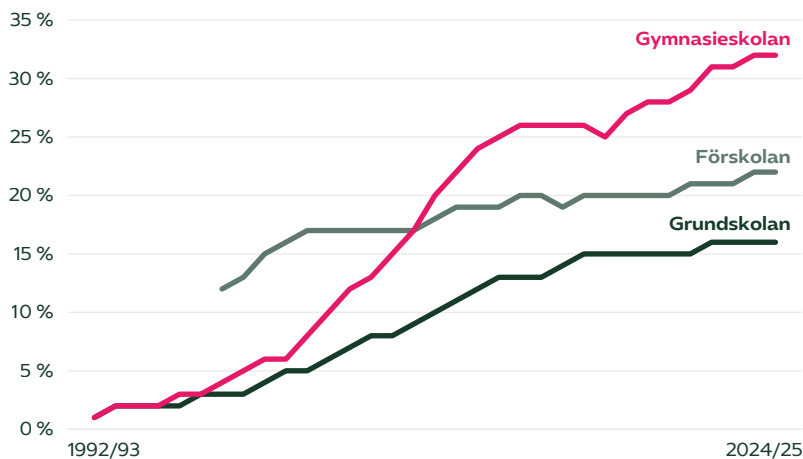
419 500 barn och elever gick i en fristående för-, grund- eller gymnasieskola 2024/25. Det är 20,2 procent av drygt 2 miljoner barn och elever i svenska för-, grund- och gymnasieskolor.

² Exkl. förskoleklass.

³ Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

⁴ Förskoleklass – Antal elever 2024 Skolenhet, Grundskola – Antal elever per årskurs 2024 Skolenhet och Gymnasieskola – Antal elever 2024 Skolenhetsåret 2024/25 (Skolverket, 2025).

I förskolan gick 22 procent, drygt 106 000 barn, i en fristående verksamhet (totalt drygt 485 000 barn). Motsvarande siffra för grundskolan⁵ var 16 procent, drygt 196 000 elever (totalt drygt 1 223 000 elever), och för gymnasieskolan 32 procent, drygt 118 000 elever (totalt drygt 372 000 elever).⁶

Ill. 3. Andel barn/elever i fristående verksamheter.⁷

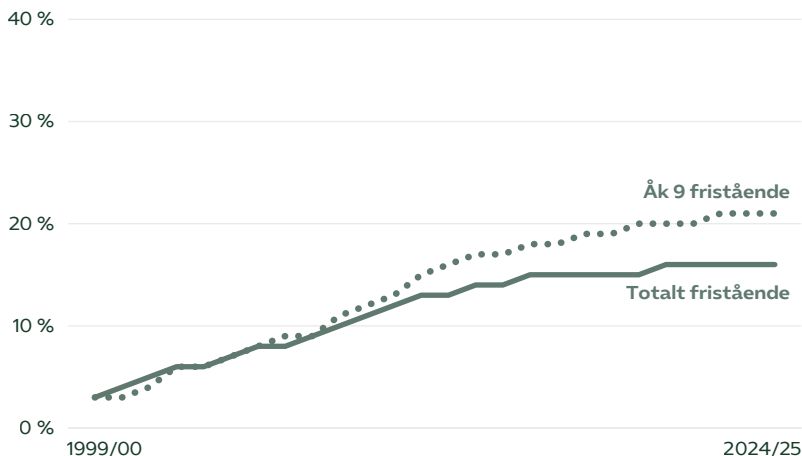
De fristående gymnasieskolornas andel har vuxit med 6 procentenheter under de senaste 10 åren, förskolornas med 3 procentenheter och grundskolornas med 2 procentenheter.

⁵ Inkl. förskoleklass.

⁶ Samtliga skolformer och fritidshem – Barn/elever – Riksnivå, Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

⁷ Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

Samtidigt gick hela 21 procent av de grundskoleelever som gick ut årskurs 9 år 2025 i en fristående skola. Att välja den skola som är närmast, ofta en kommunal, faller sig naturligt i lägre åldrar. Ju äldre en elev blir desto större blir området med fler skoloralternativ, där en elev kan tänkas gå.⁸

III. 4. Andel elever i fristående grundskolor summerat och andel år 9.⁹

De flesta fristående huvudmän har en eller två enheter

De flesta huvudmän som driver fristående för-, grund- eller gymnasieskola har endast en eller två enheter. Inom förskolan har 93 procent av huvudmännen¹⁰ endast en eller två enheter, 94 procent har en eller två enheter inom grundskolan och 84 procent av huvudmännen en eller två enheter inom gymnasiet.

⁸ Grundskolan – Antal elever per årskurs, läsåret 2024/25 (Skolverket, 2025).

⁹ Tabell 1: Förskole- och skolenheter/fritidshem. Barn/elever läsåret 2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025) och Grundskolan – Antal elever per årskurs (Skolverket, 2025).

¹⁰ Begreppet "huvudman" används inte i förskolan, utan uppgiften avser fr o m 2025 antal ägare/organisationsnummer.

Antal enheter	Antal huvudmän		
	Förskolor	Grundskolor	Gymnasier
1	1 631	473	159
2	121	36	16
3	63	9	9
4	21	4	7
5	11	4	4
6	3	2	2
7	6	3	2
8	3	1	0
9	3	0	1
10	1	1	0
11–20	7	2	5
21–30	4	2	2
31–40	0	0	1
41–50	1	2	0
>50	1	0	0
Summa	1 876	539	208

Ill. 5. Antal huvudmän som driver fristående för-, grund- och gymnasieskolor fördelat på hur många skolenheter de har.¹¹

Observera att ovanstående uppställning av huvudmän inte går att stämma av mot avsnittet De största friskoleägarna på sid 101, eftersom en ägare kan äga flera huvudmän – både stora och små.

29 ägare med fler än fem enheter inom förskolan (1,5 procent av antalet friskoleägare) driver 23,2 procent av antalet förskoleenheter. 13 huvudmän med fler än fem enheter inom grundskolan (2,4 procent av antalet grundskolehuvudmän) driver 27,4 procent av antalet grundskolor. 13 huvudmän med fler än fem enheter inom gymnasieskolan (6,3 procent av antalet gymnasiehuvudmän) driver 44,2 procent av antalet gymnasier.

¹¹ Uppgifter om förskolor 2024 (Skolverket, 2025), Grundskolan – Antal elever per årskurs 2024/25 (Skolverket, 2025) och Gymnasieskolan – Antal elever 2024/25 (Skolverket, 2025).

	Förskolor	Grundskolor	Gymnasier
Antal huvudmän med fler än fem enheter	29	13	13
Andel huvudmän med fler än fem enheter	1,5 %	2,4 %	6,3 %
Andel enheter som ägs av huvudmän med fler än fem enheter	23,2 %	27,4 %	44,2 %

III. 6. Antal fristående huvudmän inom respektive skolform med fler än fem enheter, deras andel av antalet huvudmän och av antalet enheter.¹²

De flesta fristående huvudmän drivs som aktiebolag

46,7 procent av de fristående förskolorna drivs som olika former av bolag och där gick 60,5 procent av förskolebarnen.¹³

	Förskolan			
	Barn		Enheter	
Bolag*	63 986	60,5 %	1 245	46,7 %
Fysiska personer	93	0,1 %	4	0,1 %
Övriga**	41 760	39,5 %	1 419	53,2 %

III. 7. Antal fristående förskoleenheter och inskrivna barn efter juridisk form 2024/25.

* Aktiebolag, enkla bolag, handelsbolag, kommanditbolag (ej uppdelade i Skolverkets statistik)

** Ekonomiska föreningar, ideella föreningar och trossamfund

¹² Uppgifter om förskolor 2024 (Skolverket, 2025), Grundskolan – Antal elever per årskurs 2024/25 (Skolverket, 2025) och Gymnasieskolan – Antal elever 2024/25 (Skolverket, 2025).

¹³ Förskola - Barn och grupper – Riksnivå, Tabell 3: Antal förskoleenheter och inskrivna barn efter driftsform resp. juridisk form 2015–2024 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

I grundskolan är andelen fristående skolor som drivs som aktiebolag 63,7 procent och andelen elever i fristående grundskolor som går i en bolagsdriven skola är 74,3 procent.¹⁴

	Grundskolan			
	Elever		Skolor	
Aktiebolag	134 738	74,3 %	518	63,7 %
Föreningar*	27 098	14,9 %	208	25,6 %
Stiftelser	18 715	10,3 %	81	10,0 %
Övriga**	764	0,4 %	6	0,7 %

Ill. 8. Antal fristående grundskoleenheter och elever efter juridisk form 2024/25.

* Ekonomiska och ideella

** Handelsbolag och trossamfund

Störst andel aktiebolag finns i gymnasieskolan, där drivs 88,0 procent av skolorna som aktiebolag. I dessa skolor gick 87,0 procent av friskole-eleverna.¹⁵

	Gymnasieskolan			
	Elever		Skolor	
Aktiebolag	102 506	87,0 %	404	88,0 %
Föreningar*	2 405	2,0 %	14	3,1 %
Stiftelser	11 879	10,1 %	34	7,4 %
Övriga**	998	0,8 %	7	1,5 %

Ill. 9. Antal fristående gymnasieskola enheter och elever efter juridisk form 2024/25.

* Ideella

** Handelsbolag och ekonomiska föreningar

¹⁴ Grundskolan – Elever – Riksnivå: Tabell 2 A, Skolenheter och elever i grundskola och internationella skolor läsåren 2019/20–2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

¹⁵ Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå, Tabell 4 A: Skolenheter och elever samt antal elever bosatta i annan kommun läsåren 2015/16 – 2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

Av alla grund- och gymnasieskolor drivs 72,5 procent som aktiebolag och där gick 79,3 procent av eleverna.¹⁶

	Grund- och gymnasieskolor	
	Elever	Skolor
Aktiebolag	79,3 %	72,5 %
Föreningar	9,9 %	17,5 %
Stiftelser	10,2 %	9,0 %
Övriga*	0,6 %	1,0 %

III. 10. Andel fristående grund- och gymnasieskolor efter juridisk form 2024/25.

*Handels-, kommanditbolag och trossamfund

Skälen till att aktiebolagsformen dominerar är att

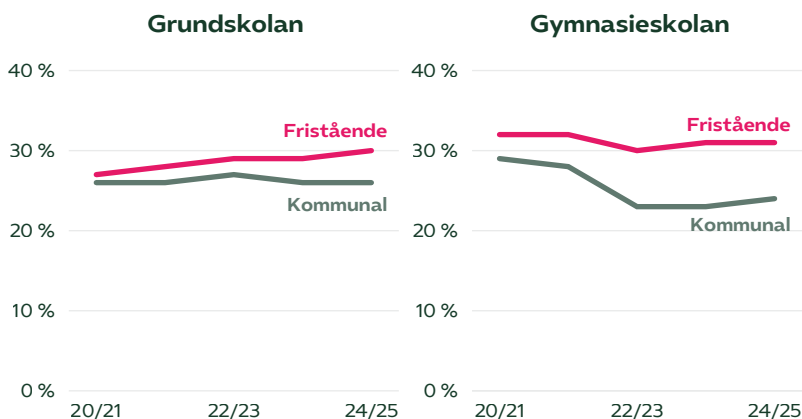
- Det är relativt enkelt att starta ett aktiebolag – att få tillstånd att starta en fristående verksamhet är däremot inte enkelt.
- Det är en mycket väletablerad driftsform med tydliga regler för styrning och revision.
- Som rektor eller entreprenör kan man starta det själv, utan andra delägare eller med bara någon eller några andra.
- Hela eller delar av ägandet (aktier) kan överlåtas, efter Skolinspektionens tillstånd.
- Skattereglerna medger att ägaren/ägarna i fåmansbolag kan ta ut del av vinsten istället för lön.
- Redovisningsreglerna är väl lämpade för återinvestering av ackumulerade vinstmedel i befintlig verksamhet och/eller tillväxt.

Skolinspektionens statistik över ansökningar och tillstånd visar också att det är de aktiebolagsdrivna huvudmännen som växer och etablerar fristående verksamheter på nya orter.

¹⁶ Grundskola – Elever – Riksnivå, Tabell 2 A: Skolenheter och elever läsåren 2019/20–2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025), Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå, Tabell 4 A: Skolenheter och elever samt antal elever bosatta i annan kommun läsåren 2015/16–2024/25 (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

Skillnader i elevsammansättning

30 procent av eleverna i fristående grundskolor hade utländsk bakgrund 2024/25. Andelen har ökat 3 procentenheter på fem år. I kommunala grundskolor var motsvarande andel 26 procent, samma som för fem år sedan.¹⁷ I fristående gymnasieskolor hade 31 procent av eleverna utländsk bakgrund, en något mindre andel än för fem år sedan. I kommunala gymnasieskolor hade endast 24 procent utländsk bakgrund 2024/25, en minskning med sju procentenheter under fem år.¹⁸

Ill. 11. Andel elever med utländsk bakgrund i grundskolan respektive gymnasieskolan.

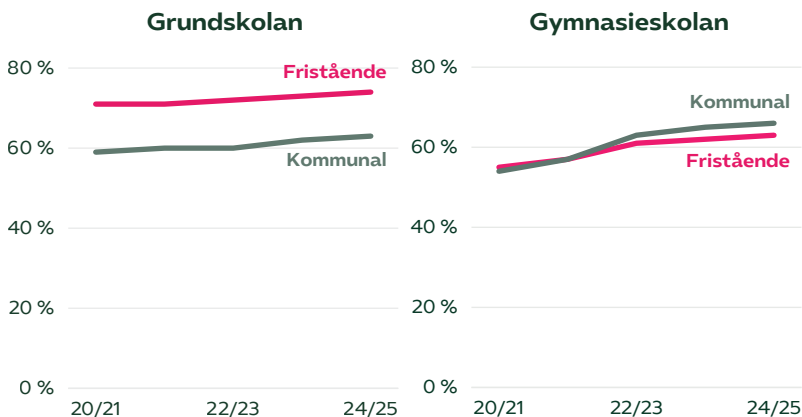
Föräldrar till elever med utländsk bakgrund och elever med utländsk bakgrund väljer alltså friskolor framför kommunala skolor.

Andelen elever i fristående grundskolor med föräldrar med eftergymnasial utbildning var 74 procent 2024/25, en ökning med 4 procentenheter på fem år. I kommunala grundskolor är motsvarande andel 63 procent,

¹⁷ Tabell 11 A: Elever i grundskola per årskurs och huvudman redovisade efter svensk och utländsk bakgrund samt kön, läsåret 2024/25 (Sveriges Officiella statistik, 2025).

¹⁸ Gymnasieskola – Antal elever som började 2011 eller senare, per program / Nationella program, läsåret 2024/25 (Skolverket, 2025).

men ökningen är 5 procentenheter på fem år.¹⁹ I gymnasieskolan har 63 procent av eleverna i fristående skolor föräldrar med eftergymnasial utbildning, en ökning med 9 procentenheter. I kommunala är motsvarande andel 66 procent, vilket är en ökning med hela 14 procentenheter.²⁰

III. 12. Andel elever med föräldrar med eftergymnasial utbildning i grundskolan respektive gymnasieskolan.

Andelen föräldrar med eftergymnasial utbildning ökar alltså snabbare i kommunala gymnasier än i fristående.

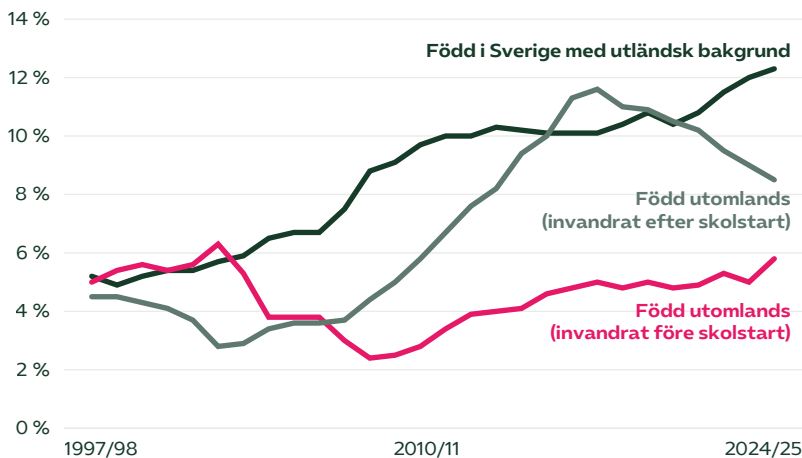
Under åren 2004/05 till 2024/25 fördubblades andelen elever med utländsk bakgrund från 13 till 26 procent i grundskolan.

Med "utländsk bakgrund" avses att eleven är född i Sverige med minst en förälder född utomlands, född utomlands invandrad före skolstart eller född utomlands invandrad efter skolstart. Generellt sett erbjuder den första gruppen minst utmaningar för skolan och den sista störst.

19 Grundskolan – Elever – Riksnivå, Tabell 11 B: Elever i grundskola per årskurs samt huvudman redovisade efter föräldrarnas högsta utbildningsnivå samt kön, läsåret 2024/25 (Sveriges Officiella statistik, 2025).

20 Gymnasieskolan – Antal elever som började 2011 eller senare, per program / Nationella program, läsåret 2024/25 (Skolverket, 2025).

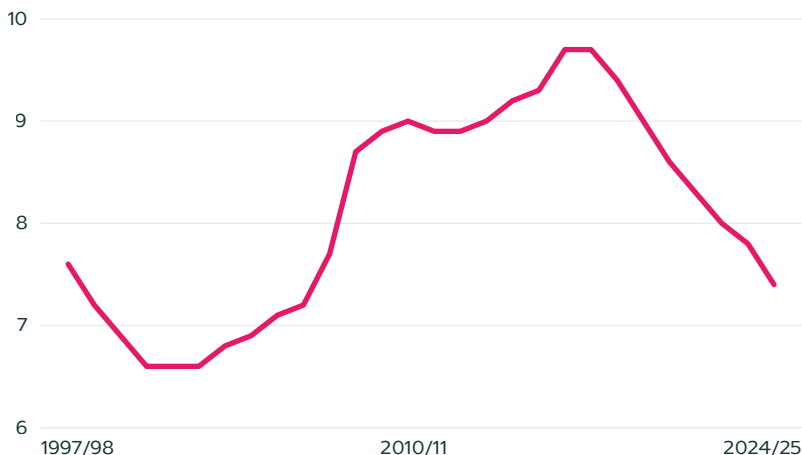
Andelen elever med utländsk bakgrund som invandrat efter skolstart ökade från 4 procent 2008/09 till 12 procent toppåret 2017/18, men har sedan fallit tillbaka till 8 procent. Skolans utmaningar har därmed minskat, i detta avseende.

Ill. 13. Elever med utländsk bakgrund i grundskolan fördelade på var de är födda, åk 9, 1997/98–2024/25.²¹

21 Grundskolan – Betyg och Prov – Riksnivå, Tabell 1A: Elever som avslutat årskurs 9 läsåren 2020/21–2024/25 (Sveriges officiella statistik, 2025).

Dessutom har den genomsnittliga invandringsåldern minskat från 9,7 år 2016/17 till 7,4 år 2024/25, d v s när eleven går i årskurs 1.

III. 14. Genomsnittlig invandringsålder för utrikes födda elever i årskurs 9, 1997/98 – 2024/25.

/ Under åren 2004/05 till 2024/25 fördubblades andelen elever med utländsk bakgrund från 13 till 26 procent i grundskolan.

Andel elever med utländsk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå är de två viktigaste parametrarna i den socioekonomiska skillnaden mellan elever i fristående och kommunala skolor. Skillnaden i de socioekonomiska förutsättningarna mellan fristående och kommunala skolor har minskat under de senaste tio åren. Det modellberäknade värdet (se Salsa sid 24–25) för andel elever som förväntas nå målen har minskat 3,0 procentenheter mer för friskolorna än de kommunala skolorna. Förväntat meritvärde har ökat 2,9 poäng mer för kommunala skolor än för friskolorna. Kommunala skolor och friskolor får med andra ord mer lika socioekonomiska förutsättningar efter hand.²²

²² Icke vägda genomsnitt i Salsa 2014/15 och 2022/23, Skolverket 2024.

Stor andel elever berättigade till modersmålsundervisning samt i behov av särskilt stöd

31 procent av eleverna i fristående grundskolor är berättigade till undervisning i modersmål, för elever i kommunala grundskolor är 29 procent det. 19,6 procent av eleverna i fristående grundskolor deltar i undervisning i modersmål. Det är 64 procent av dem som är berättigade. I kommunala skolor deltar 15,3 procent av eleverna, vilket motsvarar 53 procent av de som är berättigade.

Andelen elever i behov av särskilt stöd (som har ett upprättat åtgärdsprogram) är i fristående skolor 6,3 procent och i kommunala skolor 6,7 procent. Samtidigt är det en större andel av eleverna i fristående skolor som ges enskild undervisning.²³

	Fristående	Kommunal
Med åtgärdsprogram	6,3 %	6,7 %
Får enskild undervisning	1,4 %	0,7 %
I särskild undervisningsgrupp	1,2 %	1,5 %
Med anpassad studiegång	1,4 %	1,5 %
Med studiehandledning på modersmål	0,6 %	2,8 %
Berättigade till modersmålsundervisning	30,5 %	28,7 %
Deltagare i modersmålsundervisning	19,6 %	15,3 %

III. 15. Andel elever berättigade till modersmålsundervisning samt andel elever i behov av särskilt stöd.

23 Grundskolan – Elever – Riksnivå, Tabeller 8A, 9B och 9C (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

Inriktning och gymnasieprogram

92 procent av eleverna i fristående grundskolor gick 2024/25 i skolor med allmän inriktning.²⁴ 5 procent gick i konfessionella skolor och 3 procent i waldorfskolor.²⁵ Det fanns 53 grundskolor och fem gymnasieskolor med konfessionell inriktning, varav 52 grundskolor hade kristen inriktning, två judisk och sex muslimsk samt fem gymnasieskolor med kristen inriktning.²⁶

Undervisningen – det som sker på lektionerna – ska vara icke-konfessionell i alla skolor. Det gäller både kommunala och fristående skolor. Men för fristående skolor gäller att utbildningen i övrigt får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska i dessa fall vara frivilligt.²⁷

III. 16. Fördelning av elever i fristående grundskolor per inriktning på skolan.²⁸

²⁴ Här ingår skolor med särskild profil, såsom pedagogisk-, språklig- eller ämnesprofil.

²⁵ Tabell 2 E: Skolenheter och elever läsåret 2024/25, fristående skolenheter (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

²⁶ Skolenhetsadresser okt 2025.

²⁷ 1 kap. 6–7 §§ Skollagen.

²⁸ Tabell 2 E: Skolenheter och elever läsåret 2024/25, fristående skolenheter (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

I de fristående gymnasieskolorna gick 64 procent av eleverna ett högskoleförberedande program, 30 procent ett yrkesprogram och 6 procent ett introduktionsprogram.²⁹ Motsvarande andelar för kommunala gymnasieskolor var 59 procent ett högskoleförberedande program, 29 procent ett yrkesprogram och 12 procent ett introduktionsprogram.³⁰

29 Introduktionsprogram är för elever som inte är behöriga till gymnasiet ska bli behöriga.

30 Gymnasieskolan – Antal elever som började 2011 eller senare, per program (Skolverket, 2025).

Friskolor når högre kunskapsresultat

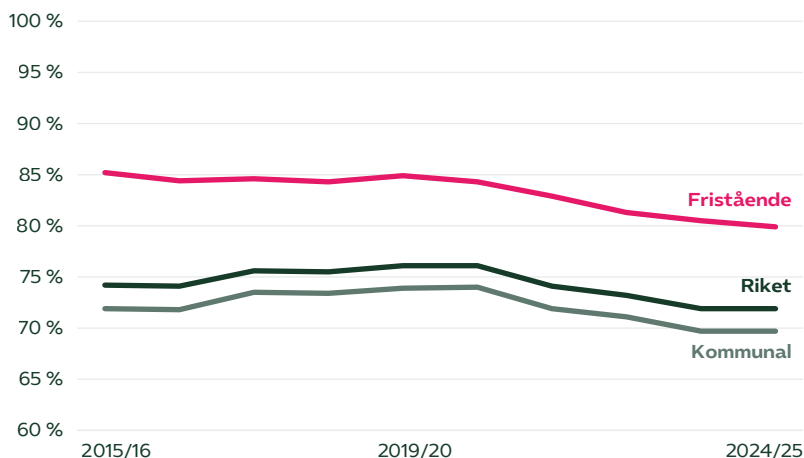
Det finns tre sätt att bedöma kunskapsresultaten i grundskolan: andel elever som uppnår läroplanens mål/blir lägst godkända i alla ämnen, andel elever som blir behöriga att söka till gymnasiets yrkesprogram och uppnått meritvärde.

Godkänd i alla ämnen – 10 procentenheter högre i fristående skolor

Att bli lägst godkänd i alla ämnen är läroplanens mål för alla elever i grundskolan. Andel elever som nått målen i alla ämnen (Andel A–E) är ett viktigt mått på en bra skola. Det är angeläget för eleven att inte bli underkänd (betyg F) i något ämne, i synnerhet inte i de s k kärnämnen, Engelska, Matematik och Svenska, eftersom godkänt betyg i dessa ämnen är avgörande för gymnasiebehörigheten. Betyget i vart och ett av de 17 ämnena summerar även till meritvärdet, som är avgörande för gymnasievalet.

I fristående grundskolor nådde 79,9 procent av eleverna i årskurs 9 kunskapskraven i alla ämnen 2024/25. 69,7 procent av eleverna i kommunala skolor nådde målen i alla ämnen.

/ Det är angeläget för eleven att inte bli underkänd (betyg F) i något ämne, i synnerhet inte i de s k kärnämnen, Engelska, Matematik och Svenska, eftersom godkänt betyg i dessa ämnen är avgörande för gymnasiebehörigheten.

III. 17. Andel elever i åk 9 som nått kunskapskraven i alla ämnen.³¹

Nedgången från 2020/21 i andel elever som når målen i alla ämnen beror i viss utsträckning på den sk flyktingkrisen 2015 då många elever med bakgrund i främmande utbildningssystem anlände i förhållandevis hög skolålder (se ill. 14).

Elever med utländsk bakgrund födda i Sverige når målen i alla ämnen i lägre utsträckning än elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund födda utomlands gör det i ännu lägre grad, särskilt i den kommunala skolan.

	Fristående	Kommunal
Svensk bakgrund	83 %	75 %
Utländsk bakgrund född i Sverige	73 %	63 %
Utländsk bakgrund född utomlands	73 %	52 %

III. 18. Andel elever som nått målen i alla ämnen fördelat på härkomst läsåret 2024/25.³²

³¹ Grundskola – Slutbetyg årskurs 9, samtliga elever, läsåret 2024/25 (Skolverket 2025).

³² Grundskola – Slutbetyg årskurs 9, uppdelat per svensk och utländsk bakgrund, läsåret 2024/25 (Skolverket 2025).

Minskningen av andel elever som uppnår målen i alla ämnen är även ojämnt fördelad mellan ämnena. I den kommunala skolan har andelen godkända minskat med mer än 2 procentenheter sedan 2014/15 i Moderna språk språkval, Kemi, Svenska, Fysik, Matematik, Samhällskunskap och Biologi d v s alla naturorienterande ämnen, utom Geografi. Det är bara i Svenska som andraspråk, Modersmål samt Engelska som andelen godkända ökat. I friskolorna är det i Svenska som andraspråk och Matematik som andelen godkända minskat med mer än 2 procentenheter och det är bara i Engelska, som andelen inte minskat.

2024/25 uppnådde friskolorna en högre andel som uppnått målen i alla ämnen, utom Moderna språk skolans val, än kommunala skolor. Störst var skillnaden i Svenska som andraspråk, Matematik, Kemi, Fysik, och Biologi – de naturorienterande ämnena – och minst i Modersmål, Slöjd och Bild.

I årskurs 6 var måluppfyllelsen 4,8 procentenheter högre i fristående grundskolor 2024/25 än i kommunala skolor. 14/15 var skillnaden 4,7 procentenheter.

Friskolor når högre betyg även när socioekonomin beaktas

Friskolor presterar i genomsnitt bättre kunskapsresultat än kommunala skolor, främst för att de i genomsnitt har bättre socioekonomiska förutsättningar. Forskning visar att stödet hemifrån är av mycket stor betydelse för kunskapsresultaten. Skillnaden elimineras till del³³ med hjälp av Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala SambandsAnalyser, Salsa.

I Salsa var föräldrarnas utbildningsnivå i genomsnitt 2,5 i Åk 9 i fristående grundskolor 2024/25 d v s en förälder har högskoleutbildning och den andra föräldern har det i varannan familj. I kommunala skolor är utbildningsnivån 2,3. Andelen nyinvandrade, som ger sämre förutsättningar

33 De bakgrundsfaktorer som ingår i den statistiska modellen året 2024 för andelen som uppnått kunskapskraven förklarar 52 procent av variationen i skolors resultat år 2024. Modellen för genomsnittligt meritvärde förklarar också 52 procent av variationen i skolors resultat. Resterande variation beror med andra ord på andra faktorer. (Skolverket 2025).

för att uppnå goda kunskapsresultat, var 1,2 procent i friskolor och 3,0 i kommunala. Även en högre andel pojkar ger sämre förutsättningar. I friskolor var andelen 49 procent och i kommunala skolor 52.

Modellberäknad andel elever som når kunskapskraven i alla ämnen var 79,0 procent i fristående skolor och 71,1 procent i kommunala skolor enligt Salsa-modellen. Fristående skolor överpresterade, jämfört med slutbetygen, därmed 2,2 procentenheter andel elever som uppnår kunskapskraven i alla ämnen 2024/25 jämfört med modellberäknad andel och kommunala skolor underpresterade 1,2 procentenheter.³⁴

Ill. 19. Skillnaden mellan modellberäknad andel som uppnått målen i alla ämnen och faktiskt resultat, Salsa Andel A–E, vägt mot elevantal (Skolverket 2026).

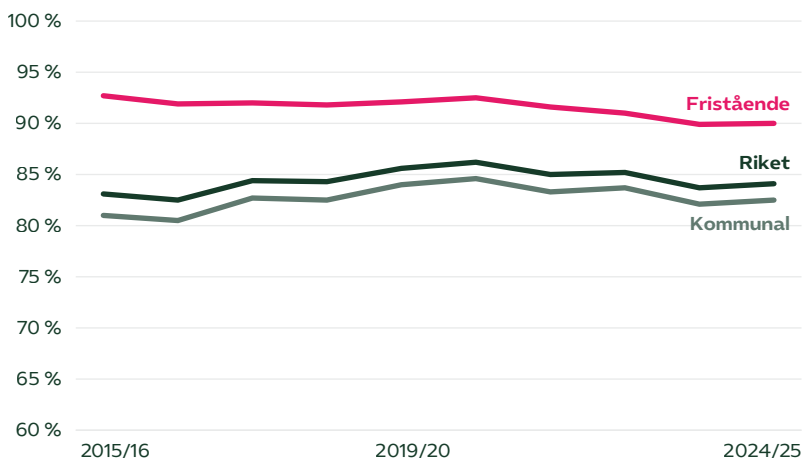
Friskolornas genomsnittligt högre andel elever som når målen i alla ämnen reduceras därmed till endast 3,4 procentenheter, när hänsyn tas till de socioekonomiska förutsättningarna enligt Salsa-modellen.

³⁴ Avser vägda andelar. Salsa-modellen innefattar endast skolor med fler än 15 elever i Åk 9 och där utbildningsnivån hos föräldrarna är känd för minst 75 procent av eleverna, varför 179 skolor saknas (10,4 procent) jämfört med skolorna i betygsstatistiken, som i sin tur utelämnar skolor med mindre än 10 elever i Åk 9. Bortfallet i Salsa-beräkningen motsvarar cirka 0,2 procentenheter.

Gymnasiebehörighet – 7 procentenheter högre i fristående skolor

Det finns fyra gymnasiebehörighetsnivåer, men det är nästan alltid bara den lägsta, till yrkesprogram, som redovisas. För att bli behörig till gymnasiets yrkesprogram krävs endast godkänt i de tre kärnämnen Engelska, Matematik och Svenska samt fem av resterande 14 ämnen.

Andelen elever i årskurs 9 som 2024/25 blev behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram var 90,0 procent av eleverna i fristående skolor och 82,5 procent i kommunala skolor.

III. 20. Andel elever behöriga till gymnasiets yrkesprogram, årskurs 9 2015/16 till 2024/25.

Till följd av att en mindre andel elever uppnår kunskapskraven i alla ämnen än för fyra år sedan, minskar gymnasiebehörigheten till yrkesprogram. Sedan 2015/16 har den minskat med 2,7 procentenheter i friskolor men ökat med 1,5 procentenheter i kommunala skolor.

Friskolor uppnådde cirka 7 procent högre andel behöriga även för de högre behörighetsnivåerna.

	Yrkes- program	Högskoleförberedande program		
		ES	EK, HU, SA	NA, TE
Fristående	90,0 %	89,1 %	87,4 %	86,2 %
Kommunal	82,5 %	81,1 %	79,1 %	76,9 %

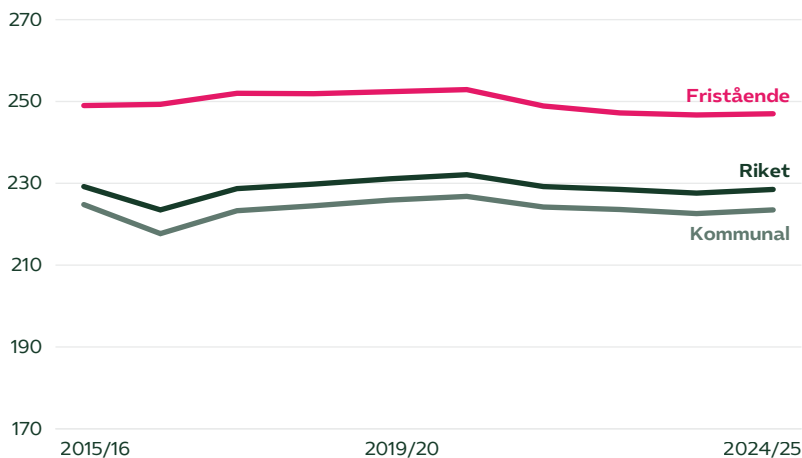
III. 21. Andel elever behöriga till gymnasieskolans olika program 2024/25.³⁵

Meritvärde – 11 procent högre i fristående skolor

Meritvärdet är elevens ämnesbetyg i grundskolan omräknade till poäng. Med A i alla 17 ämnen blir meritvärdet 340 poäng och med E i alla 170 poäng. Varje betygssteg är värt 2,5 poäng, utom ett F som höjs till ett E som ger 10 poäng. Det lönar sig med andra ord rejält att bli godkänd i alla ämnen.

³⁵ Grundskola – Betyg och Prov – Riksnivå, Tabell 1 C: Behörighet till gymnasieskolans nationella program för elever som avslutat årskurs 9, 2020/21–2024/25 (Sveriges officiella statistik 2025).

I fristående grundskolor var det genomsnittliga meritvärdet för en elev i årskurs 9 läsåret 2024/25 247,0 meritvärdespoäng och för kommunala skolor 223,5.

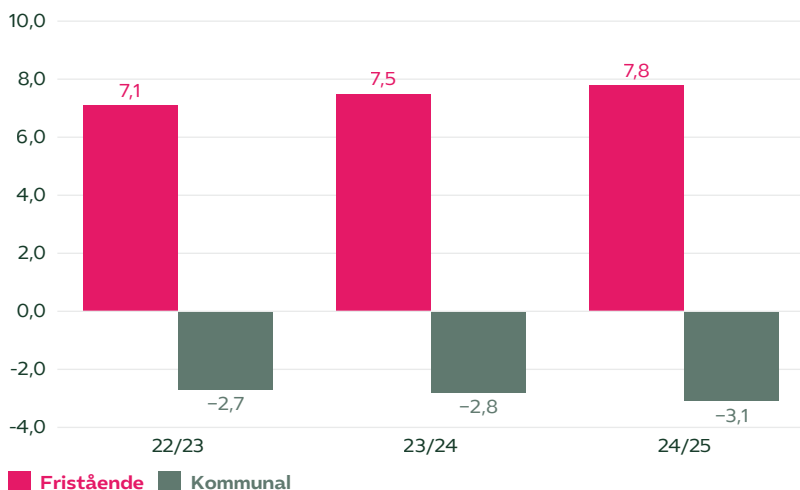
III. 22. Genomsnittligt meritvärde årskurs 9 2015/16 till 2024/25.³⁶

Meritvärdet har ökat under flera år. Fr o m 2014/15 baseras det på 17 ämnen. Nedgången 2016/17 beror på flyktingkrisen 2015. Att meritvärdet ökar trots att andelen A–E sjunker, och i viss mån även gymnasiebehörigheten, beror på att relativt fler elever får högre ämnesbetyg.

Modellberäknat meritvärde enligt Salsa-modellen var 241,1 poäng i fristående skolor och 226,7 poäng i kommunala skolor. Fristående skolor överpresterade 7,8 meritvärdespoäng 2024/25 jämfört med modellberäknad andel och kommunala skolor underpresterade 3,1 poäng.³⁷

³⁶ Grundskola – Slutbetyg årskurs 9, samtliga elever, läsåret 2024/25 (Skolverket 2025).

³⁷ Avser vägda resultat. Salsa-modellen innefattar endast skolor med fler än 15 elever i Åk 9 och där utbildningsnivån hos föräldrarna är känd för minst 75 procent av eleverna, varför 179 skolor saknas (10,4 procent) jämfört med skolorna i betygsstatistiken, som i sin tur utelämnar skolor med mindre än 10 elever i Åk 9. Bortfallet i Salsa-beräkningen motsvarar cirka 0,2 procentenheter.

Ill. 23. Skillnaden mellan modellberäknat värde och faktiskt resultat i Salsa Meritvärde, vägt mot elevantal (Skolverket 2026).

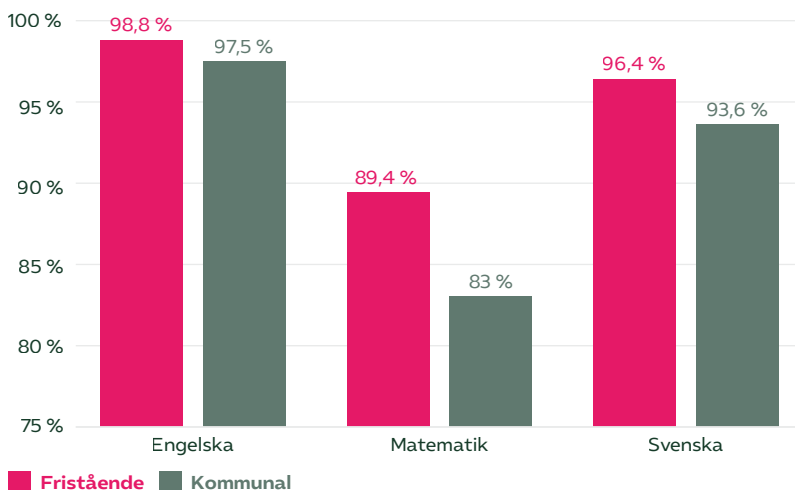
Friskolornas genomsnittligt högre meritvärde reduceras med andra ord inte utan består (10,9 poäng) när hänsyn tas till de socioekonomiska förutsättningarna enligt Salsa-modellen.

/ Enligt Salsa-modellen har fristående skolor överpresterat med drygt 7 meritvärdespoäng samtidigt som kommunala skolor har underpresterat med cirka 3 meritvärdespoäng, under de senaste åren.

Elever i friskolor når högre kunskapsresultat även i de nationella proven

I det nationella provet i Engelska i årskurs 9 2024/25 nådde 98,8 procent av eleverna i fristående skolor godkänt betyg. I kommunala skolor nådde 97,5 procent godkänt. I nationella provet i Matematik nådde 89,4 procent av eleverna i fristående skolor ett godkänt betyg. Motsvarande andel för

kommunala skolor var 83,0. I det nationella provet i Svenska blev 96,4 procent av eleverna i fristående skolor godkända. Motsvarande andel för kommunala skolor var 93,6.³⁸

III. 24. Andel av elever som nått ett godkänt provbetyg (A–E) på ämnesproven i Åk 9 2024/25.

	Engelska		Matematik		Svenska	
	Godkänd	GBP	Godkänd	GBP	Godkänd	GBP
Fristående	98,8 %	16,8	89,4 %	12,5	96,4 %	13,9
Kommunal	97,5 %	15,5	83,0 %	11,0	93,6 %	12,9

III. 25. Andel av elever som nått ett godkänt provbetyg (A–E) på ämnesproven i åk 9 samt genomsnittlig betygspoäng 2024/25.

I det nationella provet i Engelska i årskurs 6 2024/25 nådde 97,6 procent av eleverna i fristående skolor godkänt betyg. I kommunala skolor nådde 96,7 procent godkänt. I nationella provet i Matematik nådde 89,0 procent av eleverna i fristående skolor ett godkänt betyg. Motsvarande andel för kommunala skolor var 85,9. I det nationella provet i Svenska blev 94,6 procent av eleverna i fristående skolor godkända. Motsvarande andel för kommunala skolor var 92,9.³⁹

38 Grundskolan – Provresultat – Riksnivå, Tabeller 14A, 16A och 17A (Skolverket, Sveriges officiella statistik 2025).

39 Grundskolan – Provresultat – Riksnivå, Tabeller 14A, 16A och 17A (Skolverket, Sveriges officiella statistik 2025).

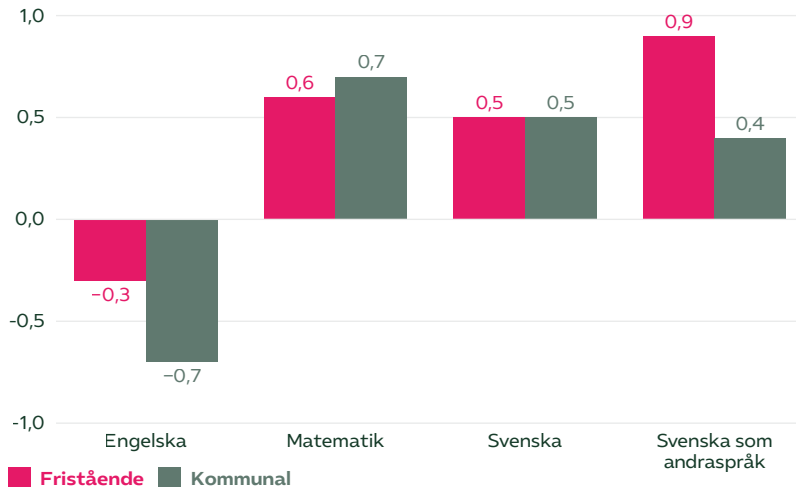
	Engelska		Matematik		Svenska	
	Godkänd	GBP	Godkänd	GBP	Godkänd	GBP
Fristående	97,6 %	16,6	89,0 %	12,2	94,6 %	13,2
Kommunal	95,7 %	15,7	85,9 %	11,4	92,9 %	12,7

Ill. 26. Andel av elever som nått ett godkänt provbetyg (A–E) på ämnesproven i år 6 samt genomsnittlig betygspoäng 2024/25

För proven i årskurs 3 finns inget sammanvägt provbetyg att jämföra.

"Glädjebetygen" nu samma i friskolor och kommunala

Friskolor anklagas för att systematiskt sätta högre slutbetyg än kommunala skolor, jämfört med resultaten i de nationella proven, trots att det så sent som 2022/23 var tvärtom. 2024/25 har avvikelsen ökat något i kommunala skolor i ämnet Matematik.

Ill 27. Avvikelse i betygspoäng mellan slutbetyg och resultat i nationella prov 2024/25.

Skillnaden i Svenska som andraspråk avser få elever (Skolverket 2025).

Både friskolor och kommunala skolor fortsatte 2024/25 att ge eleverna lägre slutbetyg i Engelska jämfört med resultatet i det nationella provet, kommunala skolor mer än dubbelt så mycket som friskolorna.

0,5 meritvärdespoängs skillnad mellan slutbetyg och provbetyg i Svenska utgör 3,8 procent av friskolornas provbetyg och 3,9 procent av de kommunala skolornas provbetyg, vilket är förhållandevis små avvikelser.

Friskolor har varje läsår sedan 2016/17⁴⁰, i jämförelse med kommunala skolor, haft en lägre andel⁴¹ elever som fått ett högre slutbetyg än vad de fått i betyg på det nationella provet i samma ämne, i alla ämnen i vilka nationella prov genomförs. Friskolor har också haft en lägre netto-avvikelse (andel högre satta betyg minus andelen lägre satta betyg).⁴²

Nationella prov genomförs inte i de s k praktisk-estetiska ämnena⁴³, PREST. Både friskolor och kommunala skolor har i genomsnitt högre betygspoäng i PREST-ämnena än i övriga ämnen, men skillnaden är större i de kommunala skolorna: 11,4 procent jämfört med 8 procent i friskolor.⁴⁴

Skolor med elever med sämre socioekonomiska förutsättningar tenderar att ha en högre andel elever som får högre slutbetyg än vad de fick på de nationella proven i samma ämne jämfört med skolor med elever med bättre socioekonomi. Forskning och tidigare analyser pekar på två huvudsakliga förklaringar:

F-effekten: Slutbetyget ska bygga på en samlad bedömning av all kunskap eleven visat under läsåret, inte bara på provresultatet. Andra prov, muntliga presentationer och observationer vägs in. När många elever höjer sig från F till E ökar andelen höjda betyg i statistiken.

40 VT 2020 och 2021 utgick de nationella proven.

41 Skolverket mäter inte avvikelsen mellan slutbetyg och provbetyg i betygspoäng, utan i andel elever som fått högre, samma eller lägre slutbetyg än provbetyget.

42 Hur är det egentligen med "glädjebetygen"? Almega Utbildning, december 2025 sid 4.

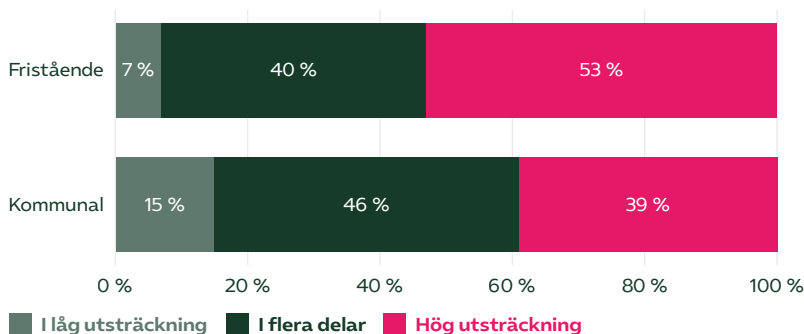
43 Bild, Hem- och konsumentkunskap, Idrott- och Hälsa, Musik och Slöjd.

44 Hur är det egentligen med "glädjebetygen"? Almega Utbildning, december 2025 sid 7.

A-effekten: På skolor med elever med bättre socioekonomi får fler elever betyget A på de nationella proven. Eftersom A är det högsta betyget kan dessa elever inte få ett högre slutbetyg, vilket automatiskt ger lägre betygsavvikelser på dessa skolor.⁴⁵

Samtidigt har skillnaden i de socioekonomiska förutsättningarna mellan friskolor och kommunala skolor halverats sedan 2016/17.⁴⁶

När Skolinspektionen granskade Bedömning och betygssättning vid 620 skolor under 2023 och 2024 fann den att friskolor oftare får omdömet "kvalitet i hög utsträckning" och mer sällan får omdömet "kvalitet i låg utsträckning" jämfört med kommunala skolor. 53 procent av friskolorna fick omdömet "kvalitet i hög utsträckning", jämfört med 39 procent av de kommunala skolorna.⁴⁷

III. 28. Beslut "Bedömning och betygssättning" per kvalitetsnivå 2023–2024.⁴⁸

Friskolor sätter m a o inte några "glädjebetyg" i höge utsträckning än kommunala skolor i årskurs 9.

⁴⁵ Hur är det egentligen med "glädjebetygen"? Almaga Utbildning, december 2025 sid 9.

⁴⁶ Hur är det egentligen med "glädjebetygen"? Almaga Utbildning, december 2025 sid 8.

⁴⁷ Skolinspektionen, Planerad kvalitetsgranskning 2023 och 2024.

⁴⁸ Skolinspektionen, Planerad kvalitetsgranskning 2023 och 2024.

Elever i friskolor presterar dessutom bättre i PISA

Elever i fristående grundskolor presterar bättre än elever i kommunala skolor även i internationella tester. 2022 genomfördes för åttonde gången OECD:s internationella kunskapsundersökning PISA.⁴⁹ Totalt deltog 81 länder eller regioner, däribland 37 av 38 OECD-länder. I Sverige deltog 6 072 elever från 262 grundskolor. Eleverna genomför ett datorbaserat prov som rättas externt och en enkät. Studien har genomförts sedan 2000 och undersöker 15-åriga elevers kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap.

I PISA 2022 försämrades resultaten i Sverige, som i de flesta andra länder, sannolikhet på grund av pandemin. I genomsnitt föll kunskapsnivåerna tillbaka till nivåerna i 2012 års undersökning. Bland elever med svensk bakgrund föll resultaten endast tillbaka till samma nivåer som i 2015 års undersökning.

Eftersom andra länder också har fallit är Sveriges relativa prestationer fortfarande mycket bättre än de var 2012, när resultaten var på samma absoluta nivå. Bland elever med svensk bakgrund är Sveriges relativa resultat ungefär på samma nivåer som under tidigt 2000-tal.

Under de senaste åren har kritiken mot fristående skolor – framför allt vinstdrivande – ökat markant. En viktig fråga är därför hur dessa skolor presterar i PISA-provet, vilket rättas externt och därför inte påverkas av de egna lärarnas eventuella problem med "glädjerättning". I debatten kring de fallande resultaten anklagades friskolorna för att orsaka försämringen som skedde mellan 2000 och 2012. Denna kritik fortsatte trots att resultatkurvan vände uppåt i PISA 2015 och sedan fortsatte uppåt i PISA 2018. När resultaten i PISA 2022 föll användes friskolorna – framför allt de vinstdrivande – sedan återigen som en förklaring, även bland regeringsföreträdare. Dåvarande skolminister Lotta Edholm menade exempelvis att "incitamentskrafterna i vinst är för starka i förhållande till incitamenten när det gäller god kvalitet."⁵⁰

49 Programme for International Student Assessment.

50 <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/EQ1BOj/pisa-resultaten-skolminister-edholm-kritisk-mot-friskolornas-vinster> (Aftonbladet, Publicerad: 2023-12-05, Uppdaterad: 2023-12-15).

Men att friskolorna skulle försämra resultaten i PISA har hittills inte visats i data. I PISA 2015 fanns det inga statistiskt säkerställda skillnader mellan fristående och kommunala skolor, efter att man justerade för elevers bakgrund. Icke-vinstdrivande och vinstdrivande friskolor presterade också på samma nivå.⁵¹ I PISA 2018 presterade i stället friskolor i snitt cirka 10 poäng bättre när man tar hänsyn till elevernas bakgrund.⁵² Resultaten i friskolorna sjönk exempelvis knappt alls mellan 2018 och 2022. Hela kunskapsfallet under pandemin är i praktiken koncentrerat till kommunala skolor.

Däremot har friskolornas fördel vad gäller elevunderlag inte ökat. Skillnaden i elevunderlag gentemot kommunala skolor är idag lika stort som i PISA 2003. Annan forskning visar dessutom att friskolekonkurrensen har bidragit till högre resultat i kommunala skolor i den internationella undersökningen TIMSS, där även friskolorna nått bättre resultat i snitt.⁵³ (Se sid 82–83).

Elever i friskolor presterade hela 35 poäng bättre i genomsnitt än elever i kommunala skolor, utan kontrollvariabler (elevernas bakgrundsvariabler).⁵⁴ Detta beror dock till stor del på bättre socioekonomi. När man justerar för elevers bakgrundsvariabler – och enbart jämför elever med lika modellberäknade värden med IPWRA-modellen – sjunker friskolornas fördel till 20 poäng, vilket motsvarar inläringen som sker under ett läsår.

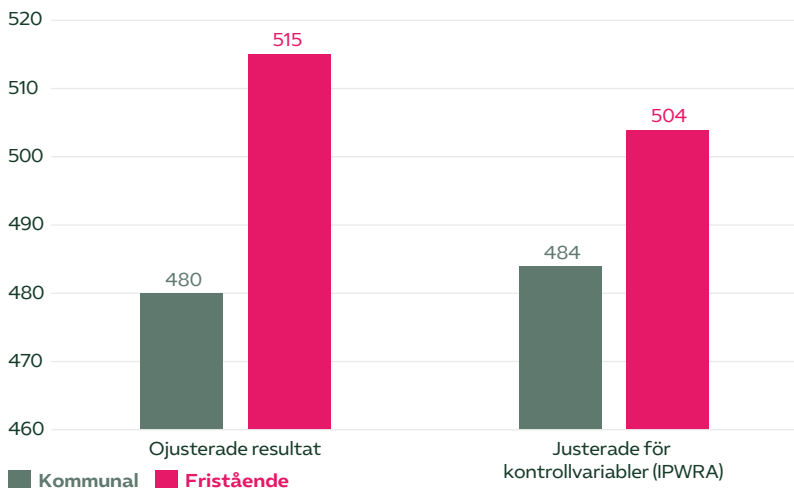
/ Bland elever med svensk bakgrund är Sveriges relativa resultat ungefär på samma nivåer som under tidigt 2000-tal

51 Skolpolitiska relevanta faktorer bakom Sveriges resultat i PISA 2015, Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv, 2017.

52 Vad kan vi lära av PISA 2018? Faktorer bakom svenska elevers resultat, Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv, 2022.

53 Independent-School Competition and Sweden's Performance in TIMSS, Gabriel Heller-Sahlgren, IFN Working Paper No. 1472, 2023.

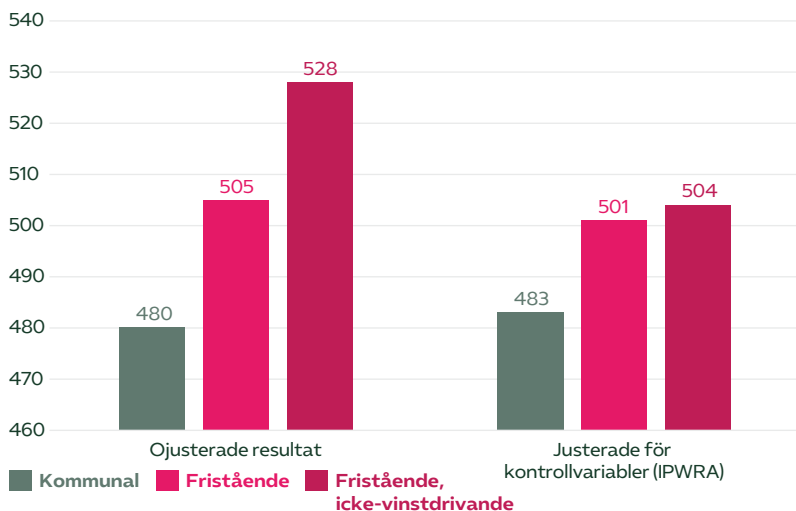
54 Vad kan vi lära av PISA 2022? Faktorer bakom svenska elevers resultat. Gabriel Heller-Sahlgren, Institutet för Näringslivsforskning, 2024.

III. 29. Kommunala och fristående skolors genomsnittliga PISA-poäng ojusterade respektive justerade för kontrollvariabler.⁵⁵

Om de fristående skolorna delas upp i vinstdrivande och icke-vinstdrivande skolor når de icke-vinstdrivande friskolorna bäst resultat absolut sett, utan kontroller. Men när man justerar för elevers bakgrundsvariabler och jämför skolor med lika modellberäknade värden presterar elever i vinst- och icke-vinstdrivande friskolor lika bra – 18–21 PISA-poäng bättre än elever i kommunala skolor. De icke-vinstdrivande friskolornas förspång gentemot vinstdrivande friskolor drivs alltså helt och hållet av ett mer fördelaktigt elevunderlag. Det gäller i alla tre ämnen.

⁵⁵ Vad kan vi lära av PISA 2022? Faktorer bakom svenska elevers resultat. Gabriel Heller-Sahlgren. Institutet för Näringslivsforskning, 2024, sid 17.

III. 30. Kommunala skolor och vinst- respektive icke-vinstdrivande friskolors resultat i PISA 2022 ojusterade respektive justerade för kontrollvariabler.⁵⁶

Med OECD:s metod (konstant för skolornas genomsnittliga modellberäknade värde) är friskolornas fördel också tydlig, men de icke-vinstdrivande friskolornas fördel gentemot kommunala skolor försvinner helt. Däremot presterar vinstdrivande friskolor snarlikt. I den alternativa IPWRA-modellen, som har samma ansats som OECD använder, har vinstdrivande friskolor därför ett statistiskt säkerställt övertag gentemot både kommunala och icke-vinstdrivande fristående skolor.

Gabriel Heller-Sahlgren har i likhet med hans analys av resultaten i PISA 2018⁵⁷ undersökt betydelsen av ett antal faktorer och elevers PISA-resultat i Matematik.

Ren matematik, grundläggande kognitiv aktivering i undervisningen och ordning i klassrummet är positivt relaterade till elevers matematikprestationer i PISA 2022, medan mer Matematik för det 21:a århundradet,

⁵⁶ Vad kan vi lära av PISA 2022? Faktorer bakom svenska elevers resultat. Gabriel Heller-Sahlgren. Institutet för Näringslivsforskning, 2024, sid 18.

⁵⁷ Vad kan vi lära av PISA 2018? – faktorer bakom svenska elevers resultat (Svenskt Näringsliv, november 2021).

mer vardagsanknytning i undervisningen, förseningar, skolk och digitala hjälpmedel är negativt relaterade till resultaten. Mer tillämpad matematik har ingen betydelse alls.

Starkast positiv effekt har ett starkare fokus på ren matematik. Mer exponering för ren matematik är relaterat till 13 PISA-poäng högre resultat. Effektstorleken för grundläggande kognitiv aktivering motsvarar 9 poäng och 5 poäng när det gäller ordning i klassrummet.

Samtidigt har skolk och förseningar samt användning av digitala hjälpmedel på matematiklektionerna starkast negativ association med resultaten. En standardavvikelse mer skolk, förseningar respektive användning av digitala hjälpmedel korrelerar med 12–13, 8 respektive 7 färre PISA-poäng. Effektstorleken för Matematik för det 21:a århundradet är -2 poäng och -6 poäng för vardagsanknytning i undervisningen.

Heller-Sahlgren visar också att relationen mellan användning av digitala hjälpmedel och PISA-resultaten är positiv i både läsförståelse och naturvetenskap, i skarp kontrast till den negativa relationen som finns i matematik. Det finns alltså tecken på att effekterna av digitala hjälpmedel kan variera beroende på ämne.

Även läxor har en positiv effekt på PISA-resultaten. Elever som gör fler läxor i ett ämne jämfört med ett annat presterar också bättre i det förstnämnda ämnet. Effektstorleken för mer läxor uppgår till 8 PISA-poäng.

Analysen visar att elever i fristående skolor i genomsnitt rapporterar något högre värden på flera variabler som är positivt relaterade till resultaten. De exponeras för mer ren matematik och mer grundläggande kognitiv aktivering i matematik än elever i kommunala skolor. De rapporterar också mer ordning på matematiklektionerna och att de ägnar lite mer tid åt läxor i naturvetenskap. Men de rapporterar också i flera fall högre värden på faktorer som är negativt relaterade till matematikresultaten, exempelvis förseningar och skolk. Totalt sett finns det därför inget tydligt mönster i de faktorer som har studerats som skulle kunna förklara friskolornas kunskapsmässiga försprång i PISA 2022 med de faktorer som studeras i matematik.

I jämförelse med de andra deltagande länderna exponeras svenska elever för väldigt lite ren matematik. Likaså ligger Sverige lågt när det gäller ordning på matematiklektionerna och högt vad gäller förseningar. Svenska elever gör också väldigt lite matematikläxor.

Friskolorna bättre även i TIMSS 2023

Den internationella undersökningen TIMSS mäter elevernas kunskaper i läroplansbaserad matematik och naturvetenskap i årskurs 4 och 8. I TIMSS 2023 deltog 5 082 svenska elever i årskurs 8 i 154 skolor och 5 139 elever i årskurs 4 i 160 skolor. Av eleverna i årskurs 8 gick 4 030 i 123 kommunala skolor och 1 003 i 31 fristående skolor. I årskurs 4 gick 4 079 elever i 122 kommunala skolor och 1 109 i 38 fristående skolor.

Svenska åttondeklassares prestationer har historiskt sett varierat. Efter ett kraftigt fall mellan 1995 och 2011 har resultaten återhämtat sig betydligt. När hänsyn tas till demografiska förändringar till följd av invandringen når TIMSS 2023-resultaten ganska nära nivåerna från 1995, speciellt i Matematik. Andelen högpresterande elever med svensk bakgrund är faktiskt tillbaka på 1995 års nivåer. Sverige når idag den internationella toppen, särskilt bland elever med båda föräldrarna födda i Sverige.

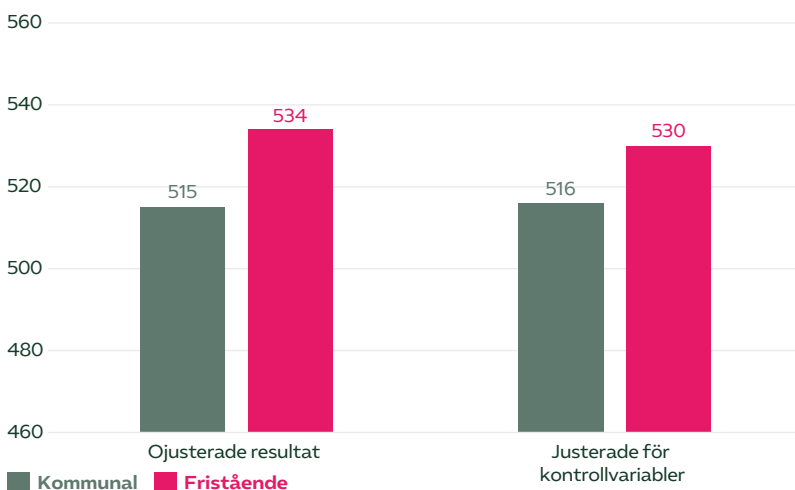
Det finns fortfarande utmaningar, speciellt i naturvetenskap, där betydelsen av demografin slår igenom hårdare. Sverige har bland de största skillnaderna mellan elever med svensk respektive utländsk bakgrund bland deltagande länder. Men även när man inkluderar elever med utländsk bakgrund når Sverige höga nivåer i årskurs 8.

Elevprestationerna i årskurs 4 har också haft en positiv utveckling över tid och andelen högpresterande elever har ökat tydligt.

Sammantaget tyder resultaten på att den svenska skolan har förbättrats markant och nu presterar väl över lag. Med ett ökat fokus på kunskaperna i tidiga årskurser, förbättrad studiero och riktade insatser bland elever med utländsk bakgrund skulle Sverige kunna förbättra sin position ytterligare i framtida undersökningar.

Skolforskaren Gabriel Heller Sahlgren har i rapporten *TIMSS 2023 – Sveriges resultat, studiero och huvudmannaskap*⁵⁸ analyserat resultaten nedbrutna på elever i kommunala respektive fristående skolor samt studierens betydelse.

Elever i friskolor presterade i genomsnitt cirka 19 poäng bättre i årskurs 8 och 9 poäng bättre i årskurs 4 utan justering för kontrollvariabler. Med justering för bakgrund och de separata kontrollerna för provdatum, förändras skillnaderna i årskurs 4 knappt alls. Men när man justerar för elevernas bakgrund – och de separata kontrollerna för provdatum – sjunker friskolornas fördel i årskurs 8 till cirka 14 poäng i genomsnitt. Friskolornas fördel är väldigt lik i matematik och naturvetenskap.

III. 31. Genomsnittlig TIMSS-poäng ojusterat resultat och justerat resultat för bakgrundsvariabler Åk 8 i TIMSS 2023.

Eftersom alla internationella prov rättas externt tyder resultatet på att elever i fristående skolor har ett försprång som inte beror på skillnader i rättning, även när man justerar för relevanta kontrollvariabler.

58 TIMSS 2023 – Sveriges resultat, studiero och huvudmannaskap (Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv, 2025-07-30).

Studieron genomsnittlig

Bristande ordning i klassrummen lyfts ofta som ett problem för den svenska skolan bakom försämringen i TIMSS som skedde under det sena 1990-talet och fram till runt 2010. Denna kritik har fortsatt trots de kraftiga förbättringar som har skett i internationella undersökningar sedan dess – och trots att forskning tyder på att fristående skolor har bidragit till bättre resultat i dessa undersökningar. (Se bl a sid 82–83).

Gabriel Heller-Sahlgren har, i likhet med hans analys av resultaten i PISA, undersökt betydelsen av upplevd studiero, som eleverna bedömt i ett frågeformulär. Studiero har en positiv effekt på elevers prestationer och självförtroende i både årskurs 4 och 8, när man enbart jämför hur en och samma elev presterar i olika ämnen (och delämnena) beroende på vilken studiero de upplever i klassrummet och samtidigt justerar för lärar- och ämneseffekter.

Elever som upplever högre studiero i ett ämne jämfört med ett annat presterar bättre i det förstnämnda ämnet. Effektstorleken av en internationell standardavvikelse bättre studiero uppgår till 6–7 TIMSS-poäng. Effekten av studiero är också nästan tre gånger så stor i årskurs 4 som i årskurs 8.

Sverige ligger nära det internationella snittet vad gäller studiero sett över alla ämnen i snitt, men långt efter länder som Japan och Sydkorea. Det finns således potential att höja resultaten ytterligare genom att förbättra studieron.

Kontroll av "glädjebetyg"

Slutbetyget i ämnet Matematik, för att ta ett exempel, var i årskurs 9 2024/25 12,5 poäng i friskolor och 11,0 poäng i kommunala skolor, en skillnad på 1,5 poäng, som minskar till 0,7 poäng när hänsyn tas till friskoleelevernas socioekonomiska fördelar.⁵⁹ I de nationella proven nådde eleverna i friskolor 13,1 poäng och eleverna i kommunala skolor 11,7 poäng,

⁵⁹ Värdet avser det samlade meritvärdet och inte specifik Matematik-betyget.

en skillnad om 1,4 poäng, vilket bör minska skillnaden till uppskattningsvis 0,6 till friskolornas fördel efter justering för skillnaden i socioekonomi. Både slutbetyget och betyget på det nationella provet sätts ytterst av elevernas egna lärare. Många skolor vidtar samtidigt åtgärder för att minska avvikelsen mellan slutbetyg och nationellt prov genom olika typer av sambedomning.

Om Gabriel Heller-Sahlgrens analys av TIMMS-resultaten ovan, som rättas externt, tillämpas på slutbetyget i det nationella provet i Matematik och slutbetyget, som rättas internt, så borde skillnaden vara större, till friskolornas fördel, vilket innebär att inget tyder på att friskolor sätter några "glädjebetyg" i Matematik.

Gymnasiebetyg – snarlika i fristående och kommunala skolor

Det finns tre sätt att bedöma kunskapsresultaten i gymnasiet: andel elever som uppnår examensbevis, uppnådd genomsnittlig betygspoäng och genomströmning. Examensbevis uppnås genom att ha lägst godkänt på minst 90 procent av programmets kurspoäng, vanligen 2 500 poäng, av vilka kursen Gymnasiearbete måste ingå.

Det är svårt att jämföra kunskapsresultaten i fristående och kommunala gymnasieskolor p g a skolornas mix av program, antagningspoäng och att skillnaderna i elevernas socioekonomi inte redovisas för gymnasiet. De högskoleförberedande programmen är därför mest lämpade att jämföra.

Både andel elever som uppnår examensbevis och deras uppnådda genomsnittliga betygspoäng är snarlika. 2024/25 var andelen elever som nådde gymnasiebevis 91,6 procent för elever på studieförberedande program i fristående skolor och 91,8 i kommunala skolor. Den genomsnittliga betygspoängen för elever med examensbevis i fristående skolor var 14,9 och i kommunala skolor 14,8.⁶⁰

60 Gymnasieskolan – Jämförelse av betygresultat över tid, Nationella program, läsåret 2024/25 och Tabell 2 C: Andel elever med gymnasieexamen av samtliga avgångselever efter typ av huvudman, läsåret 2024/25 (Skolverket, 2025).

	Fristående		Kommunal	
	Andel med examen	GBP för elever med examensbevis	Andel med examen	GBP för elever med examensbevis
Nationella program totalt	91,0 %	14,9	90,9 %	14,8
Yrkesprogram totalt	89,6 %	13,9	88,9 %	13,6
Högskoleförberedande program totalt	91,6 %	15,4	91,8 %	15,4

III. 32. Gymnasieskolan – Avgångselever, nationella program 2024/25.

Genomströmning gymnasiet – 4 procentenheter högre i fristående skolor

Genomströmningen är ett mått som mäter elevernas – och skolans – förmåga att genomföra utbildningen på tre år. 75,7 procent av eleverna i fristående gymnasieskolor avslutade sin utbildning efter tre år 2025⁶¹ jämfört med 69,4 procent av eleverna i kommunala gymnasieskolor.

	Startläsår		
	2022 3 år	2021 4 år	2020 5 år
Fristående	75,7 %	78,0 %	78,5 %
Kommunal	69,4 %	73,3 %	74,2 %
Riket	71,3 %	74,8 %	75,4 %

III. 33. Andel av eleverna som slutade 2025 som klarade gymnasieskolan inom 3, 4 respektive 5 år.⁶²

61 Till elever som slutfört gymnasiet räknas elever med gymnasieexamen eller studiebevis med betygssatta kurser om 2 500 poäng eller fler.

62 Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå, Tabeller 3A, 3B och 3C (Skolverket 2025).

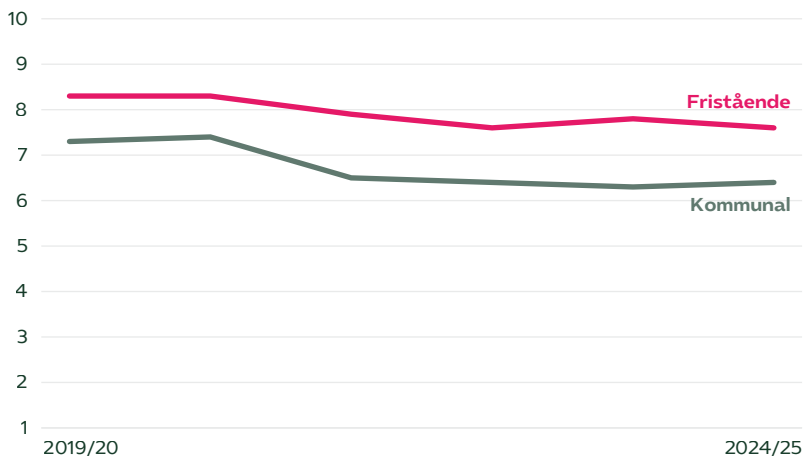
Föräldrar, elever och lärare nöjdare i friskolor

Skolinspektionen genomför varje år Skolenkäten med vårdnadshavare till elever i grundskolan, elever i årskurs 5 och 8⁶³, elever i årskurs 2 i gymnasiet samt pedagogisk personal i grund- och gymnasieskolan. Resultaten används bland annat i Skolinspektionens riskbedömning, som del av underlaget för att bedöma vilka skolor som bör prioriteras i tillsynen, men ger även värdefull information om skolorna i skol- och gymnasievalet.

Mönstret att föräldrar, elever och lärare är nöjdare i friskolor än i kommunala skolor består, men sett över de senaste fem åren sjunker nöjdheten något, både för friskolor och kommunala skolor för föräldrar och elever, men inte för lärare.

/ Mönstret att föräldrar, elever och lärare är nöjdare i friskolor än i kommunala skolor består.

63 Byte av respondentgrupp från elever i årskurs 9 till elever i årskurs 8 är en av förändringarna för Skolenkäten 2022. Skolinspektionen motiverar förändringen med; "När enkäten besvaras i årskurs åtta har eleverna större möjlighet att ta del av ett eventuellt förbättringsarbete mot bakgrund av enkätresultatet." (Skolinspektionen; Resultat Skolenkäten 2022).

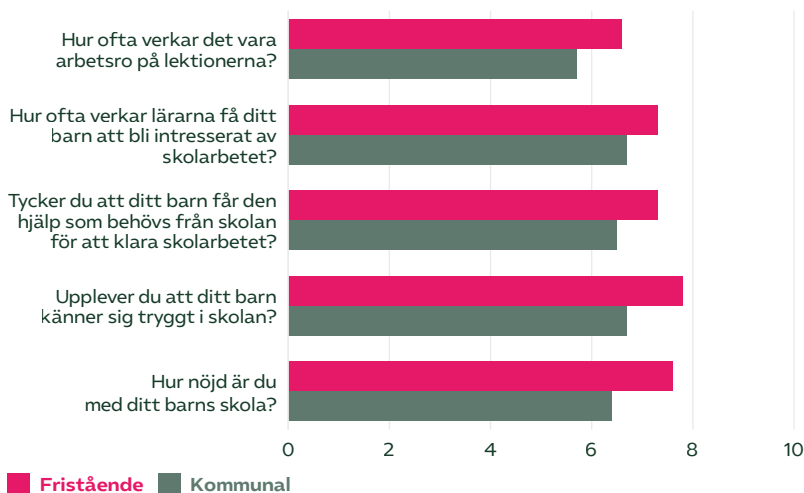
Ill. 34. Vårdnadshavare för elever Åk 1–9 svar på frågan: Hur nöjd är du med ditt barns skola? Vårterminen 2025.⁶⁴

Vårterminen 2025 genomfördes årskurs 8:s enkät, som ett exempel, på 287 friskolor av 13 329 elever och 576 kommunala skolor med 39 010 elever. Enkäten består av ett stort antal frågor. I Skolverkets nya tjänst *utbildningsguiden.se* redovisas fem av dem i ett sammandrag för elever och vårdnadshavare. Medelvärdet på dessa redovisas i illustration 35–40, 10-gradig skala.

64 Skolinspektionen, resultat Skolenkäten 2020–2025.

Nöjdare föräldrar i friskolor

Föräldrar med barn i fristående grundskolor är nöjdare än föräldrar med barn i kommunala skolor på de fem utvalda frågorna. Störst är skillnaden i hur nöjd man är med skolan, +1,2. Även skillnaden i upplevd trygghet är stor, +1,1.

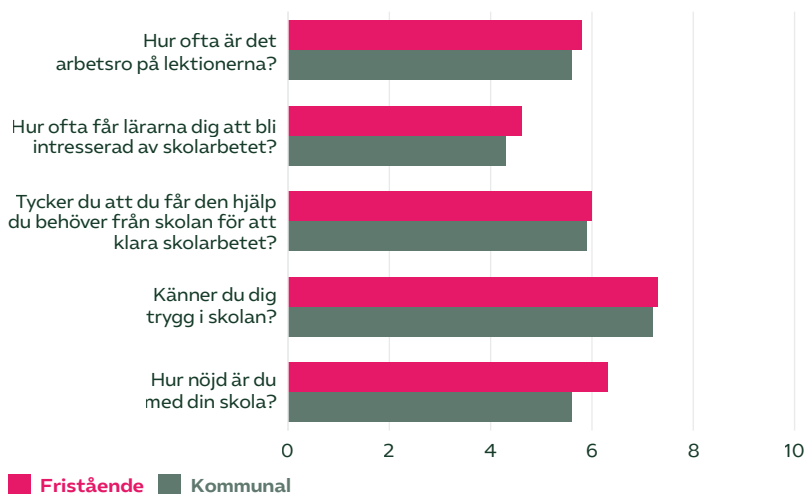
III. 35. Vårdnadshavare Åk 1–9, Vårterminen 2025.⁶⁵

Minst är skillnaden i upplevelsen av hur ofta lärarna får barnet att bli intresserat av skolarbetet, +0,6.

⁶⁵ Skolinspektionen, Skolenkäten 2025 – Vårdnadshavare Grundskola.

Nöjdare elever i årskurs 8 i friskolor

Eleverna i årskurs 8 i friskolor är också nöjdare än eleverna i samma årskurs i kommunala skolor på de fem utvalda frågorna. Störst är skillnaden i nöjdhet med skolan, +0,7. Friskoleeleverna upplever även att deras lärare får dem att bli mer intresserade av skolarbetet, +0,3.

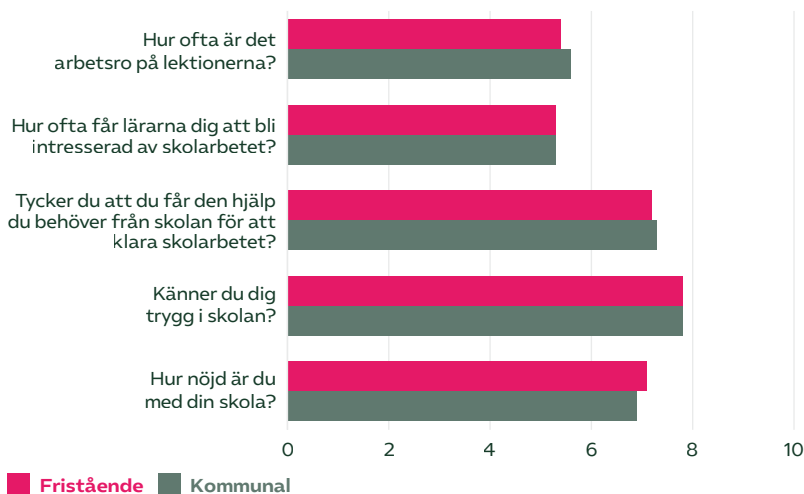
III. 36. Elever Åk 8, Vårterminen 2025.⁶⁶

Skillnaden är minst på frågan om upplevd trygghet och upplevd hjälp från lärare/personal, +0,1.

66 Skolinspektionen, Skolenkäten 2025 – Elever årskurs 8.

Mer lika i årskurs 5

Eleverna i årskurs 5 i friskolor är något nöjdare med sin skola än eleverna i samma årskurs i kommunala skolor, +0,3.

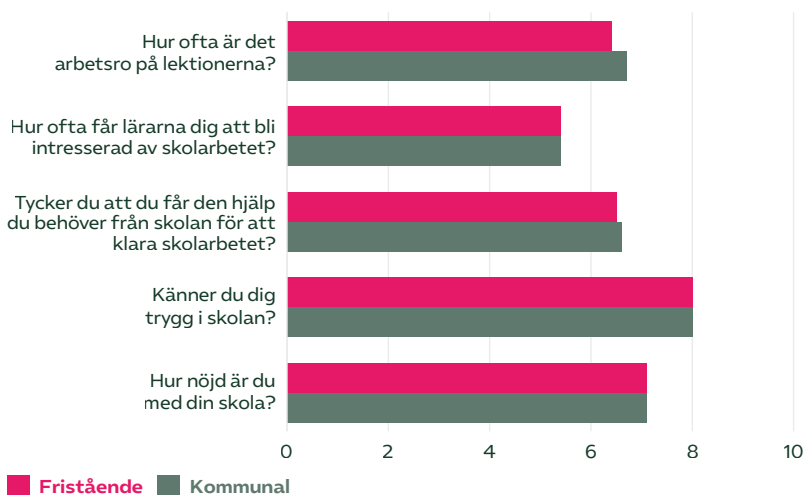
III. 37. Elever Åk 5. Vårterminen 2025.⁶⁷

På frågorna om upplevd hjälp från lärarna och upplevd arbetsro får fristående skolor en något lägre poäng än kommunala skolor, 7,2 mot 7,3 respektive 5,4 mot 5,6.

Mer lika i gymnasiet

Friskoleeleverna i årskurs 2 i gymnasiet upplever att deras lärare får dem att bli mer intresserade skolarbetet än i kommunala skolor, +0,1.

⁶⁷ Skolinspektionen, Skolenkäten 2025 – Elever årskurs 5.

III. 38. Elever Åk 2 gymnasiet, Vårterminen 2025.⁶⁸

På frågan om upplevd arbetsro får fristående skolor ett lägre värde än kommunala skolor, 6,4 mot 6,7.

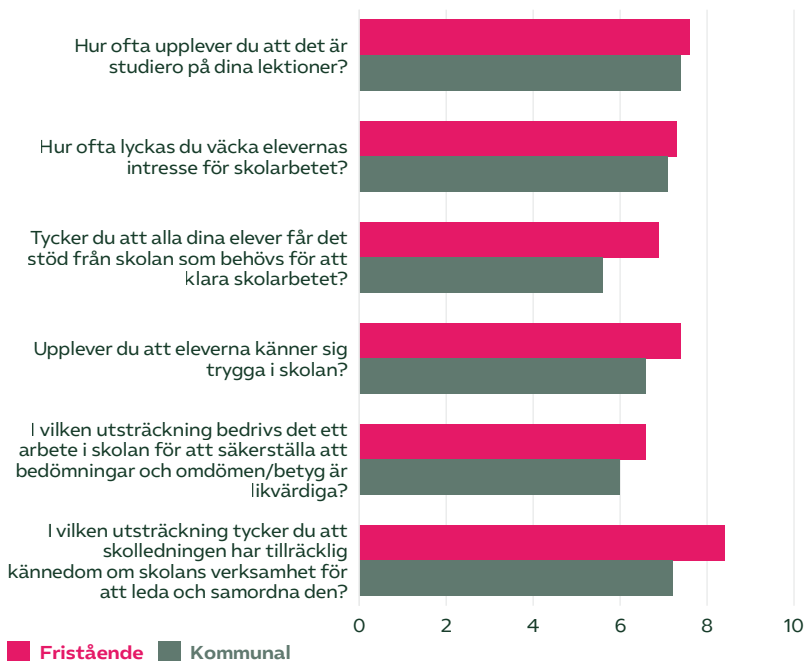
Mycket nöjdare grundskollärare i fristående skolor

Skolverket gör inte längre ett sammandrag av den pedagogiska personalens svar på Skolenkäten. Vi har valt att redovisa de fyra frågor som motsvarar vårdnadshavarnas och elevernas frågor samt ytterligare två, som vi anser är viktiga.⁶⁹ Frågan om generell nöjdhet ställs inte till lärare.

68 Skolinspektionen, Skolenkäten 2025 – Elever år 2.

69 Skolledning och likvärdig bedömning.

Grundskollärare i friskolor är nöjdare än lärare i kommunala skolor på alla sex utvalda frågor. Störst är skillnaden i upplevelsen av att eleverna får det stöd från skolan de behöver för att klara skolarbetet, +1,4. Även skolledningens kännedom om skolans verksamhet upplevs som större i friskolor, +1,2.

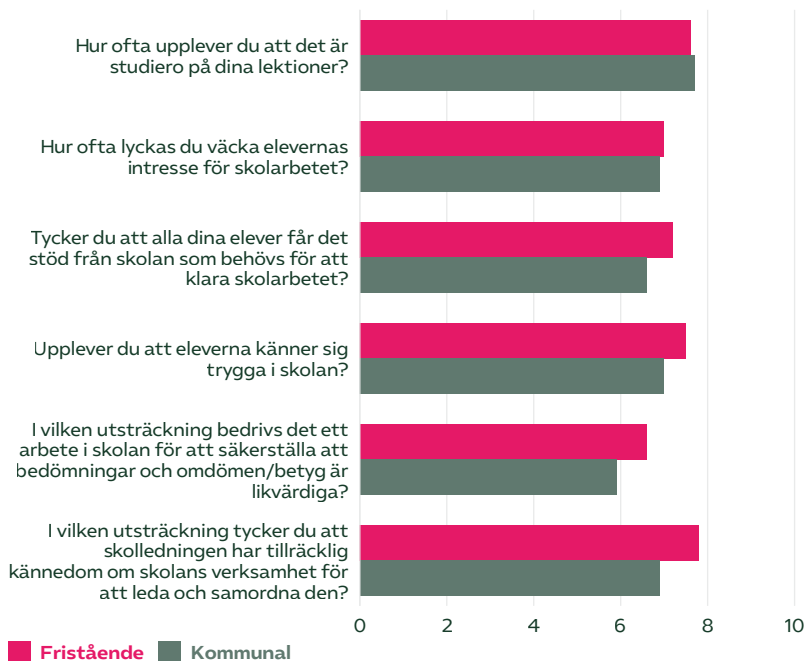
III. 39. Pedagogisk personal i grundskolan, Vårterminen 2025.⁷⁰

Minst är skillnaden i upplevelsen av elevernas studiero och förmågan att väcka elevernas intresse för skolarbetet, +0,2.

⁷⁰ Skolinspektionen, Skolenkäten 2025 – Undervisande lärare Grundskola.

Nöjdare gymnasielärare i friskolor

Även gymnasielärare i friskolor är nöjdare än lärare i kommunala skolor på samtliga av de sex utvalda frågorna. Störst är skillnaden i upplevelsen av skolledningens kännedom om skolans verksamhet, +0,9.

III. 40. Pedagogisk personal, gymnasiet, Vårterminen 2025.⁷¹

Lägst är skillnaden i upplevd studiero på lektionerna, som är lägre än på kommunala gymnasieskolor, -0,1.

⁷¹ Skolinspektionen, Skolenkäten 2025 – Undervisande lärare Gymnasieskola.

Slutsatser

Vårdnadshavare och lärare, både i grundskolan och gymnasiet, fortsätter att vara nöjdare med sin friskola än med sin kommunala skola.

Eleverna ser inte längre någon stor skillnad mellan friskolor och kommunala skolor, med undantag för högre generella nöjdhet med skolan för friskolor jämfört med kommunala skolor i årskurs 8.

Snart 50 000 lärare och pedagoger i friskolorna

19 procent arbetar i fristående verksamhet

Antalet lärare och pedagoger som arbetade med barn i för-, grund- och gymnasieskolan motsvarade 229 704 heltidstjänster 2024/25. Av dessa arbetade 44 001 (19 procent) i en fristående verksamhet.⁷²

	Fristående	Kommunal
Förskola	20 826	73 631
Förskoleklass	1 052	7 198
Grundskola	13 882	77 745
Anpassad grundskola	149	3 870
Gymnasieskola	7 944	21 520
Anpassad gymnasieskola	147	1 739
Totalt	44 001	185 703

Ill. 41. Antal förvärvsarbetande inom för-, grund- och gymnasieskola 2024/25. Uppgifterna om förskolan avser kalenderåret 2024.

72 Förskola – Personal – Riksnivå, Tabell 2A. Förskoleklass – Personal – Riksnivå, Tabell 2A. Grundskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 4A. Anpassad grundskola – Personal – Riksnivå, Tabell 3A. Gymnasieskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 4A. Anpassad gymnasieskola – Personal – Riksnivå, Tabell 3A. (Sveriges officiella statistik 2025). Internationella skolor, skolor med Region som huvudman och Sameskolan ingår ej.

Lägre andel behöriga lärare i friskolor, men spridningen är stor

Andel tjänstgörande lärare med pedagogisk högskoleexamen var 73,5 procent i fristående grundskolor 2024/25, jämfört med 85,0 procent i kommunala grundskolor.⁷³ Spridningen är dock stor, från 27 procent till 100 i fristående skolor och från 26 procent till 100 i kommunala. Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i fristående grundskolor är högre i verkligheten, eftersom lärare med pedagogisk högskoleutbildning i annat land, som inte validerat sin utbildning i Sverige och arbetar på skolor med tillstånd att undervisa på engelska⁷⁴, lärare på waldorfskolor och på internationella skolor⁷⁵, inte ingår i statistiken över lärare med pedagogisk högskoleutbildning.⁷⁶

Statistiken över legitimerade och behöriga lärare omfattar de lärare som undervisar i de ämnen för vilka legitimationskrav gäller. Det betyder att det är en annan population än andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen. Lärarkategorier som är undantagna från legitimationskravet vid tillsvidareanställning är lärare i modersmål, lärare som bedriver annan undervisning på engelska än språkundervisning och lärare i fristående skolor med waldorfpedagogik. Det förklarar till en del varför lärarbehörigheten är lägre i friskolor än i kommunala skolor. Lärare med pedagogisk högskoleutbildning från annat land, som inte validerar sin utbildning, kan inte heller ansöka om lärarlegitimation.

Generellt sett är lärarbehörigheten lägre på grundskolor med fristående huvudman än på kommunala grundskolor. 67,0 procent av grundskollärarna (omräknat till heltidstjänster) i friskolor hade legitimation och behörighet i minst ett undervisningsämne. Motsvarande andel i den kommunala skolan var 73,4 procent.⁷⁷ Spridningen är dock stor, från 10 procent till 100 i fristående skolor och från 16 procent till 90 i kommunala.

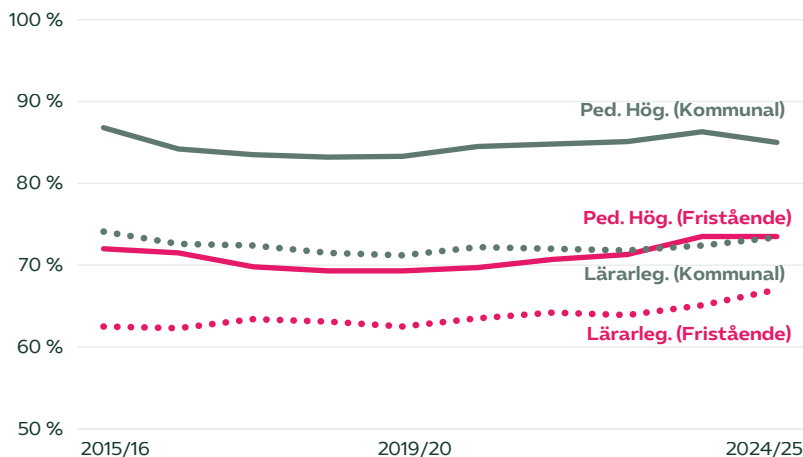
73 Grundskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 3: Pedagogisk högskoleexamen, kön, födda i Sverige eller utomlands, läsåren 2020/21–2024/25 (Sveriges Officiella Statistik 2025).

74 Internationella Engelska Skolan uppger att man har 85 procent andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning, 45 procent utländsk och 38 procent svensk. (<https://engelska.se/faq-and-contact/teaching-and-learning/>).

75 Internationella skolor följer inte svensk läroplan.

76 Skollagen 24 kap. 25.

77 Grundskolan – Personal – Riksnivå, Tabell 5B och 5C (Sveriges Officiella Statistik 2025). I Skolverkets uppgifter om behöriga lärare ingår enbart de lärarkategorier som omfattas av legitimationskravet.

III. 42. Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen respektive lärarlegitimation och behörighet att undervisa i minst ett ämne i grundskolan, heltidstjänster.

I gymnasieskolan var andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i fristående skolor 78,8 procent, i kommunala skolor 85,4 procent.⁷⁸ Spridningen är dock stor, från 17 procent till 100 i fristående skolor och från 26 procent till 100 i kommunala, i stor utsträckning beroende på vilka program skolorna erbjuder.

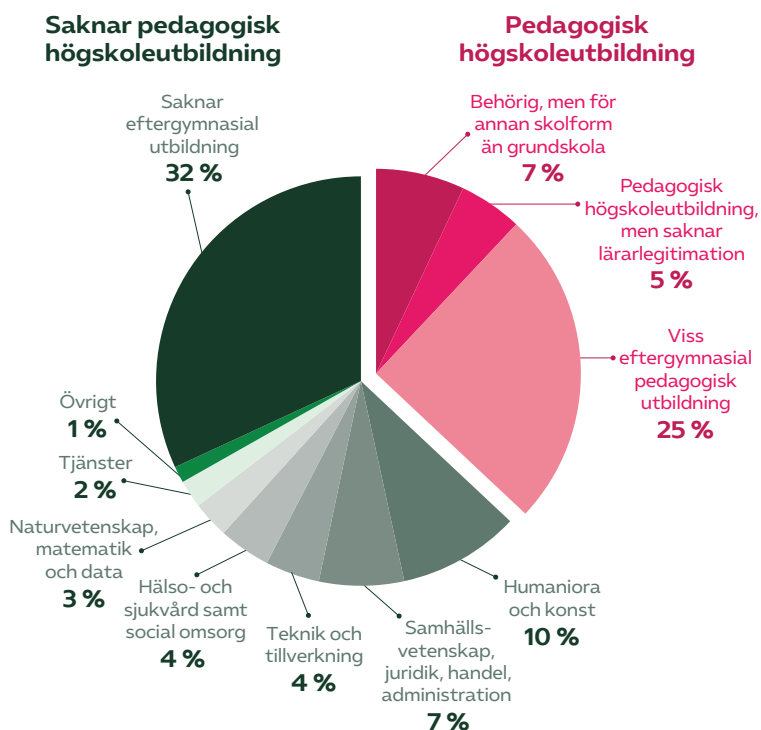
I gymnasieskolan är lärarbehörigheten över lag högre än i grundskolan. 79,2 procent av lärarna i friskolor hade legitimation och behörighet i minst ett undervisningsämne jämfört med 88,0 procent hos kommunala huvudmän.⁷⁹ Spridningen är dock stor, från 17 procent till 100 i fristående skolor och från 27 procent till 100 i kommunala, i stor utsträckning beroende på vilka program skolorna erbjuder.

⁷⁸ Gymnasieskola – Personalstatistik, läsåret 2024/25 (Skolverket 2025).

⁷⁹ Gymnasieskola – Personalstatistik med lärarlegitimation och behörighet, samtliga lärare, läsåret 2024/25 (Skolverket 2025).

Obehöriga lärare

I grundskolan var drygt 17 200 lärare obehöriga i samtliga undervisningsämnen i en rapport som Skolverket presenterade 2021. 7 procent var dock behöriga för en annan skolform än grundskolan, 5 procent hade en pedagogisk högskoleexamen, men saknade lärarlegitimation, 25 procent hade en viss eftergymnasial pedagogisk utbildning, men återstående 63 procent saknade eftergymnasial pedagogisk utbildning helt.⁸⁰

III. 43. Obehöriga lärares bakgrund fördelad på respektive eftergymnasial pedagogisk utbildning.⁸¹

80 Lärarprognos 2021 (Skolverket, 2021). 17 200 lärare utgör 7,3 procent av det totala antalet lärare, heltidstjänster.

81 Obehöriga lärare i grundskolan ingen homogen grupp (Skolverket, 2021).

De som saknar eftergymnasial pedagogisk utbildning är inte en homogen grupp. I många ämnen utgjorde lärare som är behöriga att undervisa i grundskolan, men inte i det specifika ämnet, en stor andel av de obehöriga lärarna. Störst andel obehöriga lärare, som är behöriga för grundskolan, men inte i ämnet, var det i ämnena Bild (40 procent), Teknik (39 procent) och Musik (34 procent). I Slöjd, Moderna språk, Hem- och konsumentkunskap, Idrott och hälsa samt Musik saknade mellan var 4:e och var 10:e lärare eftergymnasial pedagogisk utbildning.⁸²

Högst behörighet 2024/25 hade lärarna i Svenska och Matematik, med strax över 80 procent.

Lärare byter jobb vart femte år

Personalomsättningen har ökat i svensk skola. Det påverkar kontinuiteten och utvecklingen på en skola. Med tanke på bristen på utbildade lärare kan den leda till att elever får byta lärare alltför ofta. En hög omsättning på rektorsposten medför också en bristande kontinuitet i det pedagogiska ledarskapet på skolan och riskerar att försvåra det systematiska kvalitetsarbetet.⁸³

I Sverige var den genomsnittliga anställningstiden för högstadielärare 2019 fem år, jämfört med åtta år i genomsnitt i OECD. I låg- och mellanstadiet var den fyra år, i gymnasiet sex.⁸⁴ Rektorer arbetade i genomsnitt tre år på högstadiet, jämfört med fem år i genomsnitt i OECD. I låg- och mellanstadiet arbetade rektorn i genomsnitt två år och tre i gymnasiet.⁸⁵ Många byter med andra ord jobb varje år.

Skolverket har studerat rektorsomsättningen i rapporten *Rektorsomsättning – en utmaning på många grundskolor*⁸⁶ och skriver bl a att "Det finns en tydlig koppling mellan kontinuitet i rektorns ledarskap och

82 Obehöriga lärare i grundskolan ingen homogen grupp (Skolverket, 2021).

83 Talis 2018. En studie om lärares och rektors arbete i grund- och gymnasie-skolan. Delrapport 1. Rapport 481. Skolverket (2019).

84 Avser både tillsvidare- och visstidsanställda. Grupperna är inte viktade för att vara representativa.

85 Talis 2018. En studie om lärares och rektors arbete i grund- och gymnasieskolan. Delrapport 1. Rapport 481. Skolverket (2019).

86 Skolverket 2024:1.

utbildningens kvalitet", "Täta rektorsbyten riskerar att försvåra utvecklingsarbete på skolan och försämra lärarnas förutsättningar att bedriva undervisning av hög kvalitet." och anser att "tre av tio grundskolor har hög rektorsomsättning".

Skolor med hög rektorsomsättning ligger, enligt Skolverket, oftast i en större stad, i ett område med goda socioekonomiska förutsättningar och har en kommunal huvudman. Samtidigt framträder vissa skillnader mellan olika typer av skolor. Hög rektorsomsättning tycks vara en större utmaning för kommunala grundskolor jämfört med fristående grundskolor. Det finns också skillnader mellan stad och landsbygd där landsbygdsskolor tycks ha större utmaningar med hög rektorsomsättning än storstadsskolor. Rektorsomsättningen är även högre i socioekonomiskt blandade områden och i områden med goda socioekonomiska förutsättningar jämfört med skolor i områden med socioekonomiska utmaningar. Det är glädjande att många grundskolor i områden med socioekonomiska utmaningar verkar lyckas väl med att behålla sina rektorer. Samtidigt är det viktigt att peka på att sårbarheten vid rektorsbyten och konsekvenserna av rektorsomsättning kan skilja sig mellan skolor beroende på deras förutsättningar i övrigt, till exempel när det gäller elevsammansättning eller möjligheten att rekrytera behöriga lärare.

Slutsatsen "hög rektorsomsättning tycks vara en större utmaning för kommunala grundskolor jämfört med fristående grundskolor" illustreras i rapporten med nedanstående tabell som visar att omsättningen av rektorer är fyra gånger så hög i kommunala skolor som i fristående.

Huvudmannaform	Hög omsättning	Låg omsättning	Ingen omsättning	Totalt i populationen
Kommunal	84 %	82 %	75 %	81 %
Enskild	16 %	18 %	25 %	19 %

Ill. 44. Fördelningen av kommunala och fristående grundskolor bland skolor med hög, låg respektive ingen rektorsomsättning.⁸⁷

87 Rektorsomsättning – en utmaning på många grundskolor, Skolverket 2024:1, sid 10.

Underlaget är en specialbearbetning av Skolverkets register över pedagogisk personal vid 3 409 skolenheter.

/ Omsättningen av rektorer är fyra gånger så hög i kommunala skolor som i fristående.

Löneskillnaderna utjämnas långsamt

Friskolor betalar högre löner än kommunala skolor till för- och grundskollärare mellan 30 och 40 år. Kommunala skolor betalar högre löner till de yngsta (18–24 år) och de äldsta (60–64 år) för- och grundskollärarna samt gymnasielärare.

Ålder	Förskollärare		Grundskollärare		Gymnasielärare	
	Fristående	Kommunal	Fristående	Kommunal	Fristående	Kommunal
18–24 år	24 000	26 400	26 000	26 400	i.u	29 500
25–29 år	33 600	33 200	36 100	35 800	i.u	37 200
30–34 år	36 600	34 700	39 000	38 000	i.u	39 900
35–39 år	36 800	35 500	40 300	39 500	i.u	41 700
40–44 år	35 700	36 400	41 300	40 700	40 400	43 400
45–49 år	37 600	37 200	42 000	42 100	i.u	44 500
50–54 år	38 100	37 900	42 600	43 000	42 200	45 200
55–59 år	38 500	38 100	42 300	42 700	i.u	45 200
60–64 år	36 700	38 200	41 600	42 700	i.u	45 500
65–66 år	i.u ⁸⁸	i.u	i.u	i.u	i.u	i.u

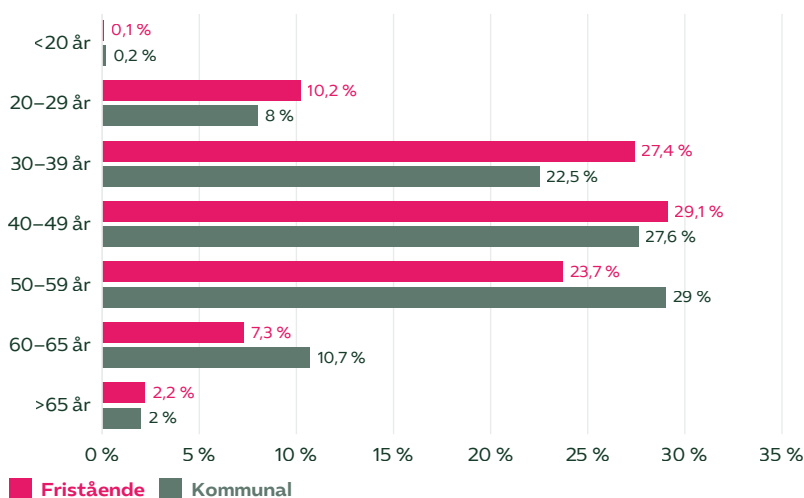
III. 45. Genomsnittlig månadslön 2025 efter yrke och ålder.⁸⁹

88 [i.u] avser att uppgift inte är tillgänglig, för osäker för att anges eller borttagen av sekretesskäl.

89 Lönestrukturstatistik SCB, 2025.

Yngre lärare i friskolor

Fristående förskolor och skolor har yngre lärare än kommunala skolor. I gruppen förskollärare/grundskollärare/fritidspedagoger är 38 procent av de anställda i fristående verksamheter under 40 år. I kommunerna är det 31 procent. 37 procent av lärarna i fristående gymnasieskolor är under 40 år, i kommunala skolor 21 procent.⁹⁰

III. 46. Andel anställda i gruppen förskollärare/grundskollärare/fritidspedagoger per åldersgrupp.

90 Samtliga skolformer – Personal – Riksnivå, Tabell 1 C: Åldersfördelning lärare och rektorer, per skolform 2024/25 (Sveriges officiella statistik 2025).

Lägre lärartäthet i friskolor

Lärartätheten – uttryckt som antal elever per lärare – är densamma i fristående och kommunal förskola och F-klass. Från och med Åk 1 är lärartätheten lägre i fristående skolor, 8 procent lägre på lågstadiet, 11 procent lägre på mellanstadiet och 9 procent på högstadiet.⁹¹

	Fristående	Kommunal
Förskola	5,1	5,2
F-klass	17,1	17,6
1–3	14,9	13,7
4–6	13,3	11,8
7–9	12,2	11,1

Ill. 47. Antal elever per lärare (lärartäthet) per stadium läsåret 2024/25.⁹²

Lärartätheten på friskolor har ökat 2024/25 i låg-, mellan- och högstadiet.

Brist på lärare

Det är för få som vill bli lärare. Den beräknade bristen har förvisso reviderats ner av Skolverket till följd av att SCB beräknar att elevkullarna kommer att minska något under de närmaste åren, för att sedan öka igen. Skolverket bedömer att det kommer att saknas cirka 10 600 (heltids-tjänster) behöriga lärare och förskollärare år 2038.⁹³ Det motsvarar nästan var 14:e lärare av det bedömda behovet om 451 000 lärare.⁹⁴

91 Förskola – Personal – Riksnivå, Tabell 2 A: Antal heltidstjänster, personaltäthet och anställda 2015–2024 och Förskoleklass – Personal – Riksnivå, Tabell 2 A: Anställda i arbete med elever, per huvudman, kön samt personaltäthet, 2020/21–2024/25 (Sveriges officiella statistik 2025).

92 Skolverket, 2025.

93 Lärarprognos 2024. Beräkningarna utgår från lärsituationen 2024 (Skolverket, 2025).

94 Lärarprognos 2024. I Lärarprognos 2019 bedömdes hela 45 000 behöriga lärare saknas 2033 (Skolverket, 2025).

Bristen bedöms bli störst på yrkeslärare inom gymnasieskolan och ämneslärare inom grundskolans årskurs 7–9. Det bedöms även bli viss brist på förskollärare och grundskollärare med inriktning mot årskurs 4–6 år 2035. För ämneslärare inom gymnasieskolan beräknas, totalt sett, antalet examinerade bli fler än examinationsbehovet.

För att minska bristen på behöriga lärare behöver läraryrkets status höjas, lärarutbildningen förbättras, obehöriga kompetensutvecklas, men även verksamheten organiseras så att obehöriga lärare kan fortsätta arbeta, enligt Lärarprognosen.

/ Skolverket bedömer att det kommer att saknas cirka 10 600 behöriga lärare och förskollärare år 2038.

Bidrag på lika villkor

Friskolor får för låg skolpeng

Svenska friskolors intäkter består av kommunal skolpeng och statliga bidrag. Elevavgifter, anmälnings-, kö- eller registreringsavgifter får inte tas ut. Undervisningen⁹⁵ ska vara avgiftsfri.

Fristående grund- och gymnasieskolor finansieras i första hand genom ersättning, så kallad skolpeng, från elevernas hemkommuner. För grundskolan ska den motsvara elevens hemkommuns budgeterade kostnader per elev för utbildningsverksamheten.⁹⁶ För hemkommunens myndighetskostnader utgår ingen ersättning till friskolor. Utbildningsverksamhetens kostnader består av fem kostnadsslag och två schablonersättningar:

1. undervisning
2. lärmaterial
3. elevhälsa
4. måltider
5. lokalkostnader
6. administration (schablonersättning)
7. mervärdesskatt (schablonersättning)

Summan av dessa kostnader och schablonersättningar utgör det så kallade grundbeloppet. Hur grundbeloppet ska beräknas framgår av regeringens proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor, Skolförordningen 2011:185 samt Skollagen 2010:800*. Fristående skolor

⁹⁵ I förskola, fritidshem och öppen fritidsverksamhet bedrivs ingen "undervisning", så där får avgifter tas ut.

⁹⁶ Skollagen 10 kap 38§ och Skolförordningen 14 kap 4§.

ska ha samma ersättning som kommunala skolor för fem kostnadsslag.⁹⁷ Administrationskostnader och mervärdesskatteskostnader ersätts med en 3-procentig⁹⁸ respektive 6-procentig⁹⁹ schablon.¹⁰⁰ Se illustration 49.

Både kommuner och fristående huvudmän rapporterar sina kostnader till Skolverket årligen, men anvisningarna för vad som ska hänföras till respektive kostnadsslag är inte helt i enlighet med Skollagen och Skolförordningen.

Den kommunala huvudmannens genomsnittliga faktiska kostnader per elev för utbildningsverksamheten var 2024¹⁰¹ enligt Skolverkets kostnadsstatistik:¹⁰²

	Kommunal
Undervisning	79 100
Lärverktyg	6 000
Elevhälsa	5 050
Måltider	8 000
Lokalkostnader	24 900
Delsumma utbildningsverksamheten¹⁰³	123 050
Övrigt	19 900
Total kostnad per elev	142 950

III. 48. De kommunala grundskolornas faktiska kostnader per elev 24/25.

97 Skollagen 10 Kap 385.

98 6.3.5 Administration i Prop. 2008/09:171 Bidrag på lika villkor. I texten står det "tre procent av bidragsbeloppet (grundbeloppet)", vilket måste tolkas som tre procent av bruttobeloppet. Friskolornas Riksförbund krävde i sitt remissvar att friskolorna skulle ersättas med kommunernas verkliga administrationskostnad, vilket var den enda viktiga avvikande ståndpunkten från förbundet i förhållande till regeringens proposition.

99 Kompensationen motsvarar den mervärdesskatt som kommunen har betalat, men inte har rätt att göra avdrag för på grund av verksamhetens karaktär, t.ex. utbildningsverksamhet. Reglerna om detta finns i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner och landsting.

100 Skolförordningen 2011:185 14 Kap 45.

101 Grundskolan – Kostnader – Riksnivå, Tabell 2 A: Huvudmannens kostnader 2024, Sveriges Officiella Statistik 2025. "I totalkostnaden ingår kostnader för undervisning, lokaler och inventarier, skolmåltider, lärverktyg, utrustning och skolbibliotek, elevhälsa samt övriga kostnader. Kommunens kostnader för skolskjutsar ingår inte."

102 Tabell 2A: Huvudmannens kostnader 2024, Grundskolan – Kostnader – Riksnivå (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

103 Med begreppet "utbildningsverksamheten" avses de fem kostnadsslag som är förknippade med skolans verksamhet exklusive eventuell central kommunal administration, enligt Prop 2008/09:171 sid 54. Övriga kostnader är väsentligen myndighetsansvarskostnader.

Kommunens budgeterade kostnad för utbildningsverksamheten är utgångspunkten för grundbeloppsberäkningen för friskolornas ersättning – första stapeln i illustration 49. Här antar vi att den faktiska kostnaden (123 050 kr/elev) överensstämmer med den budgeterade, eftersom det inte finns sammanställda uppgifter om vilken den budgeterade kostnaden är.

De statsbidrag som respektive kommun mottagit ska sedan avräknas de totala kostnaderna för grundskolan med 10,6 procent (13 249 kr/elev), eftersom det är *kommunens (hemkommunens)* ersättning till fristående skolor vi analyserar. Ovanstående delsumma Utbildningsverksamheten, 123 050 kr/elev, ska med andra ord justeras ner till 109 801 kr/elev – andra stapeln i illustration 49.

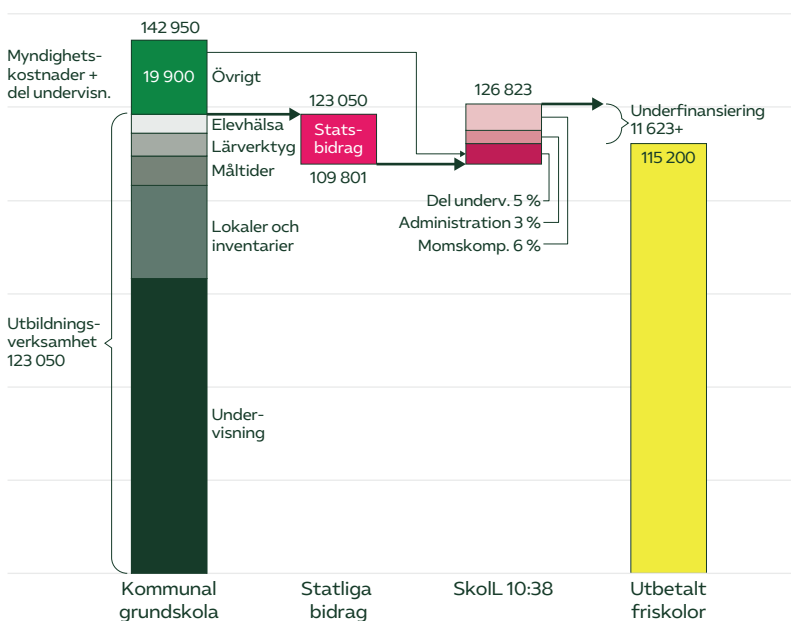
Anvisningarna för hur kommunerna ska rapportera kostnaderna har emellertid aldrig anpassats till 2010 års lagstiftning, vilket innebär att vissa kostnader, som ska betraktas som undervisningskostnader enligt 2010 års lagstiftning, fortfarande redovisas som Övriga kostnader tillsammans med myndighetskostnaderna. Det handlar om kostnaderna för:

- rektor och andra anställda på skolan med ledningsuppgifter,
- arbetslivsorientering Studie- och YrkesVägledning (Grundskoleförordningen 1996:1206 §4),
- utredning av barns och elevers eventuella behov av stöd och upprättande av åtgärdsprogram i skolan liksom kostnader för stöd i form av extra undervisning eller undervisning i en särskild grupp som syftar till att hjälpa elever med svårigheter att nå målen, t ex elevassistenter, personliga assistenter, skolvårdar enligt Prop 2008/09:171 6.3.1,
- kostnader för kompetensutveckling såsom kurs- och seminarieavgifter samt vikarier för lärare som är frånvarande p g a kompetensutveckling.

Tillsammans bedöms ovanstående kostnader utgöra i storleksordningen 5 procent av kostnaden för utbildningsverksamheten. Ovanstående netto efter avdraget av de statliga bidragen, 109 801 kr/elev, ska därför höjas med 5 procent.

Till sist ska 3 procent administrationsersättning och 6 procent mervärdes-
skattkompensation adderas, till 126 823 kr/elev, enligt tredje stapeln i
illustration 49, SkoL 10:38.

Friskolorna fick **115 200 kronor per elev 2024, 11 623 kronor per elev
mindre än ovan rekonstruerade 126 823 kronor per elev** – fjärde stapeln
i illustration 49.

Ill. 49. Kommunernas kostnader för grundskolan 2024, enligt kommunernas uppgifter till Skolverket/SCB, första stapeln. Friskolorna ska ha ersättning motsvarande kommunens kostnad för utbildningsverksamheten. Därefter ska de statliga bidragen dras av – andra stapeln – vi analyserar endast den kommunala skolpengen. Enligt Skollagen 10 Kap 38 § ska vissa kostnader som felaktigt redovisas som Övriga kostnader utgå i ersättning tillsammans administrations- och mervärdesskattekomensation – tredje stapeln. Fjärde stapeln visar vad friskolorna fick – **efter** socioekonomisk omfördelning.

Friskolornas ersättning från kommunerna är **efter** socioekonomisk omfördelning. Det finns inga uppgifter om hur stor den är i de olika kommunerna, men baserat på SKR:s uppgifter¹⁰⁴ förefaller den vara cirka 4 procent i genomsnitt, inklusive den tredjedel av kommunerna som inte tillämpar någon omfördelning, medan den i Skolpengsutredningen uppges vara i genomsnitt är 8 procent¹⁰⁵. Friskolornas vägda andel¹⁰⁶ av den socioekonomiska omfördelningen är endast 11,7 procent, vilket innebär att underfinansieringen av friskolornas ersättning före socioekonomisk omfördelning reduceras till 7 130 kr/elev - 5,6 procent – **efter** socioekonomisk omfördelning.

Friskolornas ersättning inkluderar emellertid även s k Särskilt stöd och eventuell efterhandsersättning för tidigare års eventuella kommunala budgetöverskridanden. Särskilt stöd bedöms i Skolpengsutredningen utgöra 1,5 procent av de totala kostnaderna, medan omfattningen av efterhandsersättning för tidigare års kommunala budgetöverskridanden är ett okänt belopp.

Friskolornas ersättning från kommunerna är, enligt ovanstående analys, minst 7 procent¹⁰⁷ för låg. I enskilda kommuner är den ännu lägre och i andra inte lika låg. Utöver de 7 procenten tillkommer de allt för låga schablonerna för administration och mervärdesskattekomensation.

Vissa kostnader ska inte ingå i beräkningen av grundbeloppet

Kommunens kostnader bland annat för att upprätthålla skolplikten och det s k utbudsansvaret ska inte ingå i underlaget för beräkningen av skolpengen, enligt Prop. 2008/09:171 Bidrag på lika villkor, "Liksom utredningen finner regeringen att kommunens kostnader för att hålla en beredskap för att kunna ta emot elever i grund- och gymnasieskolan inte har något omedelbart samband med kostnaderna för utbildningsverksamheten. De hör snarare samman med kommunens

¹⁰⁴ Socioekonomisk resursfördelning 2024-2.pdf, SKR 2024.

¹⁰⁵ SOU 2025:72 sid 13.

¹⁰⁶ Beräkning baserad på aggregerat index per skola vägt med relevant.

¹⁰⁷ 5,6 procent efter socioekonomisk omfördelning + 1,5 procent Särskilt stöd + X procent ersättning för tidigare års budgetöverskridanden = 7+ procent.

övergripande myndighetsansvar. Kostnader av det slaget bör därför kunna särskiljas och inte ingå i resurserna till skolverksamheten.”¹⁰⁸ Inte heller kostnaderna för skolskjuts ska ingå i beräkningsunderlaget för grundbeloppet.

Friskolor ska med andra ord inte ha ersättning motsvarande kommunernas samtliga kostnader – och får det inte heller. De 19 900 kr/elev i Övriga kostnader som inte ingår i beräkningen av grundbeloppet, utgör i genomsnitt 13,9 procent av kommunernas totala kostnader för den egna grundskoleverksamheten. Skolskjuts, reseersättning och inackordering samt s k fördelad gemensam verksamhet ligger utanför kommunens totala kostnader för grundskoleverksamheten d v s de ingår inte i Övrigt.

Dessutom föreslog Skolpengsutredningen (SOU 2025:72) i juni 2025 att kommunerna ska dra av 6 procent från friskolornas ersättning, som kompensation för de kommunala skolornas extrakostnader för utbudsansvaret. Se även sid 98. Svenskt Näringsliv har beräknat nämnda extrakostnad till 1,7 procent¹⁰⁹.

/ Kommunens kostnader för att upprätthålla skolplikten och det s k utbudsansvaret ska inte ingå i underlaget för beräkning av skolpengen.

Prop. 2008/09:171 Bidrag på lika villkor

Tillkommer riktade statsbidrag

Friskolorna finansieras i andra hand genom olika riktade statsbidrag, som ökat under senare år. Skolverket anger att den kommunala skolpengen täcker knappt 91 procent av de fristående grundskolornas kostnader.¹¹⁰ Det finns ett antal statliga bidrag att söka för olika extrainsatser och

¹⁰⁸ Prop. 2008/09:171 Bidrag på lika villkor sid 54–55.

¹⁰⁹ Överkapacitet i grundskolan och merkostnader för kommuner (Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv 2025-06-09).

¹¹⁰ Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2024, sid 13 (Skolverket 2025).

försöksprojekt. 2025 avsatte staten drygt 8,2 miljarder kronor till det s k Kunskapsbidraget, som alla grundskolor, oavsett huvudman, kan erhålla, baserat på elevernas socioekonomiska bakgrundsfaktorer.

Socioekonomisk omfördelning av skolpengen

I inledningen till 2010-talet började kommuner avsätta en del av underlaget för grundbeloppet för en socioekonomisk omfördelning till skolor med elever som anses behöva mera stöd, i form av större ekonomiska resurser.¹¹¹ 2024 omfördelade 70 procent av de kommuner som deltog i SKR:s enkät mellan 5 och över 20 procent av skolpengen.¹¹²

Större städer är vanligen mer heterogena och det finns ofta en högre grad av boendesegregation, vilket påverkar skolornas elevunderlag. Det finns också fler skolor att välja mellan i större kommuner, vilket i sin tur kan ge olika elevsammansättning i skolorna. I glesbygdskommuner finns det mer sällan olika skolor att välja mellan och det finns även färre skolor totalt. Tre fjärdedelar av storstads- och storstadsnära kommuner omfördelade 2018 en del av skolpengen i form av ett socioekonomiskt strukturbidrag. Något mer än hälften av de små kommunerna och glesbygdskommunerna gjorde det också.¹¹³

2024 tillämpade 30 procent av kommunerna ingen socioekonomisk omfördelning, och av de som gjorde det tillämpade hälften 1–5 procent och en tredjedel 6–10 procent.¹¹⁴ Om en kommun beslutar att ha en socioekonomisk omfördelning på 10 procent innebär det att alla skolor delar på 90 procent av grundbeloppet. De återstående tio procentenheterna fördelas till skolorna i förhållande till den modellberäknade socioekonomiska sannolikheten att deras elever inte ska nå behörighet till gymnasiets yrkesprogram.

111 Skollagen 2 kap., som trädde i kraft 1 juli 2014.

112 Socioekonomisk resursfördelning i skola och förskola, sid 2 (SKR, 2024).

113 Socioekonomisk resursfördelning i skola och förskola, sid 4 (SKR, 2024).

114 Socioekonomisk resursfördelning 2024-2.pdf, SKR 2024.

Eftersom elever i kommunala skolor i genomsnitt har en något sämre socioekonomi utgår de flesta modellerna från att de inte blir behöriga till gymnasiets yrkesprogram i samma utsträckning som elever i friskolor, och den socioekonomiska omfördelningen tillfaller därför kommunala skolor i något högre utsträckning¹¹⁵ än friskolor.

Det finns ingen sammanställning av hur den del av skolpengen som omfördelas på socioekonomiska grunder används och därför inte heller någon forskning kring effekterna av den socioekonomiska omfördelningen. SKR skriver i 2024 års rapport¹¹⁶ att "det finns inga enkla samband mellan resurser och resultat" och "Det är [också] viktigt att strukturen följs upp (gärna årligen).

Det är ofta svårt att isolera vilken skillnad som de socioekonomiskt viktade resurserna ger. Insatser som ger bra resultat på en skola kanske inte skulle göra detsamma på en annan skola."

Skolverket använder vid fördelning av det s k Kunskapsbidraget ett socioekonomiskt index per skola som beräknas på varje elevs:¹¹⁷

- vårdnadshavares utbildningsnivå
- invandringsår till Sverige
- vårdnadshavares inkomst
- kön
- vårdnadshavares ekonomiska bistånd
- folkbokföringsadress (högre index om vårdnadshavarna har olika folkbokföringsadresser)
- antal syskon som är folkbokförda i hemmet
- bostadsområdes socioekonomisk status där eleven är folkbokförd

115 I rapporten "Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner" (Friskolornas Riksförbund oktober 2023), beräknas effekten till cirka 2 700 kronor per elev.

116 Socioekonomisk resursfördelning i skola och förskola, sid 4 (SKR, 2024).

117 Statsbidrag för likvärdig skola (Skolverket, 2021).

Endast 2 av 32 studerade kommuner följer lagen

Mikaela Valtersson, chef för Kunskapsskolans Externa relationer, har i en rapport, *Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner* från oktober 2023, detaljstuderat hur beräkningen av grundbeloppet går till i 32 kommuner, se Forsknings- och rapporttips sid 112. Studien består av både kvantitativt och kvalitativt underlag. Statistik, budgettabeller och skolpengsbeslut har analyserats tillsammans med intervjuer och textstudier. Syftet med studien är att undersöka hur skolpengsbeslut fattas och hur resurserna fördelas till skolorna.

Rapporten visar att en elev i en kommunal skola 2021 i genomsnitt hade cirka 17 000 kronor mer per år i resurser än en elev i en fristående skola. Elevsammansättningen och nettot av strukturbidraget förklarar endast cirka 2 700 kronor per elev och år. Efter justering för elevsammansättning kvarstod 2021 en skillnad om 14 200 kronor per elev och år. Resultatet är tydligt, friskolorna är inte överkompenserade.

I rapporten konstaterar Mikaela Valtersson att "försöka följa de beräkningar som kommunerna gör för att komma fram till skolpengen eller hur deras resursfördelningsmodell ser ut, är ofta förknippat med betydande svårigheter. Färre än hälften av kommunerna i studien följer lagens intentioner fullt ut och visar de olika delarna i skolpengen. Bara några få av de studerade kommunerna är så tydliga och pedagogiska som de förutsatts vara."¹¹⁸ Slutsatsen är att bara två av de 32 kommuner som studerats följer lagen.

Ett av syftena med regeringens proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*, var att göra det möjligt att förvaltningsrättsligt pröva beräkningen av grundbeloppet¹¹⁹, vilket naturligtvis inte går att göra om den inte är transparent. I de allra flesta studerade kommuner är grundskolebudgeten mycket svårtillgänglig. Oklara rubriker, tabeller och svårbegripliga tillvägagångssätt när det gäller hur olika delposter undantags innan skolpengen fördelas och andra delposter förs tillbaka i kompensation, gör det utomordentligt svårt att se hur skattepengar används.¹²⁰

118 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, sid 6 (Friskolornas Riksförbund, okt 2023). 107 Proposition 2008/09:171 Offentliga bidrag på lika villkor sid 26–27.

119 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, sid 7 (Friskolornas Riksförbund, okt 2023).

120 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, sid 7 (Friskolornas Riksförbund, okt 2023).

Valtersson konstaterar också att den enskilt största skillnaden i resurstilldelningen mellan elever i kommunala och elever i fristående skolor handlar om administration och central förvaltning. Kostnader för administration och stöd till kommunens egna skolor i form av till exempel kommunikation, pedagogik, kompetensutveckling, ekonomi, IT-system och HR är ungefär dubbelt så stor som den 3 procent-schablon som friskolorna tilldelas.¹²¹

Rapporten exemplifierar flera oklarheter kring kostnadsredovisningen av kommunernas lokalkostnader och noterar att endast fyra av de studerade kommunerna använder en lokalkostnad i grundbeloppsberäkningen som är i närheten av de kostnader de själva uppgivit till Skolverket.¹²²

Dessutom visas i jämförelsen av hur stora kostnader som undantas från beräkningen grundbeloppet i kostnadsslaget Övrigt hur t ex Katrineholm redovisar hela 23,8 procent av de totala kostnaderna som Övrigt.¹²³

Det är med andra ord utomordentligt svårt att få någon klarhet i hur många kommuner beräknar grundbeloppet, något som även Riksrevisionen konstaterade i sin granskning *"Skolpengen – Effektivitet och konsekvenser"*.¹²⁴

Stora skillnader mellan kommunerna

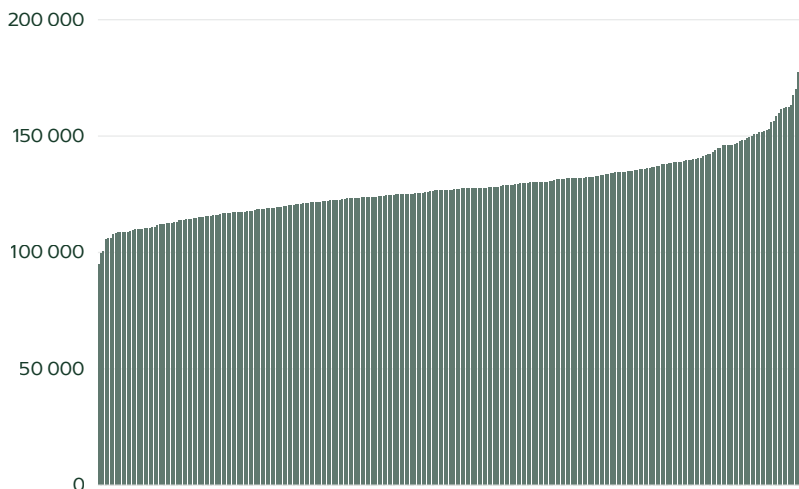
Det råder stora skillnader mellan kommunerna både hur stora kostnaderna för utbildningsverksamheten i grundskolan är och hur resurserna används. Det finns ingen nationell sammanställning över hur stor skolpengen är i olika kommuner. Om grundbeloppet beräknas efter ovanstående principer för vad kommunen ska ersätta friskolor spände ersättningen 2024 från 94 793 kronor per elev i Emmaboda till 183 435 kronor per elev i Dorotea, nästan dubbelt så mycket.

121 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, sid 21 samt kommunexemplen i appendix D (Friskolornas Riksförbund oktober 2023).

122 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, appendix F (Friskolornas Riksförbund oktober 2023).

123 Är friskolorna överkompenserade? En studie av 32 kommuner, appendix D (Friskolornas Riksförbund oktober 2023).

124 Riksrevisionen 2022:17, juni 2022.

III. 50. Grundbelopp per elev grundskolan per kommun, med Emmaboda längst till vänster och Dorotea längst till höger.¹²⁵

Drygt hälften av variationen mellan kommunerna kan förklaras av skillnader i elevgruppernas sammansättning, verksamhetens driftsförutsättningar och kommunens finansieringsförmåga. Resterande del av variationen saknar enligt Skolpengsutredningens förklaring.¹²⁶

Skolpengsberäkningen för gymnasiet är än mer komplicerad

Beräkningen av grundbeloppet för gymnasiet sker på motsvarande sätt som för grundskolan, men sker på programnivå, vilket ökar komplexiteten och minskar transparensen. På senare år har ett 50-tal kommuner dessutom börjat tillämpa en socioekonomisk omfördelning i gymnasiet. Reglerna finns i Skollagen 16 kap 53 § samt i SFS 2011:185. Grundbeloppet kan skilja stort mellan kommuner som tillhandahåller elevens program,

¹²⁵ Egen beräkning baserad på Kostnader för grundskolan 2024, Skolverket 202.

¹²⁶ SOU 2020:28. En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning, s. 473.

till följd av undervisningsgruppernas storlek och de speciallokaler som krävs på främst yrkesprogrammen. Därför beräknar inte Skolverket något genomsnittligt grundbelopp för gymnasiet.

För program och inriktning som hemkommunen inte erbjuder själv eller i samverkan med andra kommuner ska friskolor ersättas enligt Skolverkets riksprislista¹²⁷. Som exempel kan anges att grundbeloppet för studieförberedande program spänner från 99 700 kronor per elev på Ekonomiprogrammet till 133 200 kronor per elev på Estetiska programmet utan musikinriktning och för yrkesprogram från 115 700 kronor per elev på Försäljnings- och serviceprogrammet till 313 700 kronor per elev på Naturbruksprogrammet inriktning trädgård, enligt Skolverkets riksprislista för 2025.

De kostnader för det kommunala gymnasiet¹²⁸ som rapporteras till Skolverket är, uppställda på samma sätt som för grundskolan ovan:

	Kommunal
Undervisning	76 300
Lärverktyg	10 300
Elevhälsa	4 240
Måltider	6 500
Lokalkostnader	26 600
Delsumma 1, utbildningsverksamheten	123 940
Övrigt	23 700
Total kostnad per elev	147 640

III. 51. De kommunala gymnasiernas faktiska kostnader per elev 24/25.

Ovan beskrivna schabloner för administration och mervärdesskatte-kompensation tillämpas på samma sätt som för grundskolan. Utbudet av statliga bidrag är lägre på gymnasiet.

127 <https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/anordna-utbildning/anordna-gymnasieutbildning/riksprislistan-for-ersattning-till-fristaende-skolor/riksprislistan> (Senast uppdaterad 2026-01-29) Beloppen avser inklusive måltidersättning.

128 Tabell 2A: Huvudmannens kostnader 2024, Gymnasieskolan – Kostnader – Riksnivå (Sveriges Officiella Statistik, 2025).

Uthållig ekonomisk stabilitet, men rörelsemarginal endast 3,4 procent

Alla huvudmän försöker undvika att ha högre kostnader än intäkter, oavsett om de är kommunala eller fristående och oavsett driftsform. För friskolor är det dessutom ett krav från Skolinspektionen att en fristående huvudman ska ha en uthållig ekonomisk stabilitet som säkrar en trygg skolgång för huvudmannens elever. Beroende på driftsformen kan denna stabilitet uppnås på olika sätt, men den förutsätter ett ekonomiskt överskott, d v s vinst.

Den genomsnittliga rörelsemarginalen var enligt Skolpengsutredningen räkenskapsåret 2021, 4,7 procent för alla friskolor med verksamhet i grundskola och förskoleklass, uttryckt som ett vägt snitt utifrån antal elever. Ett ovägt genomsnitt var 3,4 procent, vilket indikerar att små huvudmän i regel har lägre rörelsemarginaler än stora huvudmän.

126 huvudmän i underlaget hade en negativ rörelsemarginal under året. På dessa skolor gick cirka 11 procent av alla elever i fristående skolor. Detta ligger i linje med Skolinspektionens erfarenhet att cirka en femtedel av de enskilda huvudmännen går med förlust ett givet år.

Spridningen mellan huvudmännen var betydande, från +25 procent till -17 procent i rörelsemarginal, trots att utredningen har rensat data-materialet från jämförelsestörande extremvärden.

När det gäller skillnader mellan stora och små huvudmän framgår att koncernerna, som har flest elever, har den högsta rörelsemarginalen, 6,0 procent (vägt snitt). Bland koncernerna var det relativt ovanligt med negativa rörelsemarginaler. Endast 8 av 91 huvudmän rapporterade negativa siffror under året. För de solitära huvudmännen är rörelsemarginalerna generellt lägre, cirka 2,9 procent (vägt snitt).

	Rörelsemarginal	Andel med negativ rörelsemarginal
Huvudmän som ingår i en koncern med flera skolenheter	6,0 %	8,8 %
Övriga huvudmän som driver två eller flera skolenheter	4,6 %	23,5 %
Solitära huvudmän med fler än 50 elever	2,7 %	25,9 %
Solitära huvudmän med högst 50 elever	3,1 %	30,0 %
Totalt	4,7 %	23,4 %

III. 52. Del av tabell 11.2 i Skolpengsutredningens betänkande SOU 2025:72 sid 284. Genomsnitt redovisas som vägt medelvärde. Rörelsemarginalen speglar räkenskapsåret 2021, medan elev- och skolenhetsuppgifter speglar kalenderåret 2022.¹²⁹ Var 4:e huvudman hade det aktuella året en negativ rörelsemarginal.

När det gäller de mindre huvudmännen så har en aktieägare i fåmansföretag möjligheter att genom de så kallade 3:12-reglerna (57 kap. inkomstskattelagen 1999:1229) göra utdelning i stället för att betala motsvarande arbetsinkomst. Rörelsemarginalen hålls därigenom uppe.

Tidigare har den genomsnittliga rörelsemarginalen för *aktiebolag* som driver fristående förskolor eller skolor ansetts vara 3,4 procent. Nu hävdar Skolpengsutredningen att den är 3,4 procent för alla fristående grundskolor oavsett driftsform.

Rörelseresultatet utgör resultatet i ett företag **före** finansiella kostnader och skatt har betalats. Nettoresultatet, vinsten, är alltså ännu lägre. Ofta väljer företag att låta vinsten vara kvar i bolaget, t ex för att med egna medel finansiera investeringar eller expansion. Utdelningarna till aktieägare i friskoleföretag de senaste åren har uppskattats till i storleksordningen 200–300 miljoner kronor per år. Det motsvarar *mindre* än en (1) procent av kostnaderna för samtliga friskolor, d v s även sådana som drivs av föreningar, kooperativ etc.¹³⁰

¹²⁹ Skolpengsutredningens egen bearbetning av ekonomiska data från Skolinspektionen.

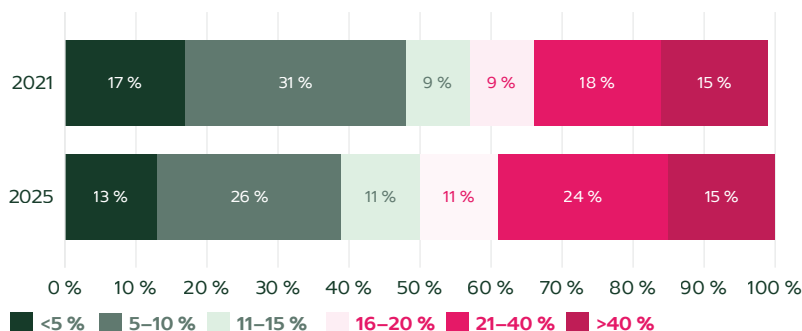
¹³⁰ Avser de företags som enligt SCB:s SNI-koder driver för-, grund- och gymnasieskolor. En del av dessa driver även vuxenutbildning, varför vinsten från denna även ingår. Statistik över rörelseresultat (EBIT) för senast rapporterade verksamhetsår från friskoleföretag har erhållits från Bisnis Analys. En sammanställning av Aktieutdelningar från utbildningsföretag har sammanställts av Valuation Branschfakta i Sverige AB, 2020.

Heller-Sahlgren visade i en rapport 2020 att bruttovinstmarginalen 2018 var endast 0,8 procent, för *hela* friskolesektorn¹³¹, vilket avviker kraftigt från Skolpengsutredningens redovisning, som också påstås avse alla enskilda grundskolor inklusive F-klass. Skolpengsutredningen redovisar inte ovanstående lönsamheter per juridisk driftsform, aktiebolag, stiftelser, ekonomiska föreningar, trossamfund m fl, vilket är överraskande.

59 procent majoritet för vinster

Den allmänna debatten om vinster i välfärden har gjort att en betydande del av allmänheten överskattar friskolornas vinster. Enligt en mätning av Demoskop¹³² tror 61 procent av de tillfrågade att vinstnivån i friskolor är över 10 procent. Det är en ökning de senaste 5 åren då motsvarande andel var 52 procent. Andelen som är mer realistisk och tror att vinstnivån är under 10 procent, har minskat från 48 till 39 procent.

Den verkliga siffran för rörelsemarginalen har under många år legat runt **3 procent**. Det blir cirka 2,5 procent efter avskrivningar och skatt.

Ill. 53. Ungefär hur stor andel av den totala omsättningen i friskolor tror du blir till vinst i verksamheten?¹³³

¹³¹ Friskolorna och skolkostnaderna sid 36. Med "elevavgifter" i förklarings-texten avses de intäkter/ elevavgifter som riksinternat och internationella skolor – som räknas som friskolor – ofta har. De är inte offentliga resurser och bör inte räknas med i jämförelser av huruvida den offentliga finansieringen av kommunala och fristående aktörer är likvärdig. (Svenskt Näringsliv, 2020). Justerad januari 2023.

¹³² Vinstnivåer för friskoleföretag, Demoskop feb 2025. Av de tillfrågade har 1 033 personer en uppfattning.

¹³³ Demoskop feb 2025.

Var sjunde respondent trodde 2025, liksom 2021, att hela omsättningen går till vinst d v s lärare i friskolor får ingen lön och hyresvärdarna får ingen hyra.

Andelen som anser att skolföretag ska få göra vinst, motsvarande den verkliga nivån, har minskat från 73 procent 2021 till 59 procent 2025, enligt undersökningen. Mest positiva till vinster är de som uppger att de sympatiserar med Centerpartiet (89 procent), Moderaterna (88 procent), Kristdemokraterna (85 procent), Liberalerna (84 procent) och Sverigedemokraterna (72 procent). Minst positiva är väljare som uppger att de sympatiserar med Vänsterpartiet (21 procent), Miljöpartiet (30 procent) och Socialdemokraterna (39 procent).

/ Den genomsnittliga rörelsemarginalen för aktiebolag som driver fristående förskolor eller skolor är 3,4 procent.

Vad är en friskola

En friskola är en skola som drivs av en annan huvudman än kommun, region eller staten. Varje skola, både fristående och kommunal, måste ha någon som är ytterst ansvarig för verksamheten – en huvudman. Det är organisationen som är själva huvudmannen. När det är en kommun som är huvudman för skolan, representeras huvudmannen av den nämnd som har hand om skolfrågor och ytterst av de politiker som sitter i kommunfullmäktige. En friskola, eller mer korrekt fristående skola eller skola med enskild huvudman, kan ha en stiftelse, ett företag, en förening, en privatperson, ett kooperativ eller ett trossamfund som huvudman.

Sverige har, till skillnad från många andra länder, ett enhetligt skolsystem. Vårt system innebär att friskolor följer samma skollag och läroplaner som kommunala skolor, är skattefinansierade med skolpeng och får inte ta ut avgifter. En friskola verkar inom ramen för Skollagen (2010) och grund- och gymnasieskolor står under Skolinspektionens tillsyn. Fristående förskolor står under lägeskommunens – där förskolan är belägen – tillsyn.

Friskolor finns på förskole-, grundskole- och gymnasienivå. Friskolorna måste enligt Skollagen vara öppna för alla, de får inte välja elever. Vissa urvalsprinciper, som ska vara offentliga och tydligt formulerade, får användas vid fler sökande än platser. Syskonförtur, kötid och geografisk närhet till bostaden, vissa verksamhetsmässiga samband (d v s från förskola till skola) samt i speciella fall färdighetsprov, t ex till skolor med kulturprofil (musik, dans och bild), är de enda urvalskriterierna som är tillåtna vid antagning till grundskolor.¹³⁴ Det är inte tillåtet att välja ut vissa elever och neka andra eller att bryta könummerordningen.¹³⁵ Utbildningen kan dock begränsas till att avse vissa årskurser, elever som är i behov av särskilt stöd (s k resursskola) eller elever som utbildningen är

134 Skollagen 10 kap. 9–9a §§ och Skolförordningen 9 kap. 25–27 §§. Vissa profilklasser kräver förkunskaper, t.ex. i dans, musik eller idrott- och hälsa. Färdighetsprov får därför användas från årskurs 4 med Skolinspektionens godkännande. När färdighetsprov används som urvalsgrund till en viss skolenhet får ingen annan urvalsgrund tillämpas.

135 Fristående förskola, Skollagen 8 kap. 18 §, fristående förskoleklass 9 kap. 17 § och grundskola 10 kap. 35§.

särskilt anpassad för.¹³⁶ Liknande bestämmelser finns även för fristående förskoleklass, fristående gymnasieskola och fristående anpassad grundskola samt gymnasieskola.¹³⁷

Elever med omfattande behov av särskilt stöd

Fristående skolor kan neka att ta emot elever med omfattande behov av särskilt stöd om elevens hemkommun inte är villig att betala tilläggsbelopp för eleven. Enligt Skollagen är en kommun inte skyldig att betala tilläggsbelopp om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.¹³⁸ Om kommunen av sådana skäl beslutar att inte ge tilläggsbelopp, är den enskilda huvudmannen därför inte heller skyldig att ta emot eller ge fortsatt utbildning till eleven. Möjligheten att neka att ta emot en elev är alltså mycket begränsad och gäller endast i de fall där kommunen avslår ansökan om tilläggsbelopp för att det innebär organisatoriska eller ekonomiska svårigheter.¹³⁹ Det händer dock i stort sett aldrig att kommunen avslår ansökan med den formuleringen. I stället hänvisar kommunen oftast till att elevens stödbehov ska täckas inom ramen för den ordinarie skolpengen, det vill säga grundbeloppet. Då ska eleven erbjudas plats och har också rätt till det stöd eleven behöver för undervisningen.

I juni 2022 beslutade riksdagen om nya regler för resursskolor. Benämningen resursskola infördes i Skollagen för kommunala resursskolor inom grundskolan och anpassade grundskolan. Den infördes också för de skolor med fristående huvudman som begränsar sin utbildning till elever som är i behov av särskilt stöd inom förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan och gymnasieskolan.

136 10 kap. 35 § första stycket Skollagen.

137 9 kap. 17 § första stycket, 15 kap. 33 § första stycket och 11 kap. 34 § första stycket Skollagen. Från och med 2 juli 2023 bytte grundsärskolan namn till anpassad grundskola och gymnasiesärskolan till anpassad gymnasieskola.

138 9 kap. 21 § andra stycket, 10 kap. 39 § tredje stycket, 11 kap. 38 § andra stycket och 17 kap.

139 10 kap. 35 § andra stycket, 9 kap. 17 § andra stycket, 15 kap. 33 § tredje stycket och 11 kap. 34 § andra stycket Skollagen.

Friskolehuvudmän är olika varandra

De flesta fristående grundskolor har en allmän inriktning, d v s de har varken en konfessionell eller särskild pedagogisk inriktning.¹⁴⁰

Många friskolehuvudmän har dock en egen profil som syftar till att lyfta fram just vad de är bra på eller deras egna arbetssätt, för att erbjuda alternativ till den mer eller mindre enhetliga kommunala skolan.

En sådan profil kan beskrivas som miljö, språk, internationalism, globala frågor eller kulturprofil. Profilen kan även vara ett speciellt arbetssätt/ pedagogiskt koncept, inklusive Waldorf, Freinet eller Montessori, framhävandet av en viss värdegrund, inklusive konfessionell¹⁴¹, deras speciella lärmiljö, deras placering eller till och med att de bara är små och därför lockar med en trygg miljö. Fristående för- och gymnasieskolor profilerar sig på motsvarande sätt.

Friskolehuvudmän är med andra ord mer eller mindre olika varandra.¹⁴²

Privat- och internatskolor

Det tidigare begreppet privatskola avsåg privat drivna skolor som fanns före friskolereformen och före dagens skolpengssystem. De fanns framför allt i storstäderna och finansierades bl a via terminsavgifter betalde av föräldrarna. Det fanns också internatskolor. Idag finns det ett par internatskolor, men undervisningen är inordnad i läroplanen och därmed skolpengssystemet. Internatdelen och extra fritidsaktiviteter ligger dock utanför skolpengssystemet och finansieras med elevavgifter.

¹⁴⁰ Fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning kan enligt Skollagen få undantag från vissa bestämmelser som rör legitimationskrav för lärare, ämnen och timplan samt betygssättning. Med särskild pedagogisk inriktning avses waldorfpedagogik.

¹⁴¹ Undervisningen i förskolor och skolor med konfessionell inriktning måste vara icke-konfessionell. Utbildningen i övrigt vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem får ha en konfessionell inriktning, men deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt (Skollagen 1 kap 6–7 §§).

¹⁴² Skolinspektionen anger dock endast tre inriktningar, ingen inriktning (allmän), Waldorf eller konfessionell.

Syftet med friskolor

I mars 1992 lade regeringen fram den proposition om valfrihet och fristående skolor som brukar betecknas som friskolereformen.¹⁴³ Målet med friskolereformen var att ge största möjliga frihet för barn och föräldrar att välja skola. För att detta skulle vara möjligt fick fristående skolor i allt väsentligt samma villkor och ekonomiska förutsättningar som kommunala skolor. Rätten att välja beskrevs i propositionen som viktig i ett fritt samhälle. Men regeringen såg också andra skäl till ökad valfrihet. Valfriheten kunde:

- vitalisera skolan och skapa ökat engagemang
- främja mångfald i skolan
- stimulera kvalitetshöjande konkurrens
- ge incitament för kostnadseffektivitet och utveckling av nya och effektiva arbetsmetoder som kunde spridas.

Konkurrens höjer kvaliteten

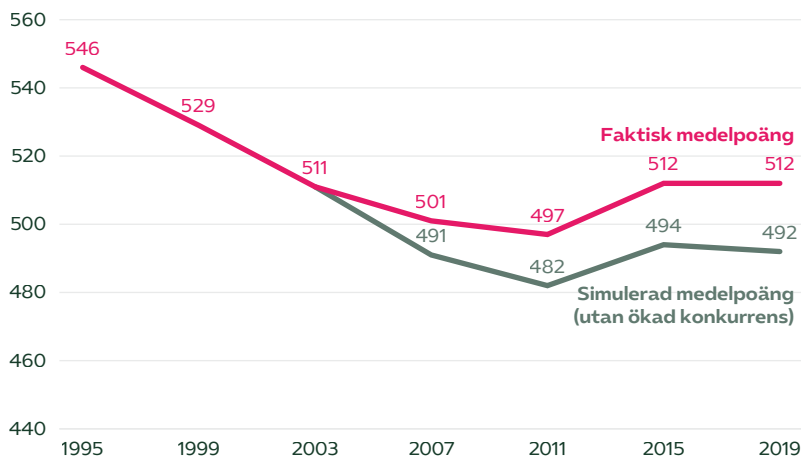
Skolforskaren Gabriel Heller-Sahlgren har i en rapport om TIMMS 2019¹⁴⁴ visat att konkurrensen med friskolor höjt de kommunala skolornas kunskapsresultat. TIMSS är ett internationellt prov i matematik och naturvetenskap för elever i årskurs 8.

/ Målet med friskolereformen var att ge största möjliga frihet för barn och föräldrar att välja skola.

Genom att jämföra friskolornas olika marknadsandel per län över tid, visar han att den ökande konkurrensen med friskolorna har förbättrat TIMSS-resultaten 2019 med 20 poäng på grund av friskolorna, efter justering för bl a elevernas bakgrund. 20 poäng motsvarar inläringen som normalt sker under ett år på högstadiet.

¹⁴³ Prop. 1991/92:95 Valfrihet och fristående skolor.

¹⁴⁴ Independent-School Competition and Sweden's Performance in TIMSS, Gabriel Heller-Sahlgren, IFN Working Paper No. 1472, 2023.

Ill. 54. Kontrafaktisk simulering av de svenska TIMSS-resultaten 2019 utan ökad konkurrens av friskolor.¹⁴⁵

Resultaten visar att konkurrensen bidrog både till att mildra nedgången 1995 och 2011 i TIMSS och att förbättra dem mellan 2011 och 2019.

Resultaten tyder på att det just är konkurrensen som driver effekterna, snarare än att fristående skolor i sig håller en mycket högre kvalitet.

Konkurrensen har framför allt ökat genom framväxten av vinstdrivande friskolor. Konkurrensen verkar gynna både lägre och högre presterande elever – i både kommunala och fristående skolor och dessutom ungefär lika mycket.

Tillstånd att driva en friskola

Ansökan om att bli godkänd som huvudman att bedriva förskoleverksamhet görs hos kommunen och grund- och gymnasieskolor hos Skolinspektionen. Sökanden representeras av styrelsen för organisationen. Tillståndet att driva verksamheten är knutet till organisationens

¹⁴⁵ Independent-School Competition and Sweden's Performance in TIMSS, sid 27.

organisationsnummer och kan inte överlåtas till en annan organisation, utan tillstånd från tillståndsmyndigheten. Även en fysisk person kan få tillstånd att driva skola, men det är mycket ovanligt.

För friskolor innebär huvudmannaskapet en rättighet – ett godkännande/tillstånd – att bedriva utbildning i för-, grund- eller gymnasieskola och fritidshem. Godkännandet gäller den skolform och de årskurser och gymnasieprogram som tillståndsmyndigheten beviljat. Huvudmannaskapet kan ibland också innebära myndighetsutövning, t ex genom att sätta betyg, trots att en friskola inte är en myndighet.

Den organisation som har fått ett godkännande som huvudman brukar vi kalla för "ägare", det kan vara ett aktiebolag, en förening eller rent av ett trossamfund, trots att det kan kännas främmande att en församling "äger" en skola. En ägare kan ha flera tillstånd – huvudmannaskap – eftersom varje skolenhet (byggnad med angränsade lokaler och utomhusyta) måste ha sitt eget tillstånd.

Det ansvar som följer med huvudmannaskapet beskrivs i Skollagen. Där beskrivs även rektors ansvar. Många skolhuvudmän har endast en enhet och i denna är ofta rektorn ägare till det aktiebolag som har tillståndet dvs är huvudman. Tre funktioner ryms i så fall under samma hatt – rektor, huvudman och ägare. I större friskolor med flera ägare, flera enheter och flera huvudmannaskap utövas det faktiska ägandet genom organisations/moderbolagets styrelse och verkställande direktör, huvudmannaskapet i praktiken av styrelsen, VD och de gemensamma staberna, trots att det formella huvudmannaskapet ligger på de dotterbolag som innehar tillstånden och rektorerna inom samma skolform leds gemensamt över huvudmannaskapen.

Ägare med flera enheter och/eller flera huvudmannaskap skiljer sig även åt i hur centraliserat/decentraliserat de utövar huvudmannaskapet över skolorna. Många ägare har en tydlig styrning, gemensamt systematiskt kvalitetsarbete och sammanhållen kommunikation, där den centrala ledningen och rektorerna samverkar med varandra och ibland även lärarna. Andra organiserar sin verksamhet så att huvudmannansvaret ligger kvar på styrelsen, men saknar i övrigt en omfattande central

organisation och då vilar utvecklingsarbetet i stället mer på respektive skolenhet. I sin rapport *"Hur huvudmännen styr grundskolan"*¹⁴⁶ granskar Skolinspektionen skillnaden mellan huvudmän. Mycket talar för att det enskilda ägandet av friskolor leder till ett högre engagemang, tydligare styrning, noggrannare uppföljning, bättre kvalitet och högre resultat än det kommunala ägandet.

Ansökan om att få starta eller utöka en fristående grund- eller gymnasieskola görs hos Skolinspektionen senast den 31 januari, för start till höstterminen året därpå. Att ansöka om nyetablering av fristående skola kostar 75 000 kronor per ansökan, att utöka befintlig skolenhet 65 000 kronor och utöka befintlig skolenhet med avvikelse från de nationella programmen 20 000 kronor.¹⁴⁷ För att godkännas som huvudman krävs att sökande genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten, har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten och i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.¹⁴⁸

Ansökan ska innehålla de uppgifter som krävs för att visa att skolan kan erbjuda utbildning i enlighet med skolförfattningarna. I det ingår att visa att det finns ett tillräckligt elevunderlag för skolan, så att den kan få en långsiktigt hållbar ekonomi, en treårsbudget för att visa att intäkterna, skolpengen, täcker alla kostnaderna för verksamheten, att det finns behöriga lärare och övrig personal, hur elevhälsan ska anordnas, hur verksamheten ska organiseras och att det finns ändamålsenliga lokaler o s v. Ansökan ska visa att huvudmannen har kunskap och tillräcklig ekonomi för att bedriva utbildningen. Vid ansökan om nystart eller utökning av gymnasieskola ska sökanden fr o m 2024 års ansökningsomgång, förutom att visa att utbildningen bidrar till att möta ungdomars efterfrågan, även visa att den fyller ett arbetsmarknadsbehov.¹⁴⁹

146 Hur huvudmännen styr skolan, Skolinspektionen 2015.

147 skolinspektionen.se/tillstand/ovriga-ansokningar-och-anmalnar/starta-eller-utoka-en-fristaende-skola/ 132 2 kap. 5 § Skollagen.

148 2 kap. 5 § Skollagen, tillägg 1 juli 2023.

149 2 kap. 5 § Skollagen, tillägg 1 juli 2023.

Det sker också en noggrann kontroll av friskolornas ägare och ledning. Vid ansökningstillfället ska underlag lämnas för så kallad ägar- och ledningsprövning. Det handlar om att det, i styrelsen och i ledningskretsen, ska finnas kunskap och kompetens om skollagstiftning, arbetsrätt och arbetsmiljö samt ekonomi. Det sker också en granskning av dessa personer via belastningsregister, hos Skatteverket och Kronofogden, s k vandelsprövning. Ägar- och ledningsprövningen infördes 2019 som ett led i att minska oseriösa aktörers möjlighet att bedriva offentligt finansierad verksamhet.¹⁵⁰ Bestämmelserna innebar en skärpning av villkoren för att få starta och driva skola och huvudmän har fått tillstånd återkallade till följd av denna prövning.

Under våren provas uppgifterna i ansökan och det är vanligt med krav på kompletteringar. Dessutom skickas ansökningarna till berörda kommuner, som ska yttra sig över om etableringen kommer att innebära påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för det allmänna skolväsendet i kommunen.

Från och med 1 juli 2023 ska enskilda huvudmän, i sin ansökan, anmäla konfessionell inriktning för att bli godkänd att bedriva skola med sådan inriktning.¹⁵¹

Senast den 30 september meddelar Skolinspektionen sitt beslut.

Reglerna för att starta en fristående förskola är snarlika, men det är kommunen som godkänner ansökan.

Färre vill starta friskola

Antalet ansökningar om att starta en friskola har sjunkit kraftigt under det senaste decenniet, från över 200 år 2013 till under 100 ansökningar fr o m 2019. 2026 har fram till sista ansökningsdag, sista januari, 29 ansökningar om nyetablering kommit in.

¹⁵⁰ Prop. 2017/18:158 Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden.

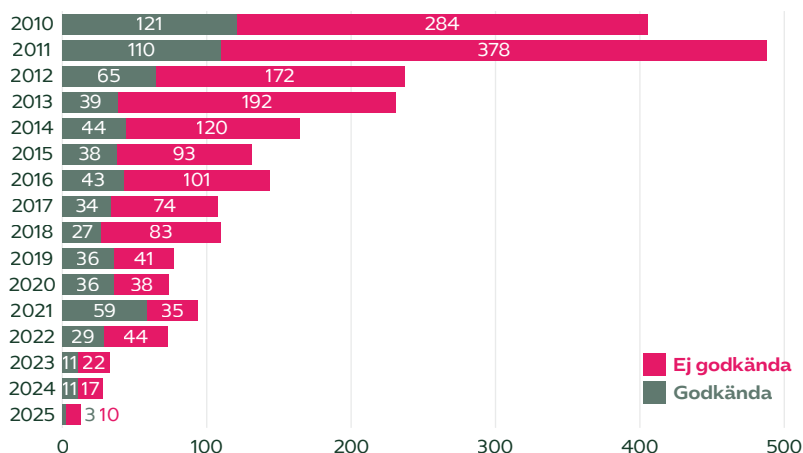
¹⁵¹ 1 kap. 3, 7 a - 7 d §§ och 2 kap. 5 och 5 c §§ skollagen samt övergångsbestämmelserna till lag (2022:1088) om ändring i skollagen.

Skolinspektionen anger att möjliga förklaringar till ett vikande antal ansökningar är skärpta krav för godkännande av enskilda huvudmän som vill driva fristående skolor, en ekonomisk osäkerhet i kombination med att regeringen aviserat ett antal förändringar (bl a om ökad kontroll av vinst-drivande skolor), vilket kan skapa viss osäkerhet för potentiella aktörer.

Demografiska faktorer med minskad elevtillväxt på flera orter i Sverige kan också påverka etablering om det är osäkert om man lyckas attrahera tillräckligt många elever för att bedriva en skola med stabilitet. Ytterligare en förklaring kan vara att det redan finns en överkapacitet av utbildningsplatser, vilket gör det svårt för nya skolor i konkurrensen om eleverna.

Bara 3 godkända nya skolor 2025

Skolinspektionen har sedan 2017 godkänt cirka 35 ansökningar per år för start av ny skola. 2024 beviljades 34 procent. 24 av ansökningarna rörde nystart av grundskola och 10 gymnasieskola. 2025 beviljades 2 grundskolor och en anpassad gymnasieskola.

Ill. 55. Antal godkända respektive ej godkända ansökningar om nyetablering av fristående skola, ansökningsår.¹⁵²

¹⁵² Skolinspektionen, 2024.

De senaste åren har en vanlig grund för avslag på ansökan varit brister i befintlig verksamhet.¹⁵³ Nu avslås ansökningar i första hand för att sökanden inte har kunnat visa på tillräckligt elevunderlag.

Antalet ansökningar om att utöka befintlig verksamhet med fler årskurser i grundskolan och program på gymnasiet har under senare år varit cirka 125 ansökningar varje år. Även dessa har minskat kraftigt sedan 2023 och var 2025 endast 49.

2024 började Skolinspektionen tillämpa nya bestämmelser om planering och dimensionering i gymnasieskolan vilket innebär att utbildningen ska efterfrågas av elever **och** det ska finnas ett behov från arbetsmarknaden för att godkännande ska lämnas. "Skolinspektionen konstaterar i årets ansökningsomgång att ett stort antal ansökningar avser yrkesprogram som till exempel EI- och Energiprogrammet, Bygg- och Anläggningsprogrammet, VVS- och Fastighetsprogrammet samt Försäljning- och Serviceprogrammet. Detta indikerar, i jämförelse med förra året, då många ansökningar avsåg högskoleförberedande utbildningar, som ledde till avslag, att de sökande fått mer kunskap om vilka behov arbetsmarknaden står inför under kommande period."¹⁵⁴

/ Antalet ansökningar om att starta en friskola har sjunkit kraftigt under det senast decenniet, från över 200 år 2013 till under 100 ansökningar fr o m 2019.

Ökat behov på sikt av skolplatser

Samtidigt finns det långsiktigt ett ökat behov av skolplatser, trots SCB:s nedskrivna befolkningsprognos 2025.¹⁵⁵ År 2034 beräknas folkmängden att ha ökat med knappt 200 000 och vara nära 10,8 miljoner. Det motsvarar en ökning med endast 1,9 procent, eller 0,2 procent per år.

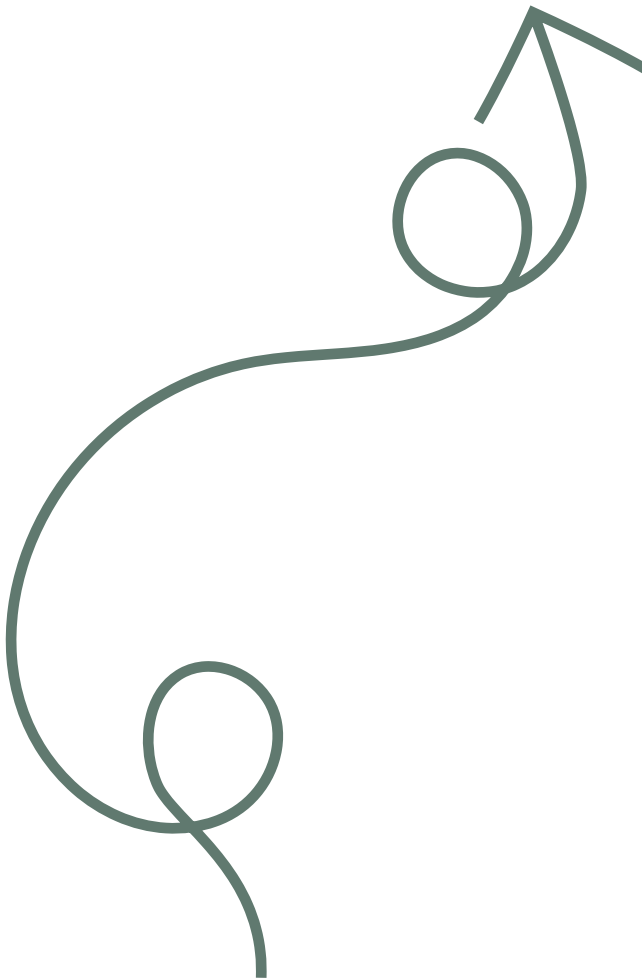
153 Ansökningar om att starta eller utöka skola. Statistik för utbildning som ska starta 2025/26 sid 6, Skolinspektionen (2024).

154 Ansökningar om tillstånd för skolstart 2026/27, Skolinspektionen 2025, sid 4–5.

155 Sveriges framtida befolkning 2025–2070 (SCB, 2025). Avser samtliga sifferuppgifter i detta avsnitt.

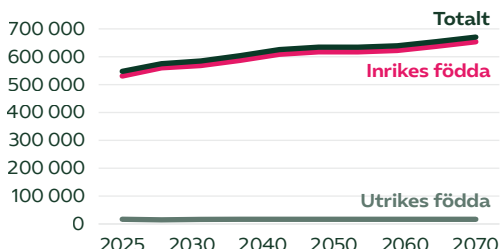
2070 beräknas folkmängden vara 11,8 miljoner. 2070 beräknas antalet barn i skolåldern (7 år) öka med 13 procent från lägsta-nivån 2030 och antalet som ska börja gymnasiet (16 år) öka med 14 procent från lägsta-nivån 2045.

Även antalet skolplatser i friskolor måste öka för att möta ökad efterfrågan, behov av konkurrens på flera orter samt ökad valfrihet för föräldrar och elever. Frågan är om behoven kommer att kunna tillfredsställas mot bakgrund av att färre vill starta nya friskolor och att utöka antalet platser.

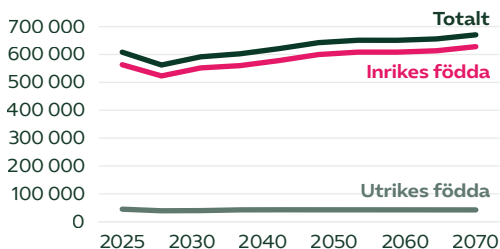
0–4 år

Inrikes födda ökar med 10 procent till 2070 och utrikes födda ökar med 16 procent från dagens antal. Totalt ökar 0–4 år med drygt 10 procent.

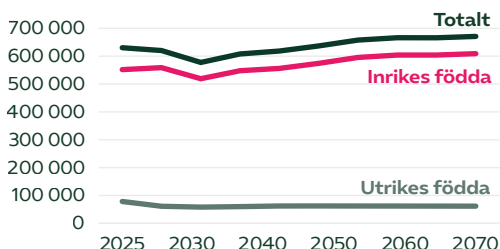
5–9 år

Inrikes födda minskar med 5 procent till 2070 p g a dippen 2030. Utrikes födda minskar med knappt 1 procent. Totalt minskar 5–9 år därför med 4,6 procent. Men från 2030 är ökningen 13 procent.

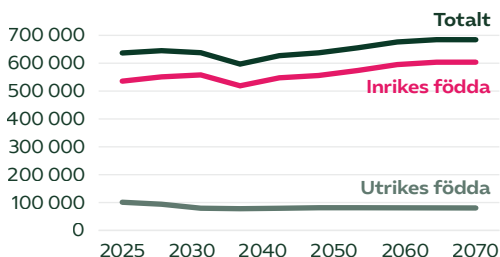
10–14 år

Inrikes födda minskar med 5 procent. Utrikes födda minskar med hela 24 procent. Totalt minskar 10–14 år därför med drygt 7 procent och det tar ända till 2050 innan antalet är tillbaka på dagens nivå.

15–19 år

Inrikes födda ökar inte till 2070. Utrikes födda minskar med 26 procent. Totalt minskar 15–19 år med drygt 4 procent. Det dröjer 20 år innan antalet börjar öka efter dagens låga födelsetal.

III. 56. SCB:s befolkningsprognos 2025 till 2070.

Antagning av elever

Antagning till förskolan sker genom föräldrarnas anmälan av barnet i respektive förskolas kösystem. Ibland har de fristående förskolorna och kommunen kommit överens om att använda ett gemensamt kösystem, dit alla anmäler sina barn. Föräldrarna erbjuds plats för sitt barn i könummerordning, syskon ges förtur. Ibland gäller också närhetsprincipen. Fristående förskolor får också ta emot barn från andra kommuner, det finns inga upptagningsområden. Fristående och kommunala förskolor kan ha samma urvalskriterier. Eftersom det är kommunen som beslutar om godkännande för en fristående förskola, är det också kommunen som godkänner vilka urvalskriterier som får användas om det finns fler barn i kö än platser på den fristående förskolan.

Antagning till fristående grundskolor

Antagning till fristående grundskolor sker genom föräldrarnas anmälan av barnet i respektive friskolas kösystem. I några kommuner har de fristående skolorna och kommunen kommit överens om att använda ett gemensamt kösystem, dit alla anmäler sina barn. Friskolan bestämmer själv när man vill öppna kön. Anmälan kan hos vissa göras när barnet erhållit ett personnummer. Allt fler friskolor har dock valt att öppna kön senare och välja ett specifikt datum på året för att födelsedatum inte ska påverka köordningen.

När skolstarten närmar sig erbjuds eleverna plats i könummerordning, men syskon ges förtur. Det kan ske via ett digitalt system. Eftersom det är vanligt att föräldrar sätter sina barn i kö till flera friskolor, så är det många som tackar nej då de fått en plats i en annan skola, varför kötiden ofta är betydligt kortare än vad som kan förmodas mot bakgrund av antalet köande elever. En friskola kan ha en kö eller närhetsprincip eller en kombination av kö och närhetsprincip. Några få grundskolor med profilklasser – musik, dans m m – har tillstånd, från Skolinspektionen, att anta elever med hjälp av färdighetsprov¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Skollagen 10 kap. 9–9a §§ och Skolförordningen 9 kap. 25–27 §§.

Antagning till kommunala grundskolor sker genom en kombination av föräldrarnas val¹⁵⁷ av (valfri kommunal) skola och kommunens skyldighet att erbjuda en skolplats nära hemmet. Härigenom ges, i praktiken, möjlighet att ge syskonförtur även till kommunala skolor, genom skolval och/eller närhet till hemmet.¹⁵⁸ De som inte väljer skola får en plats i en skola i rimlig närhet till hemmet, enligt kommunens skolplaceringsprinciper.

Gemensam antagning till gymnasiet

Antagning till gymnasiet sker nästan undantagslöst i ett gemensamt regionalt eller kommunalt antagningssystem för friskolor och kommunala skolor. Gymnasieplatsen erbjuds baserat på elevens rangordnade val och meritvärde från grundskolan, samt tillgång och efterfrågan på plats på respektive program och skola.

Tillsyn

Tillsyn över fristående förskolor utövas av respektive lägeskommun. Statens Skolinspektion utövar tillsyn över fristående grund- och gymnasieskolor på samma sätt som för kommunala skolor.¹⁵⁹ Men det finns också särskilda former av tillsyn som är kopplade till de fristående skolornas tillstånd. Innan skolan öppnar genomför Skolinspektionen en kontroll av den verksamhet som en enskild huvudman avser att bedriva (etableringskontroll).¹⁶⁰ Fristående skolor och enskilda huvudmän får sedan en tillsyn under första verksamhetsåret. Syftet med denna tillsyn är att kontrollera att skolan och huvudmannen arbetar utifrån de planer som tillståndet anger.

157 Vissa kommuner har obligatoriskt skolval, d v s alla vårdnadshavare måste välja skola, men i de flesta kommuner är det frivilligt att välja skola (Skollagen 9: 12 och 15, 10:24 och 30, 11: 24 och 29).

158 Varken val av kommunal skola eller syskonförtur i kommunala skolor är en rättighet, utan en möjlighet, som förutsätter att alla barn i varje kommunal skola kan placeras nära hemmet. Om så inte kan ske tar den enes rätt att bli placerad nära hemmet ut den andres rätt att välja skola, inklusive för syskon, i kommunala skolor. Ovanstående källor. 143 26 kap. 3 § Skollagen.

159 26 kap. 9 a § Skollagen.

160 26 kap. 9 a § Skollagen.

Fristående skolor klarar Skolinspektionens tillsyn bättre än kommunala

Skolinspektionen utövar sin tillsyn på flera olika sätt. Riktad tillsyn initieras utifrån inkomna uppgifter om missförhållanden eller med anledning av särskilda prioriteringar inom myndigheten bl a i myndighetens risk- och väsentlighetsanalys. Inom den riktade tillsynen sker inte granskning utifrån några på förhand bestämda bedömningsområden utan dessa avgörs från fall till fall. Uppgifter om missförhållanden rörande trygghet och studiero, arbetet med särskilt stöd, bristande värdegrundsarbete eller avsaknad av fungerande undervisning kan vara skäl för riktad tillsyn. Riktad tillsyn kan utföras med kort varsel eller oannonserat, vilket gör det svårt för skolan/huvudmannen att förbereda sig.

Under 2025 genomförde Skolinspektionen 428 riktade tillsynsbesök, varav 62 procent på fristående och 38 procent på kommunala skolor. För de fristående skolorna kunde brister konstateras i 38 procent av fallen och för kommunala skolor i 64 procent av fallen.¹⁶¹

	Fristående	Kommunal
Totalt antal beslut	266	162
Antal beslut där besök ingått	66	112
varav med brister	56	95
Antal beslut utan besök	200	50
varav med brister	45	8
Summa brister	101	103
Andel med brister	38 %	64 %

III. 57. Riktad tillsyn 2025.¹⁶²

Eftersom bristerna kan vara större eller mindre och kan vara flera konstaterade brister vid ett besök måste jämförelsen göras med försiktighet.

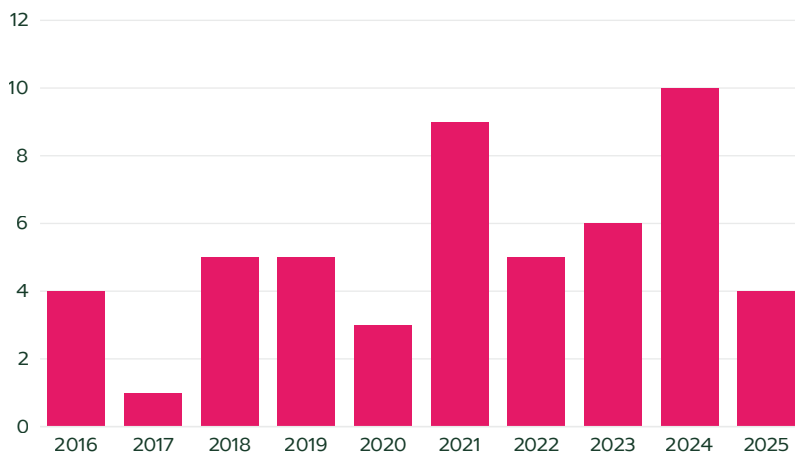
Att Skolinspektionen vid en så stor andel av besöken kunnat konstatera att brister förelåg visar att tillsynen är befogad.

¹⁶¹ Statens Skolinspektion årsredovisning (2024), sid 25–26. Uppdaterad data Skolinspektionen januari 2026.

¹⁶² Skolinspektionen (2025).

Fristående skolors tillstånd kan återkallas

I extrema fall leder brister till att en fristående huvudman inte får fortsätta sin verksamhet. Sedan 2010 har Skolinspektionen möjlighet att återkalla godkännandet för enskilda huvudmän med fristående skolor med allvarliga brister. Det innebär att skolan stängs. Under perioden 2013–2025 återkallade Skolinspektionen 63 godkännanden. De fristående skolor som stängts har i regel varit små och huvudmännen har ofta haft bara en skola.¹⁶³

III. 58. Antalet återkallade godkännanden per år.¹⁶⁴

Fördelningen av återkallandena är representativ för antalet skolor i de olika skolformerna. Sedan 2019 anges också beslutsgrunden för återkallelsen. Avsaknad av ekonomiska förutsättningar för att driva verksamheten och/eller bristande lämplighet hos huvudmannen är de dominerande orsakerna till ett återkallande. I endast tre fall är orsaken upprepade brister, som inte rättats till.

¹⁶³ Skolinspektionen (2025).

¹⁶⁴ Skolinspektionen (2025).

Sedan 1 juli 2022 kan även kommunala skolor få verksamhetsförbud, dvs Skolinspektionen kan förbjuda en kommun eller en region att driva verksamheten vidare om ett föreläggande att avhjälpa brister inte har följts och missförhållandet är allvarligt.

Ändringen innebär att tillsynen och möjligheterna till ingripande mot kommunala och fristående huvudmän är mer lika än tidigare.¹⁶⁵

Fristående skolor har en rakare styrkedja än kommunala skolor

Till skillnad från kommunala skolor har fristående skolor inga lokala politiska mål eller någon lokalpolitisk styrning att förhålla sig till. Skolverksamheten behöver inte som i en kommun, konkurrera om resurser med andra verksamheter. Fristående skolor har därför en enklare styrkedja.

Skolinspektionen pekade i sin granskning av huvudmannens styrning av grundskolan på att stora enskilda huvudmän i jämförelse med kommuner ofta hade en mer genomtänkt dialog mellan huvudman, verkställighetschefer och rektorer, där alla var införstådda med arbetsprocessen för ledning och styrning.¹⁶⁶

När Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund ställde frågor till 700 högstadierektorer om deras arbetssituation ansåg rektorer vid fristående skolor att avståndet till huvudmannen i viktiga frågor var kortare än vad deras kommunala kollegor gjorde. Det gällde både styrningen av resurser och de långsiktiga förutsättningarna rent allmänt. Förbundens slutsats var att rektorer för fristående verksamheter ofta har kortare beslutsvägar och ett tydligare mandat.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Utökade möjligheter att stänga skolor med allvarliga brister (Betänkande 2021/22: UbU10 Utbildningsutskottet) | Sveriges riksdag.

¹⁶⁶ Skolinspektionen (2015): Huvudmannens styrning av grundskolan.

¹⁶⁷ Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund (2021): Rektorernas olika förutsättningar. 700 högstadierektorer om en alltmer uppdelad skola.

Kapaciteten för ledning och styrning varierar med storleken

Både fristående och kommunala huvudmännen varierar i storlek och organisation, och det gör också deras förutsättningar och förmåga att bedriva en skolverksamhet av god kvalitet. Resurserna för ledning och administration är till exempel mindre hos en liten huvudman. Det visar sig bland annat när det gäller huvudmännens benägenhet att söka statsbidrag, där små, oftast enskilda huvudmän och även små kommuner, är de som avstår från att söka.¹⁶⁸

Det finns samtidigt huvudmän med en mycket stor administrativ kapacitet. Enligt Skolinspektionens granskning av styrningen mot målen hade de enskilda huvudmännen i ett större företag ofta, men inte alltid, mycket god kunskap om sina skolors resultat och ett välutvecklat kvalitetsarbete som förankrats på alla nivåer i organisationen.¹⁶⁹

Generellt sett tyder en sammanställning av Skolinspektionens kvalitetsgranskning på att fristående huvudmän lägger stor vikt vid att analysera studieresultat och trygghet. Mer än var fjärde granskad enskild huvudman mötte Skolinspektionens krav på analys av studieresultat och trygghet i hög utsträckning, medan endast var tionde kommunal gjorde det i den regelbundna kvalitetsgranskningen åren 2019–2022.¹⁷⁰ Och endast var tionde granskad enskild huvudman mötte Skolinspektionens krav i låg utsträckning, medan mer än var tredje kommunal huvudman gjorde det. De fristående huvudmännen har ett större intresse av att identifiera ett samband mellan analys, kvalitetsarbete och efterfrågan, som leder till högre beläggning och bättre ekonomi, än de kommunala skolförvaltningarna. Att små kommunala huvudmän har svårt att klara

168 Se t.ex. Statskontoret (2021): Olika vägar till likvärdig skola. Utvärdering av likvärdighetsbidraget till skolan. Slutrapport. 2021:2.

169 Huvudmannens styrning av grundskolan – ett uppdrag med elev i fokus, Skolinspektionen Rapport 2015:01 sid 30.

170 I Skolinspektionens årsrapport för 2022 återkom Skolinspektionen i ett avsnitt till huvudmännens styrning och ledning. I ett försök att kvantifiera myndighetens övergripande bild av huvudmännens analysarbete hade myndigheten ställt samman statistik från den regelbundna kvalitetsgranskningen under perioden 2019 till 2022. Den omfattar 175 huvudmäns arbete utifrån frågeställningen: I vilken utsträckning gör huvudmannen relevanta analyser gällande studieresultat och resultat avseende trygghet som kan utgöra underlag för förbättringsåtgärder inom dessa områden, i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier d v s det ena av de två områden som huvudmannen granskas inom i den regelbundna kvalitetsgranskningen.

kvaliteten ligger i linje med vad SOU 2022:53 *Statens ansvar för skolan* skriver om de mindre kommunernas utmaningar. Resurserna för analys och uppföljning är ofta små hos dessa.

Ett stort antal utredningar (avser läget vid tryckläggning)

Ett stort antal statliga utredningar som berör skolan har presenterats och remissbehandlats under 2025. Flera av dem väntas läggas fram på riksdagens bord under våren i form av propositioner. Fyra utredningar har fått särskilt stor uppmärksamhet och bedöms påverka landets friskolor i hög utsträckning.

Skolinformationsutredningen, SOU 2024:28, *Offentlighetsprincipen eller insynslag – Allmänhetens insyn i enskilda aktörer inom skolväsendet*, presenterades 18 april 2024. Utredningen har haft i uppdrag att föreslå en långsiktig lösning för att säkerställa myndigheters, kommuners och andra aktörers tillgång till skolinformation. I slutbetänkandet redovisas utredningens uppdrag att identifiera och analysera för- och nackdelar med att införa offentlighetsprincipen i fristående förskolor, skolor och fritidshem samt hos anordnare av kommunal vuxenutbildning (KomVux) på entreprenad och folkhögskolor som bedriver utbildning som motsvarar KomVux i Svenska för invandrare (SFI), för att lösa tillgången till skolinformation samt hur en insynsprincip kan utformas, dels för fristående skolor, förskolor och fritidshem, dels för sådan verksamhet hos enskilda utbildningsanordnare som avser kommunal vuxenutbildning på entreprenad. Förslagen bereds nu och regeringen väntas presentera ett lagförslag för riksdagen att ta ställning till under våren. Förslaget är berett och regeringen har lämnat en proposition till riksdagen för behandling under våren.

En skola utan vinstintresse (Vinstutredningen) SOU 2025:37 *Skärpta villkor för friskolesektorn*, presenterades genom ett delbetänkande den 7 april 2025. I delbetänkandet lämnar utredningen bland annat förslag om värdeöverföringsförbud i vissa situationer, som ska hindra enskilda huvudmän från att dela ut vinst från verksamhet i fristående skolor, förskolor eller fritidshem. Det begränsar också möjligheten för huvudmännen att göra andra typer av värdeöverföringar från dessa

verksamheter. Värdeöverföringsförbuden, som är tidsbegränsade, innebär en begränsning av vilka värdeöverföringar som de enskilda huvudmännen får göra under tiden som de gäller.

Slutbetänkandet, det andra betänkandet, presenterades den 9 januari 2026. I denna sista del lämnar utredningen en rad förslag på hur aktörer som brister i huvudmannaskapet ska begränsas från att starta, utöka eller förvärva skolverksamheter. Utgångspunkten för begränsningarna ska vara om det riktats förelägganden mot huvudmannen. Beroende på hur allvarliga föreläggandena anses vara föreslås begränsningar i varierande skala. Utredningen föreslår också att kommunerna åläggs att yttra sig innan en nyetablering i kommunen. Utöver det föreslås också krav på att huvudmannen söker nytt tillstånd för en skola som byter adress eller som ökar elevantalet över det antal som angivits i ett befintligt tillstånd. Förslaget i det första delbetänkandet är berett och regeringen har lämnat en proposition till riksdagen för behandling under våren.

En nationell skolpengsnorm för ökad likvärdighet (Skolpengs-utredningen) SOU 2025:72 presenterade sitt betänkande avseende grundskolan den 12 juni 2025. Utredaren har haft i uppdrag att föreslå en modell för att fastställa en nationell skolpengsnorm för kommunala och enskilda huvudmän som tar hänsyn till olika huvudmäns strukturella förutsättningar och behov, hur staten utifrån modellen för en nationell skolpengsnorm ska beräkna hur mycket resurser varje kommun som golv minst ska tilldela sin egen skolverksamhet och vad ersättningen till respektive enskild huvudman minst ska vara, och med utgångspunkt i modellen för en nationell skolpengsnorm föreslå ett system där kommunerna fastställer och tilldelar medel till skolverksamheterna. Syftet ska vara att genom statlig styrning av finansieringen öka likvärdigheten i den svenska skolan i hela landet. Utredaren föreslår en vägledande norm för kommunerna och ett ansvarsavdrag för ersättningen till fristående skolor om 6 procent av grundbeloppet.

Uppdraget att föreslå ett nytt resursfördelningssystem för gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan, inklusive för fristående resurs-skolor i dessa skolformer, utredningens slutbetänkande, ska redovisas senast den 1 november 2026.

Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet SOU 2025:26 presenterade sitt betänkande 3 mars 2025. Utredningen har haft i uppdrag att föreslå åtgärder som minskar lärares och förskollärares administrativa uppgifter och andra uppgifter för att frigöra tid för undervisning. Den har även analyserat och föreslagit hur undervisningstiden kan regleras för lärare i skolan, förskoleklassen, förskolan och fritidshemmet. Utredningen föreslår att lärares tid för undervisningsuppdraget ska regleras i skollagen och genom föreskrifter, med ett spann för undervisningstiden som anger ett tak per läsår och skolform. Därutöver ska en reglerad faktor fastställa ett golv för planering- och uppföljningsarbete. Vid fastställandet av undervisningstiden ska hänsyn tas till elevgruppernas storlek, antalet elever läraren möter, elever i behov av särskilt stöd samt andra omständigheter av betydelse för elever och lärare. Förslaget är berett och regeringen har lämnat en proposition till riksdagen för behandling under våren.

Övriga presenterade utredningar bereds:

En ändamålsenlig kommunalekonomisk utjämning, SOU 2024:50,
Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn.

Författningsreglering extraordinära händelser, U2024/02201, *En modern krisreglering för verksamheter på skolområdet.*

Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig, SOU 2024:65.

Fler vägar till arbetslivet, SOU 2024:74.

Utveckla lärar- och förskolläraryrket, SOU 2024:81,
Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning.

Mer obligatorisk undervisningstid för elever som behöver det, SOU 2024:94, *Förstärkningsundervisning i skolan en försöksverksamhet för fler behöriga elever.*

Stärkt trygghet och studiero i skolan, SOU 2025:8, *Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan.*

Införande av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen, SOU 2025:9.

Likvärdiga betyg och meritvärden (Betygsinflationsutredningen), SOU 2025:18 *Ett likvärdigt betygssystem.*

En tydligare kunskapsinriktning i läroplanerna (Läroplansutredningen), SOU 2025:19 *Kunskap för alla.*

En minskad administrativ börda för förskollärare och lärare, SOU 2025:26 *Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkets attraktivitet.*

En förbättrad elevhälsa, SOU 2025:113.

Bättre förutsättningar för rektorerna inom skolväsendet, U 2024:03.

En utredning har fått tilläggsdirektiv och förlängd tid och två nya har tillsatts:

En likvärdig förskola av god kvalitet med obligatorisk språkförskola,

Dir. 2024:113. Uppdraget har fått tilläggsdirektiv och förlängd tid till den 11 juni 2026.

Nya utbildningsvägar och fler möjligheter till behörighet att undervisa inom det specialpedagogiska området, Dir. 2025:93. Uppdraget ska

redovisas senast den 16 juni 2026.

En ämnesutformad gymnasieskola, Dir. 2025:98. Uppdraget ska

redovisas senast den 9 december 2027.

De största friskoleägarna

Nedan finns en sammanställning av hur ägarbilden såg ut i februari 2026 för de friskolor som enligt Skolverkets skolenhetsregister har fem eller fler skolenheter inom grund- och gymnasieskolan (anpassade skolor är inkluderade). Av de 23 ägare som har fem eller fler skolenheter inom grundskola och gymnasieskolan ägs 13 av privata företag, varav 6 är familjeägda, 2 personal-ägda, 1 ägs en investeringsfond och 1 av ett börsnoterat företag. 4 är stiftelse-ägda, 3 är börsnoterade och 1 är en ideell förening.¹⁷¹

AcadeMedia AB

Börsnoterat bolag med det svenska familjeföretaget Mellby Gård som största ägare sedan 2017. AcadeMedia driver 81 grundskolor (varav en är en anpassad grundskola) med cirka 30 000 elever och 145 gymnasieskolor (varav en är anpassad) med cirka 46 000 elever.

Ansgarskolorna AB

Stiftelseägt företag. Driver 5 grundskolor med cirka 580 elever och en gymnasieskola, som inkluderar en anpassad gymnasieskola, med cirka 100 elever.

Atvexa AB

Privatägt företag som ägs av DeMina Holding AB. Driver 39 grundskolor med cirka 7 700 elever.

Cedergrenska AB

Börsnoterat på Nasdaq First North Growth Market. Största ägare är Niklas Pålsson, Avanza Pension och Håkan Söderström. Driver 16 grundskolor (varav 6 är resursskolor och två är anpassad grundskola) med cirka 3 315 elever och 22 gymnasieskolor (varav en är resursskola och tre anpassad gymnasieskola) med totalt 6250 elever.

¹⁷¹ Respektive organisations uppgifter februari 2026 samt uppgifter från Skolverkets Skolenhetsregister.

Dibber AB

Privatägt familjeföretag. Driver 14 grundskolor (av vilka 5 är anpassade grundskolor) med cirka 2 000 elever.

Edukatus Alliance

Privatägt bolag. Bytte namn till Edukatus Alliance i samband med ägarbyte 2024. Driver 11 grundskolor med cirka 2 500 elever och 29 gymnasieskolor med cirka 7 000 elever.

Fridaskolorna AB

Personalägt företag. Driver 7 grundskolor (F-klass i samtliga) med cirka 3 800 elever och 2 gymnasieskolor med cirka 500 elever.

Folkuniversitetet

Stiftelsedrivnen verksamhet. Driver 1 grundskola med cirka 100 elever och 6 gymnasieskolor med cirka 1 720 elever.

Futuraskolan AB

Privatägt av familjeägda Tisenhult Gruppen AB. Driver 7 grundskolor (varav 1 internationell grundskola) med cirka 2 200 elever.

Internationella Engelska Skolan AB

Privatägt företag. Största ägare är Paradigm Value Fund Sicav och Paradigm Capital LP. The Hans and Barbara Bergström Foundation är minoritetsägare. Driver 46 grundskolor med cirka 30 000 elever och en gymnasieskola med cirka 500 elever.

Jensen Education AB

Privatägt familjeföretag. Driver 14 grundskolor med cirka 4 650 elever och 16 gymnasieskolor med cirka 5 000 elever.

Kunskapsskolan i Sverige AB

Privatägt familjeföretag. Driver 30 grundskolor med cirka 11 500 elever och 6 gymnasieskolor med cirka 2 500 elever.

Lärandegruppen i Sverige AB

Privatägt företag. Driver 7 grundskolor (varav 1 resursskola) med cirka 2 300 elever och 23 gymnasieskolor med cirka 4 700 elever.

Magelungen Utveckling AB*

Personalägt företag. Driver 12 resursgrundskolor med cirka 380 elever och 6 resursgymnasieskolor med cirka 670 elever.

Medborgarskolan

Ideell förening. Driver 4 grundskolor med cirka 1440 elever och 5 gymnasieskolor med cirka 1680 elever.

Nytida AB*

Affärsområde under börsnoterade Ambea AB. Driver 4 resursskolor och 7 anpassade grund-, och gymnasieskolor med totalt ca 420 elever.

Raoul Wallenbergsskolorna AB

Privatägt företag. Driver 9 grundskolor med cirka 3 200 elever.

Rubato Utbildning AB

Privatägt familjeföretag. Driver 6 grundskolor med cirka 2 310 elever.

Stadsmissionens Skolstiftelse

Stiftelseägd verksamhet. Stadsmissionens Skolstiftelse driver 6 gymnasie-skolor och 1 anpassad gymnasieskola med cirka 2800.

Stiftelsen Viktor Rydbergs Skola

Stiftelseägd verksamhet. Driver 4 grundskolor med cirka 1 900 elever och 3 gymnasieskolor med cirka 2 300 elever.

Tellusgruppen

Privatägt företag. Driver 7 grundskolor med cirka 1 000 elever.

Utvecklingspedagogik Sverige AB*

Privatägt familjeföretag. Driver 6 skolor med cirka 420 elever inom resursgrundskola och anpassad grundskola (inklusive F-klass) samt cirka 310 elever inom resursgymnasium respektive anpassad gymnasieskola. Driver även en mindre förskola för 8 elever.

Watma Education AB

Privatägt företag. Driver 8 grundskolor med cirka 2 300 elever och 8 gymnasieskolor med cirka 2 300 elever.

**Har en huvudsaklig verksamhet inom resursskola och/eller anpassad skola, vilket innebär att de har ett begränsat mottagande.*

Forsknings- och rapporttips

Sammanställningen gör inte anspråk på att vara fullständig. Men den innehåller relevanta aspekter på friskolefrågan.

Länkar till respektive rapport finns på almegautbildning.se.

2025

Hur är det egentligen med "glädjebetygen"?

Almega Utbildning, december 2025

Faktagenomgång av provbetyg och slutbetyg i grundskolans årskurs 9 läsåren 2016/17 till 2024/25. Genom att jämföra nationella provresultat med slutbetyg blir bilden en helt annan än den som dominerar i det offentliga samtalet.

Det är kommunala grundskolor som oftare sätter högre slutbetyg jämfört med resultaten på de nationella proven – i samtliga ämnen. Den visar också att friskolor är något mer återhållsamma med betygen i ämnen utan nationella prov.

Reform utan ände? – Tre decenniers lärarutbildningspolitik

Mats Benner, Näringslivets Skolforum, mars 2025

I rapporten "Reform utan ände? konstateras att lärarutbildningarna – trots återkommande reformförsök – saknar långsiktig stabilitet. Lärarutbildningen har gjorts om i grunden ungefär vart tionde år – och trots en stor reform så sent som 2011 har återkommande kvalitetsgranskningar visat på stora brister.

Inget annat utbildningsområde underkänns lika ofta. Till skillnad från exempelvis medicin och teknik har lärarutbildningen inte heller fått samma självstyrande och pragmatiska professionsmodell. I stället har lärarutbildningen präglats av kontroll och upprepade reformförsök, där varje ny reform snarare har skapat nya problem än löst befintliga, och därmed splittrat lärarutbildningen.

Utfallskvalitet inom offentlig och privat välfärd

Gabriel Heller Sahlgren, Svenskt Näringsliv, mars 2025

Forskaren Gabriel Heller Sahlgren presenterar ett femtiotal kvalitetsindikatorer (det som mäts är så kallad utfallskvalitet) för vård, skola och omsorg. De bygger nästan uteslutande på offentlig statistik och är alla rensade för olika strukturella faktorer. Med detta som grund jämförs sedan privata utförare med offentliga.

Inom vården är i princip alla indikatorer till fördel för de privata aktörerna. I skolan är resultaten på de nationella proven i årskurs 9 – justerade för både bakgrund och utfall i årskurs 6 – något bättre bland elever i fristående skolor. Nöjdheten bland föräldrar är något högre för de fristående skolorna men ingen skillnad finns för elevomdömen.

Sveriges bästa skola för alla – likvärdighet och kvalitet

Almega Utbildning, mars 2025

Lena Dahlstedt beskriver hur ansvarsfördelningen ser ut i dag mellan staten, skolhuvudmännen i form av kommuner och friskolehuvudmän. Hon beskriver dagens kvalitetssystem och hur skolmyndigheterna jobbar med dessa. Men uppfyller de befintliga systemen kravet på en tydlig kvalitetsdefinition och förutsägbarhet när det gäller var gränsen går mellan kvalitet och kvalitetsbrister?

Fristående gymnasieskolor – Hur påverkas elevers studievägar och arbetsmarknadsutfall?

Karin Edmark, Carla Haelermans och Iftikhar Hussain, IFAU, februari 2025

Under 2000-talets första decennium ökade antalet fristående gymnasieskolor snabbt i Sverige, från ungefär 150 till närmare 500.

Ökad tillgång till fristående gymnasieskolor påverkade inte elevernas sannolikhet att ta examen i tid eller deras gymnasiebetyg. Däremot ser forskarna ett skifte i elevernas utbildningsval. De ungdomar som hade fler fristående gymnasieskolor i närheten valde oftare yrkesprogram. Andelen som valde ett studieförberedande program inom naturvetenskap eller teknik minskade samtidigt. Killarna gick något oftare yrkesutbildning inom industri och teknik.

Fler fristående skolor ledde också till en liten minskning av andelen som gick en eftergymnasial utbildning inom naturvetenskap, matematik och teknik och en något lägre sannolikhet att vara anställd vid 30 års ålder. Effekten är liten men statistiskt säkerställd, och tydligare för män än för kvinnor.

Så kan skolvalet för grundskolan förbättras med några enkla åtgärder

Tommy Andersson, Dany Kessel, Elisabeth Olme, Näringslivets Skolforum, februari 2025

Näringslivets Skolforum har låtit forskarna Tommy Andersson, Dany Kessel och Elisabet Olme beskriva hur skolvalets problem – ineffektivitet, oförutsägbarhet, taktiserande, juridiska oklarheter och bristande beslutsunderlag för elever och föräldrar – kan åtgärdas i ett nytt samordnat och delvis gemensamt system.

Konsekvensanalys avseende eventuella förslag om införande av en nationell skolpengsnorm och begränsade vinstuttag i skolan

Almega Utbildning, januari 2025

Med en ny skolpengsnorm uppskattar Sweco att skillnader i ersättning mellan kommuner och skolor i det närmaste helt kommer att relateras till socioekonomiska skillnader i elevsammansättning. Mellan kommunala huvudmän får även ersättningen för platsgaranti ett visst genomslag.

Eftersom resursfördelningen till skolor idag ser väldigt olika ut väntas en nationell skolpengsnorm dels leda till att de kommuner som idag har en ersättningsmodell som är mer återhållsam kommer att få en högre nivå, dels att den socioekonomiska omfördelningen, beroende på nuvarande modell, ibland blir mindre differentierad, ibland mer.

2024

Failure notice – en rektors vittnesmål från en utsatt skola

Damian Brunker, Näringslivets Skolforum, oktober 2024

Få länder i den utvecklade världen har så stor omsättning av rektorer som Sverige. Att leda en skola här är utmanande även under normala förhållanden; rektors övergripande ansvar omfattar allt från rekrytering och arbetsmiljö, renoveringar och lokaler, till datasekretess, elevhälsovård, skoljuridik och pedagogiskt ledarskap. Att driva en stor grundskola belägen i ett socialt utsatt område – där skjutningar och gängkriminalitet är vardag – är en nästintill omöjlig uppgift.

Rapporten beskriver verkligheten för lärare och elever vid Internationella Engelska Skolan i Eskilstuna, hur skolan utmanade sin omgivning – ofta motarbetad av myndigheter – och skapade sin egen gemenskap i konkurrens med kriminella gäng.

Brunker menar att svenska rektorer saknar de verktyg och den frihet som de behöver för att vända utvecklingen i landets mest utmanade skolor. Han föreslår ett antal policyförändringar för att komma till rätta med situationen.

Skolnedläggningar 2014–2023 – ett kunskapsunderlag

Friskolornas riksförbund, juni 2024

Av debatten får man lätt intrycket att det är friskolor som läggs ner och att det är kommunerna som tvingas ta hand om de elever vars friskola stängs. Gustav Blomberg, business controller AcadeMedia, visar att det inte är ovanligt att kommuner lägger ner skolor för att man anser att det är för dåligt elevunderlag. Man vill helt enkelt få ut stordriftsfördelar genom att de egna skolenheterna blir större. Vi vet också att även friskolor tvingas att stänga. Av rapporten framgår det vad som är de främsta skälen till att skolor avvecklas.

Att mäta kunskaper och skapa information – en vägkarta för bättre uppföljning i skolsystemet

Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv, maj 2024

Rapporten diskuterar hur man kan skapa ett bättre system för kunskapsuppföljning i den svenska grundskolan och hur resultaten i sin tur kan användas för att förbättra informationssystemet. Forskning visar att kunskapsmätning och kunskapsuppföljning i sig leder till bättre kunskapsresultat, bland annat därför att elever börjar studera mera vilket i sin tur höjer deras prestationer. Det svenska systemet för kunskapsuppföljning har enligt rapporten inte varit tillräckligt bra. Detta beror delvis på en stark decentralisering när det gäller vad som bedöms och hur det bedöms. Varken betygen eller de nationella proven har utformats för att kunna vara en tillförlitlig måttstock på elevers kunskaper.

Rapporten skissar på ett sammanhängande system från elevens skolstart för extern kunskapsuppföljning och resultatinformation i den svenska grundskolan.

Till högskolan från gymnasieskolan – En metodkommentar

Friskolornas riksförbund, maj 2024

Efter att Skolverket och Universitetskanslersämbetet (UKÄ) släppte den gemensamma rapporten "Till högskolan från gymnasieskolan" i mars 2024 utbröt en intensiv debatt om en av rapportens slutsatser – att friskolors elever klarar sig sämre på högskolan.

Erik Lakomaa, Institutet för ekonomisk och företagshistorisk forskning, EHFF visar bland annat tydligt att man inte, som de båda myndigheterna har gjort, rakt av kan jämföra olika kurser inom samma utbildningsområden med varandra. Om två elever med samma meritvärden väljer kurser vid olika lärosäten med helt olika svårighetsgrad kan man inte dra slutsatsen att den som valt den svårare utbildningen kan mindre för att hen tar färre poäng under det första läsåret.

Vad kan vi lära av PISA 2022? **Faktorer bakom svenska elevers resultat**

Gabriel Heller-Sahlgren, Näringslivets Skolforum, mars 2024

En fördjupad analys av de svenska resultaten i PISA 2022. Analysen visar att Sveriges försämrade resultat, likt flera andra länder, troligtvis beror på pandemins effekter. Men det finns ett antal andra faktorer som påverkar. Elevernas resultat är positivt relaterat till graden av exponering för ren matematik (exempelvis traditionella ekvationer), grundläggande kognitiv aktivering i matematikundervisningen (såsom memorering av regler av relevans för matematisk problemlösning) och ordning på matematiklektionerna. Även förekomsten av läxor är också positivt relaterat till elevernas PISA-resultat.

Samtidigt verkar bland annat vardagsanknytning i matematikundervisningen (kopplingen mellan matematik och vanliga situationer i elevers vardag), digitala hjälpmedel på matematiklektionerna, förseningar och skolk istället vara negativt relaterat till matematikresultaten.

Elever i fristående skolor presterar mycket bättre än elever i kommunala skolor i PISA 2022 – som alltså rättas externt och därmed inte påverkas av betygsinflation – även efter att man justerar för elevers bakgrund. Friskolornas kunskapsmässiga försprång har också ökat i de senaste PISA-undersökningarna.

Rektorsomsättning – en utmaning på många grundskolor

Skolverket, januari 2024

Tre av tio grundskolor har en hög omsättning på rektorer. Det innebär att de har haft tre rektorer eller fler de senaste fem läsåren. Det finns en tydlig koppling mellan rektorns ledarskap och utbildningens kvalitet. En större andel av de kommunala skolorna (30 procent) har hög rektorsomsättning jämfört med de fristående grundskolorna (23 procent). 42 procent av de fristående grundskolor har inte haft någon rektorsomsättning, jämfört med 31 procent av de kommunala grundskolorna. Skolverkets rapport visar också att de skolor med

hög rektorsomsättning framför allt finns i områden med goda socioekonomiska förutsättningar – tvärt emot vad den gängse bilden annars är.

2023

Skolinspektionen och kvalitet i skolan

Ramboll, Svenskt Näringsliv, december 2023

Konsultföretaget Ramboll belyser vilken roll Skolinspektionen spelar i dagsläget för att säkra skolors kunskapsresultat. Ramboll har dessutom utforskat hur tillsynsmyndigheter över skolan fungerar i andra länder, bl a Ofsted i Storbritannien.

Studien visar att Skolinspektionen i tillsyn och kvalitetsgranskningar fokuserar på skolors förutsättningar att bedriva undervisning av god kvalitet och nå förbättrade kunskapsresultat. Samtidigt beaktas inte elevernas kunskapsresultat i Skolinspektionens bedömning av i vilken utsträckning en skola uppfyller myndighetens kvalitetskriterier.

Är friskolorna överkompenserade?

Friskolornas riksförbund, oktober 2023

Till skillnad från tidigare statliga utredningar har Mikaela Valtersson, Kunskapsskolan, i en rapport granskat 32 kommuners faktiska, budgeterade, och till Skolverket redovisade, skolkostnader.

Det visar sig, när man går till botten med hur kommunerna räknar på skolans kostnader och vilka utgifter de har för utbildning, att kommunerna i genomsnitt ger minst 11 000 kronor per år mindre till friskolornas elever i skolpeng. Denna summa går till kostnader inom den centrala, kommunala byråkratin – och kommer alltså inte ens de kommunala eleverna till del i form av exempelvis undervisningstid.

Det rör sig om kostnader för bland annat IT, administration, HR och fortbildning – kostnader som friskolorna också har – och som, enligt lagen, inte ska ingå i skolpengsberäkningarna.

Friskolereformen har förbättrat Sveriges resultat i den internationella undersökningen TIMSS

Gabriel Heller-Sahlgren, IFN Working Paper 1472, september 2023

Rapporten analyserar friskolereformen effekter på resultaten i TIMSS 2022. Den visar att friskolereformen har förbättrat resultaten. En ökning med 10 procentenheter i andelen elever som går i fristående skolor leder till cirka 20–25 poäng högre TIMSS-resultat. Detta motsvarar inläringen som normalt sker under cirka ett år på högstadienivå.

En simulering på basis av de empiriska resultaten indikerar att Sveriges resultat i TIMSS 2019 i genomsnitt hade varit 20 poäng lägre om andelen elever i fristående skolor hade varit på samma nivå som 1995. Effekterna är också snarlika när man justerar för huvudmannaskapets direkta påverkan eller helt utesluter fristående skolor från analysen. Detta tyder på att det just är konkurrensen som driver effekterna, snarare än att fristående skolor i sig håller en mycket högre kvalitet. Konkurrensen har framför allt ökat genom framväxten av vinstdrivande friskolor. Analysen tyder också på att det är dessa skolor som driver den positiva effekten av konkurrensen på TIMSS- resultaten. Det finns ingen tydlig effekt av (den relativt blygsamma) ökningen av konkurrens från icke-vinstdrivande fristående skolor.

No Excuses – en skolpolitisk lösning för Sveriges utanförskapsområden?

Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv, augusti 2023

Skolforskaren Gabriel Heller Sahlgren beskriver konceptet No Excuses och diskuterar vad ett införande av modellen i framförallt skolor i utanförskapsområden skulle innebära för skolresultaten. De låga kunskapsresultaten bland elever med utländsk bakgrund i allmänhet,

och i utanförskapsområden i synnerhet, är idag Sveriges största utbildningspolitiska utmaning. Utbildningsmodellen No Excuses är en möjlig lösning på detta problem. Modellen grundas i ett fokus på elevdisciplin samt kunskaper. Provet används frekvent för att diagnosticera problem och för att följa upp elevers framsteg över tid.

Forskning från USA, England och Chile finner att skolor som använder No Excuses-modellen ofta lyckas extremt bra kunskapsmässigt.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Friskolornas riksförbund, maj 2023

Endast tio procent av de granskade skolenheterna 2022 arbetade på ett sätt som i hög utsträckning motsvarar de kvalitetskriterier som Skolinspektionen satt upp.

De kommunala huvudmännen – det vill säga den politiskt tillsatta utbildningsnämnden – är sämst i klassen. Endast en av tio kommunala skolhuvudmän når upp till Skolinspektionens kvalitetskriterier. 34,6 procent av de kommunala huvudmännen når upp till kvalitetskriterierna "i låg utsträckning" och enbart 16 procent "i hög utsträckning".

Bland fristående huvudmän når 27,3 procent kraven "i hög utsträckning" och 9,1 procent "i låg utsträckning". Mer än var fjärde granskad enskild huvudman mötte Skolinspektionens krav i hög utsträckning, medan endast var tionde kommunal gjorde det.

2022

Skolverkets statistikuppdrag – information, uppföljning och utvärdering

Riksrevisionen, (RiR 2022:23), november 2022

Riksrevisionen har granskat hur Skolverket sköter sitt uppdrag att samla in och utvärdera statistik från skolans värld. Kritik riktas mot att "delar av Skolverkets statistik håller inte tillräckligt hög kvalitet". Framför allt gäller det statistik som ska hjälpa elever att välja skola. Det handlar också om statistik som används vid fördelning av resurser till skolhuvudmännen för att öka likvärdigheten mellan skolor.

Statens insatser för likvärdig betygssättning – skillnaden mellan betyg och resultat på nationella prov

Riksrevisionen, (RiR 2022:22), oktober 2022

Riksrevisionens bedömning är att förändringen i Skollagen – att särskilt beakta resultat på nationella prov i betygssättningen – och Skolinspektionens regelbundna tillsyn och kvalitetsgranskning hittills har haft liten påverkan på likvärdigheten i betygssättningen, sett till avvikelserna mellan betyg och resultat på nationella prov. Rapporten konstaterar att det fortfarande råder stora skillnader mellan betyg och resultat på nationella prov. Riksrevisionen bedömer därför att regeringen behöver göra mer för att öka likvärdigheten i betygssättningen.

Vårda friskolereformen – konkreta förslag i stället för slag i luften

Anders Morin, Svenskt Näringsliv, oktober 2022

Rapporten visar att det inte råder tydlig transparens kring kommunernas faktiska kostnader för skolan, vilka i sin tur ligger till grund för friskolornas skolpeng. Reglerna är otydliga och den bristfälliga transparensen kring exempelvis kostnader för lokaler och administration riskerar att gynna kommunala skolor på friskolors bekostnad.

Skattenytta i skolan

Henrik Jordahl och Gabriel Heller-Sahlgren,
Kommissionen för Skattenytta, augusti 2022

Rapportförfattarna beräknar förädlingsvärdet för skolor med utgångspunkt i betygen i matematik i årskurs 6 och 9 och tar på så sätt fram ett mått på skolornas bidrag till elevernas kunskapsutveckling. Ett högt förädlingsvärde är ett kvitto på att en skola bidragit mycket till eleverna höjt sina betyg i årskurs 9 sett till betygen i årskurs 6.

Forskarna konstaterar också att goda resultat på internationella kunskapsprov har visat sig leda till högre ekonomisk tillväxt. Om svenska elever höjde sina PISA-resultat med 100 poäng (motsvarande en standardavvikelse) skulle detta kunna höja Sveriges årliga ekonomiska tillväxt med ungefär 1,3 procentenheter.

Rapporten visar att det råder stora kvalitetsskillnader i matematik mellan olika kommunala skolor i Stockholms stad. 5,3 meritvärdespoäng skiljer skolorna med högst och lägst förädlingsvärdet i matematikämnet. Det motsvarar 5,3 års undervisning på högstadienivå.

Också de ekonomiska resurserna skiljer kraftigt, men forskarna ser inget samband mellan ekonomiska resurser och resultat. Skolan med högst förädlingsvärde har nästan på kronan lika mycket resurser per elev som skolan med näst lägst förädlingsvärde.

Forskarna har även analyserat friskolornas påverkan på skattenyttan och finner att friskolorna reducerar kommunernas grundskolekostnader per elev. Tio procentenheter fler grundskoleelever i friskolor sänker kommunens kostnader med ungefär 1,5 procent.

Skolpengen – effektivitet och konsekvenser

Riksrevisionen, (RiR 2022:17), juni 2022

Riksrevisionen granskar i denna rapport om regelverket kring skolpeng till friskolor bidrar till en likvärdig utbildning. Riksrevisionens granskning visar att systemet har vissa nackdelar, och rekommenderar att regeringen bör se till att en nationellt bestämd schablon för ersättningen till fristående skolor införs. Riksrevisionen skriver att de enskilda huvudmännen i dagens system har svårt att bedöma om de får rätt ersättning, till följd av kommunernas bristfälliga transparens kring kostnader för lokaler och annat. Myndigheten menar också att olika huvudmän har olika ansvar och att skolpengssystemet inte tar höjd för det.

Friskolornas roll i det svenska utbildningssystemet

Mikael Sandström, Svenskt Näringsliv, juni 2022

Studien gör en kunskapsöversikt som visar vad forskningen säger om hur valfrihet påverkar skolresultaten, segregationen och jämlikheten. Rapporten tittar även på betygsfrågan och den bredare diskussionen om huruvida friskolor har en positiv eller negativ effekt på svensk skola över lag. Den utmynnar i en rad förslag för att exempelvis värdesäkra betygen genom att rätta betyg centralt och sätta en norm för hur mycket slutbetyg får avvika från resultaten på nationella prov.

Stora skillnader i skolkvalitet

Gabriel Heller-Sahlgren, Svenskt Näringsliv, april 2022

Rapporten analyserar svenska elevers resultat på det nationella provet i Matematik i årskurs 9 under det senaste år som nationella prov genomförts – 2019. Resultaten bedöms i relation till samma elevers resultat på det nationella provet i årskurs 6, samt olika bakgrundsvariabler. Utfallet av analysen blir ett så kallat "förädlingsvärde" som kan sägas representera skolornas bidrag till elevernas kunskapsutveckling.

Studien visar på betydande kvalitetsskillnader mellan svenska skolor. Elevers förutsättningar spelar stor roll för resultaten, men undervisningens kvalitet har också stor betydelse. Skillnaderna är stora mellan storstädernas skolor och skolor på mindre orter. Av studien framgår också att friskolor i genomsnitt presterar bättre än kommunala.

2021

Segregation i Sverige – årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling

Delegationen mot segregation (Delmos), oktober 2021

Delegationen mot segregation (Delmos) svarar på ett uppdrag från regeringen om hur en central del av segregationen, den socioekonomiska boendesegregationen, har utvecklats i Sverige. Segregation innebär att människor lever och verkar separerade från varandra. Denna åtskillnad innebär att människor med liknande karaktäristika koncentreras i exempelvis olika bostadsområden, i olika skolor och på delar av arbetsmarknaden. I rapporten beskrivs den socioekonomiska boendesegregationen.

2020

Skolvalet, kunskaperna och likvärdigheten

Gabriel Heller-Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning, Timbro, juni 2020

Vilka effekter har skolvalet och friskolor egentligen på den svenska skolans kvalitet, likvärdighet, skolsegregation och betygssättning? Sammanfattning av den empiriska forskningen på området.

Segregation – Slutrapport från ett forskningsprogram

Peter Hedström, Linköpings universitet, senior research fellow vid Nuffield College, Oxford m fl, februari 2020

Den debatt om skolsegregationen som förts på senare tid har varit något missriktad. Många tycks tro att skolorna blivit betydligt mer segregerade under senare år och att det fria skolvalet varit en viktig pådrivande faktor. Rapporten visar dock att skolsegregationen varit förvånansvärt stabil och att det fria skolvalet haft en tämligen marginell betydelse för skolsegregationens omfattning. Orsakerna till skolornas segregation står snarare att finna i kombinationen av en kraftigt segregerad bostadsmarknad och att de allra flesta elever går i skolor nära hemmet.

2019

Bostadsmarknaden – ett instrument för att välja grundskola?

Fredrik W Andersson, fil dr nationalekonomi, Ekonomisk debatt nr 5 2019

Resultaten indikerar att barnfamiljer tenderar att flytta innan förskoleklassen startar. Dessutom finns tecken på att de barnfamiljer som flyttar placerar sina barn i skolor där eleverna har en högre socioekonomisk status. Barnfamiljer i Sverige uppvisar således ett beteende som liknar amerikanska barnfamiljers beteende – de verkar använda bostadsmarknaden för att skapa goda förutsättningar för sina barns skolgång.

2016

Does school segregation lead to poor educational outcomes? Evidence from fifteen cohorts of Swedish ninth graders

Maria Brandén, Institutet för analytisk sociologi, Linköpings Universitet och Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet. Gunn Elisabeth Birkelund, Institutet för analytisk sociologi, Linköpings Universitet och Institutt for sociologi og samfunnsgeografi, Oslo Universitet samt Ryszard Szulkin, Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet

Forskarna har undersökt frågan om grundskolans etniska sammansättning i sig påverkar hur det går för elever i skolan. Spelar det någon roll för en elevs chans att få bra betyg om hen går i en skola med, säg 50 procent utrikes födda, jämfört med om hen går i en skola med, säg fem procent utrikes födda? Deras resultat visar att effekten av etnisk skolsegregering är betydligt överskattad i den politiska debatten och i media.

Resultaten visar att den påverkan på slutbetyget i 9:an som kan kopplas till andelen utrikes födda elever i skolan ligger nära noll. Det innebär att det syskon som går i en skola med många barn födda utomlands har inte sämre betyg än det syskon som går i en skola med färre invandrare.

Almega Utbildning har funnits sedan den 1 juli 2024 och är Sveriges bransch- och arbetsgivarorganisation för fristående förskolor, grund- och gymnasieskolor.

Förbundet har drygt 800 medlemmar och sammanlagt närmare 47 000 medarbetare på ungefär 2 000 arbetsplatser.
